שָׁמַרְ'ס מִשְׁפָּט,

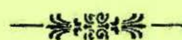
אָדֶער

דֶער סוֹד פְּרִיסְיַאזְשְׁנִיךְ אוֹיף אַלֶלֶע רָאמַאנֶען פוּן שׁ'מ'ר.

סְטֶענָא גְרַאפִירְט וָואֹרְט־אַם־וָוארְט

דוּרְךְ

שלום עליכם.



בּרדיטשוב

דרוק פון יעקב שעפטיל

שנת תרמ"ח לפ"ק

שמר'ס משפט,

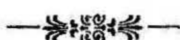
אָדער

דער סוד פּריסיאַזשניך אויף אַללע ראָמאַנען פון ש'מ'ר.

סטענאָגראַפירט וואָרט־אַם־וואָרט

דורך

שלום עליכם.



ברדיטשוב

דרוק פון יעקב שעפטיל

שנת תרמ"ח לפ"ק

ШАМЕРСЪ МИШПОТЪ,

или

Судъ присяжныхъ надъ всѣми романами ШАМЕРА.

Критическое обозрѣніе

ШУЛЕМЪ-АЛЕЙХЕМА

(псевдонимъ)

1888.

Дозволено Цензурою Кіевъ, 30 Марта 1888 года.

БЕРДИЧЕВЪ
Въ Тип Я. Г. Шефтеля.

שַׁמַר'ס מִשְׁפָּט.

אין אַ גְרויסֶער זַאל, אַרום אַ גְרִינֶעם טִישׁ, אויבֶּען אָן זִיצְט דֶער פְּרֶעדְסֶעדַאטֶעל, אַיין אַלְטֶער מַאנְן; גֶעבֶּען איהְם פון בֵּיידֶע זַייטֶען צְוַויי טִשְׁלֶענֶעס; בַּא דֶער זַייט, אין דֶער לִינְקֶער הַאנְט, בַּא קְלֵיין טִישֶׁעל זִיצְט דֶער פְּרָאקוּרָאר, אַ בֶּאזֶער יוּנְג מִיט פַייֶערִיגֶע אויגֶען; אַקֶעגֶען, אין דֶער רֶעכְטֶער הַאנְט, אויךְ בַּא קְלֵיין טִישֶׁעל, זִיצְט דֶער זַאשְׁטְשִׁיטְנִיק, דֶער אַדְוָואקַאט, אַ לֶעבֶּעדִיגֶער, אַ פְרֵייהְלִיכֶער יוּנְגֶערְמַאנְן: אַבִּיסֶעלֶע וַייטֶער זִיצְט דֶער סֶעקְרֶעטַאר בַּא גַאנְץ גְרויסֶען טִישׁ, אויף וֶועלְכֶען עֶס לִיגֶען אָנְגֶעוָוארְפֶען אֵיינְס אויפְ'ן אַנְדֶערֶען אַ הַאלְבֶּע מֵאָה בִּיכֶער „הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶע רָאמַאנֶען פון שׁ'מ'ר", און אויךְ פֶערְשִׁיעדֶענֶע וֶוערְקֶע פון א ב ר א מ א - וו י ט ש, ל י נ ע צ ק י, ד י ק, ס פ ע ק ט א ר, ב ו כ ב י נ - ד ע ר, ב ע ק ק ע ר מ א נ ן, א ו ל ר י ך ק א ל מ ו ס, צ י מ - ב ל ע ר, ע ו ז ר ב ל א ש ט י ן, מ א ר א.ח א ו ו ס ק ע, א.ז.וו. נֶעבֶּען אַדְוָואקַאט, צְווִישֶׁען גְרַאטֶעס, אויפְ'ן בֵּיינְקֶעל, וָואס סֶע הֵייסְט „סְקַאמִיַא פָּאדְסוּדִימִיךְ" זִיצְט דֶער פָּאדְסוּדִימֶע שׁ'מ'ר, אַ יוּד נִישְׁט גַאנְץ אַלְט און אויךְ נִישְׁט זֶעהְר יוּנְג, נִישְׁט גַאנְץ שְׁוַוארְץ און אויךְ נִישְׁט זֶעהְר וַוייס, נִישְׁט גָאר מִיאוּס, אָבֶּער אויךְ נִישְׁט קַיין פַּארְשׁוין . . . אַקֶעגֶען, אויף צְוֶועלְף בֵּיינְקְלֶעךְ, זִיצֶען דִי צְוֶועלְף בֶּעשְׁוָוא-רֶענֶע, ד"ה. דִי פְּרִיסְיַאזְשְׁנֶע זַאסְיֶעדַאטֶעלֶעס, פון פֶערְשִׁיעדֶענֶע קְלַאסֶען, אָרֶעם און רַייךְ, יוּנְג און אַלְט .

די זאל איז פולל מיט מענטשען; דאס פובליקום בעשטעהט פון פשוטע יודען, פונ'ם המון-עם, וואס פארשטעהט ניט קיין אנדערע שפראך, חוץ זשארגאן; סע איז אויך דא פולל ווייבער, מיידלאך, האלב-געבילדעטע מאמזעלען און אויך הדר-יונגלאך.

אין זאל איז אזוי שטילל, אז מע קאן הערען א פליג דורכפליהען! אללע אויגען זענען אויפגעהויבען אויפ'ן פאדסודימע ש'מ'ר, וועלכער האלט זיך מיט גרויס גדלות, ווי א מענטש, וואס פארשטעהט זיין ווערטה . . . דער סעקרעטאר שטעהט אויף פונ'ם ארט און הויבט אן צו לעזען דעם אבוויניטעלני אקט אויף א קול:

„שוין א יאהר צוואנציג — לערך, אז דער יודעשער זשארגאן האט אנגעהויבען צו בעוויזען סימנים פון א שפראך, צו ריהרען מיט איין אבר, ארויס ווייזען א בעוועגונג. אזעלכע דריי ריזין, ווי אבראמאוויטש, לינעצקע, גאלדפאדען אין פוילען, און אייזיק מאיר דיק, אין דער ליטא: האבען זיך געפיעלט געווג אין כח צו שטעללען דעם זשארגאן אויף די פיס, אריבער טראגען איהם פון דער צאינה וראינה - מיט'ן טייטש חומש אין דער לעבעדיגער ליטעראטור אריין, פון דער בבא-מעשה אין דעם ראמאן אריין, פונ'ם שבחי בעש"ט אין דער פאעזיע, פון די תחינות אין דער סאטירע אריין, די דאזיגע פיר גיגאנטען, גרויסע לייט, האבען באשאפען א נייעם זשארגאן און האבען אריין געבלאזען דעם איינראפעיעשען דוך אינ'ם אלטען זשארגאן — און עס זענען אויסגעוואקסען לעזער מאססענ-ווייס! דער עולם האט זאך א נעם געטוהן צום זשארגאן מיט'ן ענטוזיאזם, מיט דער היטץ פונ'ם יודעשען פאלק, און ס'איז כמעט ניט געווען די יודעשע שטוב, וואו מע האט זאך ניט געהאלטען

—שמר'ס משפט—

בא די זייטען פאר געלעבטער פון דעם „פויערישע'ן יונגעל" פון ל י נ ע צ ק י, וועלכעס איז געוועזען געדרוקט אינ'ם ערשטען יודעשען בלאטט „ק ו ל מ ב ש ר", רעדאקטירט פון צ ע ד ע ר ב ו י ם, געוואונגען די אונשטארבליכע, זיסע ליעדער פון ג א ל ד פ א ד ע ן, געשליינגען, געדעקלאמירט, איבער געהאזערט די שאנע סצענעס פון א ב ר א - מ א ו ו י ט ש ע ס ט א ק ס ע א. ד. ג. הכלל דאס איז געוועזען א ליכטיגער מאמענט אין דער היסטאריע פונ'ם זשארגאן, א גליקליכעס שטיקעל צייט אינ'ם יודעשען לעבען בכלל, וועלכעס יודען דערמאנען נאך עד היום מיט גרויספערגניגען . . .

נאר צוזאמען מיט דער ליכטיגער זון זענען די פינסטערע שאטענס. דארט, וואו עס וואקסען פרוכטבארע בוימער, שפראצען אויך ארויס פעטשעריצעס, אונ ארום רויזען געפינט איר דארנער. אין יעדער ליטעראטור געהט אויף איין סטעשקע דער גרויסער טאלאנט מיט'ן קאליעקע דעם טויגעניכטס; נאכ'ן שאנסטען גבור, נאכ'ן לייב פויזשעט נאך א קליין ווארעמ'ל. ווען דער גרויסער טאלאנט, דער געני וואהל שטענדיג עקסעסטירען אונ באשיצען די ליטעראטור מיט זיינע פליעגלען, וואהלט דאס ווארעמ'ל נישט געהאט קיין ווערטה: נאר אזוי ווי דאס טרעפט זיך זעהר זעלטען, הויבט אן פונ'ם ווארעמל ווערען א גרויסער ווארעם אונ דער שאדען פון איהם איז אזוי גרויס, אז דער עולם הויבט אן צו זוכען מיטלען ארויסצוטרייבען איהם מיט זיין געדעכעניש, נאר ניט אללע מאהל געהט עס אפ גלאט . . . די בעריהמטע פאלקסשרייבער, וועלכע זענען אויסגעצייכנט אויבען, האבען אנידער געלייגט זייערע כלי-זין אונ דאס פאלק האט אנגעהויבען ביסלעכווייס אן זיי צו פערגעסען. אט דעמאלט זענען ארויס געקראכען

די קליינע ווערעמלאך פון זייערע נארעס און האבען אנגעהויבען צו ליינען אייער, זאך פראבפערען און מעהרען -- און עס האבען זאך א שאט געטוהן פון אללע ווינקעלאך טאראקאנעס, געסטלאך, זשוקלעך אללערליי און האבען פארפאסקודיגט דעם זשארנאן מיט אזעלכע מיאוסקייטען, אז ער וועט זאך דארפען לאנג ריינינגען און וואשען, ביז ער וועט ווערען לייטענגליך.

ווי זאמד און מיסט האבען זאך א שאט געטוהן, זשארנאניסטען, פאלקסשרייבער, ראמאנמאבער׳ס און מע האט אזוי אנגעפיהלט דעם זשארנאן מיט ראמאנען — און מיט וואסערע ראמאנען ? ! — אז מע האט פארפלייצט מיט זיי די וועלט, און מע האט אזוי פערדארבען דעם געשמאק פונ׳ם פובליקום, אז אויסער א ראמאן וויל קיינער אין די האנט נישט אריין נעמען קיין אנדער ווערק! נאך מעהר. אללע לעזער זענען געווארען שרייבער, אללע יונגלאך, אללע ליידיג-געהערס — ראמאניסטען ! סע איז גענוג אז א לאדע יונג זאהל איבער-לעזען עפעס א ביכעל, א פרעמדען ראמאן, ווערדט ער שוין א ר א מ א-נ י ס ט; ער מאכט נאר איבער די נאמען פון די העלדען און גיט דאס א יודעשען נאמען און פערקויפט דעם „ה ע כ ס ט א י נ ט ע ר ע ס א נ-ט נ ע ם ר א מ א ן” אין פיר טהייל מיט איין עפילאג, דאס גאנצע ווערק דעם לעצטען פאקענטראגער, דעם מוכר ספרים פאר א בייגעל; דער פאקענטראגער ווערדט איין הערויסגעבער און דער יונגאטש ווערדט א פאלקסשרייבער, א ראמאניסט און דער המון-עם נעמט דאס אן פאר סחורה און סע געהט א גאנג.

נאר דער גראסטער, דער פראבטבארסטער, דער רייכסטער פון אט די אללע טאראקאנעס, געסטליך און ווערעמלאך, איז דער גרויסער

רָאמַאנמַאכֶער, אוּנזֶער פְּאָדסוּדִימֶע **שׁ׳מ׳ר.**

דֶער דָאזִיגֶער בָּחוּר הָאט זַאךְ גֶענוּמֶען נִיט אוֹיפְגֶעלֶעכְטֶער צוּ פַארְטְרֵיינְקֶען דֶעם זְשַארְגָאן מִיט זַיינֶע אוּנְמֶאגְלִיכֶע, וַואסְסֶערִיגֶע רָאמַאנֶען, מִיט זַיינֶע ווילְדֶע מְשׁוּנֶה וֶוערְק, וָואס שְׁטֶעהֶען נִידְרִיגֶער פוּן יֶעדֶער קְרִיטִיק, אוּנ וָואס זֶענֶען כְּפֵירוּשׁ שֶׁאדְלֶעךְ פַאר דִי לֶעזֶער, ווִי סַם הַמָּוֶת, דֶען עֶר פֶערְדַארְבְּט זֵיי דֶעם שֶׁאנְסְטֶען גֶעפִיעל מִיט אַזֶעלְכֶע מוֹרָאדִיגֶע פַאנְטַאזְיֶעס, מִיט אַזֶעלְכֶע ווילְדֶע גֶעדַאנְקֶען, מִיט אַזֶעלְכֶע הַארְצְרַייסֶענְדֶע סְצֶענֶעס, וָואס דֶער יוּד קָאן אָן זֵיי נִישְׁט הָאבֶען קֵיין שׁוּם בֶּעגְרִיף.

דָאס אִיז גֶעוָוארֶען קָשֶׁה אוּנזֶערֶע פֶארְשְׁטֶעהֶער אוּנ מֶע הָאט גֶעזֶעצְט אַ קָאמִיסְסִיֶע אוּנ גֶעמַאכְט אַ סְלֶיעדְסְטְוִויֶע אִיבֶּער אַ הַאלְבֶע מֵאָה רָאמַאנֶען פוּן **שׁ׳מ׳ר** אוּנ מֶע אִיז גֶעקוּמֶען צוּ פָאלְגֶענְדֶען שְׁלוּסְס:

א.) אַז כִּמְעַט אַלֶע רָאמַאנֶען זֶענֶען מְחִילָה, גֶעלַאטְכֶענְט, פוּן פְרֶעמְדֶע לִיטֶערַאטוּרֶען.

ב.) אַז אַלֶע רָאמַאנֶען זֶענֶען אוֹיף אֵיין שְׁנִיט.

ג.) אַז דֶער רָאמַאנְמַאכֶער גִיבְּט נִישְׁט קֵיין רֶעאַלְנֶע, קֵיין אֶמֶת׳ע בִּילְדֶער פוּנ׳ם יוּדִישֶׁען לֶעבֶּען.

ד.) אַז זַיינֶע רָאמַאנֶען קֶעהְרֶען זִיךְ, דַארִיבֶּער, מִיט אוּנְז, יוּדֶען כְּלַל וּכְלַל נִישְׁט אָן.

ה.) אַז דִי רָאמַאנֶען צוּהִיצֶען נוּר דִי פַאנְטַאזְיֶע אוּנ קֵיין שׁוּם מוּסָר, קֵיין שׁוּם מָארַאל קָאנֶען זֵיי נִיט גֶעבֶּען.

ו.) אַז סֶע גֶעפִינְט זִיךְ דָארְט נוּר נִיבּוּל פֶּה מִיט צִינִיזְם.

ז.) אַז זֵיי וֶוענֶען חוּץ-לָזֶה וֶועהְר שְׁלֶעכְט צוּנוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט.

ח.) אַז דֶער פֶערְפַאסֶער אִיז, ווִי עֶס וַוייזְט אוֹיס, אַיין עַם הָאָרֶץ׳.

ט.) אַז קֵיין הֵדֶר יוּנְגְלַאךְ מִיט דֶער וואַקְסֶענֶע בֵּיידְלַאךְ טָאר מֶען זַיינֶע רָאמַאנֶען בְּשׁוּם אוֹפֶן נִישְׁט גֶעבֶּען.

י.) אַז סֶע וָואהלְט גֶעוֶועזֶען אַ מִצְוָה גְדוֹלָה, אַז מֶע זָאהְל אִיהְם אַרוֹיסְרַייבֶּערֶען מִיט זַיינֶע אַלְלֶע ווִילְדֶע-מְשׁוּנָה רָ א מַ א נֶ ע ן פוּנ׳ם זְשַׁארְגָאן דוּרְךְ אַ לוּיטֶערֶער, אַ-בֶּעשְׁטֶענְדִיגֶער קְרִיטִיק.

אָט דָא אוֹיפְ׳ן טִישׁ, לִיגֶען פַאר אַייֶערֶע אוֹיגֶען אַ הַאלְבֶּע מֵאָה רָאמַאנֶען פוּנ׳ם דָאזִיגֶען רָאמַאנְמַאכֶער, וֶועלְכֶע דִיענֶען פַאר׳ן בֶּעסְטֶען בֶּעוַוייז, צוּ וָואס סֶע קָאן בְּרֵיינְגֶען דָאס אוּנְבִּילְדוּנְג פוּנ׳ם פֶערְפַאסֶער, דָאס פְּרָאסְטְקַייט פוּנ׳ם לֶעזֶער אוּנ דָאס שְׁטִילְלשְׁוַוייגֶענֶעשׁ פוּן דֶער קְרִיטִיק, וָואס לָאזְט עֶקְסֶעסְטִירֶען אַזֶעלְכֶע רָאמַאנִיסְטֶען בַּיים פָאלְק.״

אַז דֶער סֶעקְרֶעטַאר הָאט גֶעעֶנְדִיגְט צוּ לֶעזֶען דֶעם אָבְּווִינִיטֶעלְנֶע אַקְט, הָאט זַאךְ דֶעו׳ עוֹלָם אָן גֶעהוֹיבֶּען אִיבֶּער קוּקֶען אֵיינֶער אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶען, אוּנ דֶער פְּרֶעזְ סֶעדַ א טֶ ע ל הָאט זַאךְ גֶעוֶוענְדְט צוּם פָאדְסוּדִימֶע מִיט אַ פְרַאגֶע, אוֹיבּ עֶר גֶעפִינְט זִיךְ שׁוּלְדִיג לוֹיט דֶעם אָבְּווִינִיטֶעלְנֶע אַקְט? דֶערוֹיף הָאט **שׁ׳מ׳ר** גֶעעֶנְטְפֶערְט:

—דֶער גַאנְצֶער אָבְּווִינִיטֶעלְנֶע אַקְט, הֶערְר פְּרֶ ע זְ סֶ ע דַ א טֶ ע ל אִיז

פון א׳ ביז ת׳, פאלש, אויסגעקלערט: דאס וואקסט געוויס פון מיינעם א שונא, וואס איז מיר מקנא אויף מיין טאלאנט, אויף מיינע פארשריטע וואס איך מאך אינ׳ם זשארגאן, אויף מיינע ביכלעך, וואס דאס פאלק צוכאפט ווי הייסע לאקשען. איך זאל אזוי זיין געזונד, ווי איך זאג אייך לויטער אמת; סע איז אינגאנצען איבער ק נ א ה, הערר פ ר ע ד ס ע ד א ט ע ל, איבער ק נ א ה, איך זאג אייך באמונה, סע איז איבער ק נ א ה!

דער פ ר ע ד ס ע ד א ט ע ל האט אווינק געטוהן צום פ ר א ק ו ר א ר, וועלכער איז אויף געשטאנען און האט זאך געווענדט צום סוד מיט פאלגענדע רעדע.

—הערען סודיעס און הערען פ ר י ס י א ז ש נ ע ז א ס י ע ד א-ט ע ל ע ס! פאר אונז זיצט אט דא א זא מין פאדסודימע, וואס איז ניט קיין גנב, ניט קיין רוצח, ניט קיין מאשעניק; ער האט ניט געטוהן קיין שום פערברעך; ער האט קיינעם ניט באליידיגט, בא קיינעם ניט צו־גענומען, קיינעם ניט בדלות געשטעלט — און דאך זיצט ער בא אונז אויף׳ן „ביינקעל", ווי איין אמת׳ער פ ר ע ס ט ו פ נ י ק, ווי א פ א ד ס ו ד י מ ע. וואס זשע הייסט דאס? וואס איז מיט איהם דער מעהר? — נאך מיין מיינונג, הערען פריסיאזשנע זאסעדאטעלים, איז ער מעהר פערברע־כער אלס א גנב, א רוצח, א קוילער: נישט מיט קיין שווערד, ניט מיט קיין שפיז, ניט מיט קיין שיטהאלץ איז דער דאזיגער גזלן ארויס אויפ׳ן גרויסען וועג צו הרגענען מענטשען, גיין. נישט מעהר ווי מיט א פען מיט א פעדער אין דער האנט איז ער ארויס געטראטען אויף דער אומשולדיגער זשארגאן — ליטעראטור און האט זיך אזוי, ביסלעכווייס, געקוילעט דעם זשארגאן, איבער געפירט דאס געשמאק פונ׳ם פובליקום,

גֶעמַאכְט אַ תֵּל פוּן פִילֶע פָּשׁוּטֶע לֶעזֶער, וָואס זֶענֶען, נֶעבֶּעךְ, נִישְׁט מַבְחִין בֵּין טוֹב לָרַע, וָואס בְּלָאנְזֶען נֶעבֶּעךְ אִין דֶער פִינְסְטֶער אָהְן אַ קְרִיטִיק אוּנ פֶערְשְׁטֶעהֶען נִישְׁט, דַארִיבֶּער, צוּ מַאכֶען אַיין אוּנְטֶע-שִׁיעד צְוִוישֶׁען דִי וֶוערְק פוּן אברמאוויטש'ן אוּנ צְוִוישֶׁען דֶעם מִיסְט פוּן אַזַא מִין מְחַבֵּר, וִוי אוּנְזֶער פְּאַדְסוּדִימֶע **ש'מ'ר.**

אָפְּנַארְ'ן אַ מֶענְטְשֶׁען, צוּ נֶעמֶען בַּא אֵיינֶעם גֶעלְט, הַרְגִינֶען, קוֹילֶען אִיז נָאךְ מַיין מֵיינוּנְג, אַ קְלֶענֶערֶער פֶערְבְּרֶעךְ, אַלְס אָפְּנַארֶען אַ גַאנְץ פָאלְק, קוֹילֶען אַ גַאנְצֶע לִיטֶערַאטוּר, פֶערְדַארְבֶּען דֶעם גֶעשְׁמַאק פוּן טוֹיזֶענְדֶער לֶעזֶער, דֶען אִינ'ם עֶרְשְׁטֶען פַאל קוּמְט אָפּ אַ פְּרַט, אַ יָחִיד, אוּנ דָא לַיידֶעט אַ כְּלַל, אַ רַבִּים; דָא לַיידֶעט דֶער גַאנְצֶער הֲמוֹן-עַם.

קוּקְט זִיךְ נוּר צוּ, צוּ וָואס דֶער דָאזִיגֶער ראַמַאנ-מַאכֶער הָאט אוּנְז גֶעבְּרַאכְט; זֶעהְט, וִוי וַוייט עֶר הָאט פֶערְדָארְבֶּען דָאס גֶעפִיעל מִיט'ן גֶעשְׁמַאק פוּנ'ם פָּשׁוּט'ן לֶעזֶער, אַז יֶעדֶער בַּעל-מְלָאכָה, יֶעדֶעס ווַייבֶּעל, יֶעדֶעס מֵיידֶעל זֶענֶען אַזוֹי אָנְגֶעפִיהְלְט מִיט **ש'מ'ר'ס** פּוּסְטֶע, ווִילְדֶע, מְגוּשָׁ'מְדִיגֶע רָאמַאנֶען, אַז זֵייעֶר קָאפּ אִיז פַארְשְׁלָאגֶען מִיט זַיינֶע מְשׁוּגֶענֶע פַאנְטַאזִיֶעס, אַז זֵייא קָאנֶען שׁוֹין קֵיין רֶעכְט בִּיכְ'ל, קֵיין מוּסָר סֵפֶר, קֵיין מָארַאלִישׁ וֶוערְק אִין דֶער הַאנְט נִישְׁט נֶעמֶען, אַחוּץ דִי העכסט אינטערעסאנ-טנע ראמאנען פוּן **ש'מ'ר**, וואוּ עֶס קוּמֶען פָאר פוּל פֶערְדְרֶעהְטֶע פֶערְפְּלָאנְטֶעטֶע אִינְטְרִיגֶעס, רִיהְרֶענְדֶע אוּנ הַארְצ-רַייסֶענְדֶע סְצֶענֶעס, וואוּ מֶע גַנְבִ'ט, מֶע גַזְיל'ט אִין מִיט'ן הֶעלֶען טָאג, וואוּ מֶע טְרָאגְט מֵתִים פוּן דִי קְבָרִים, וואוּ מֶע שְׁלָאגְט זִיךְ, מֶע הַרְגִ'ט זִיךְ בִּיז'ן טוֹיט אִיבֶּער אַ שֵׁאן מֵיידֶעל, אַ בְּרַאנֶעטִין, אָדֶער אַ-

פַיְנֶעם בָּחוּר אַ בְּלָ א נְ ד י ן , אוּנ כְּדוּמֶה אַזֶעלְכֶע ווִילְדֶע פַאנְטַאַ-
זְיֶעס, בְּעצוֹיגֶען פוּן פֶערְשִׁידֶענֶע, פוּסְטֶע רוּסִישֶׁע, דַייטְשֶׁעשֶׁע, אָדֶער
פְרַאנְצוֹיזִישֶׁע רָאמַאנֶען פוּן ק ס א ו וי ע — ד ע — מ א נ ט ע פ ע ן,
פ א ל — ד ע — ק א ק....

—הֶערְר פְּרֶ ע דְ סֶ ע דַ א טֶ ע ל! — הָאט אוֹיסְגֶעשְׁרִיגֶען דֶער
פְּא דְ ס ו ד י מֶ ע, אוֹיפְהַאפֶּענְדִיג זִיךְ פוּנ'ם בֵּיינְקְעל — הֶערְר פְּרֶ ע דְ סֶ ע-
דַ א טֶ ע ל! סַא לִיגֶען! סַא לִיגֶען! דָאס הָאבֶּען די שׂוֹנְאִים אוֹיסְגֶעטְרַאכְט,
די שׂוֹנְאִים, אִיבֶּער גְרוֹיס קִ נְ אָ ה, וָואס זֶענֶען מִיר מְקַנֵא...

—הֶערְר פָּ א דְ ס ו ד י מֶ ע! — הָאט אִיהְם אִיבֶּער גֶערִיסֶען דֶער
פְּרֶ ע דְ סֶ ע דַ א טֶ ע ל, — איר דַארְפְט נִישְׁט פַאר גֶעסֶען, אַז אִין
אַ ס ו ד מוּז מֶען זִיצֶען מִיט דֶרֶךְ-אֶרֶץ אוּנ אַז מֶע פְרֶעגְט אַייךְ נִיט,
דַארְפְט איר שְׁווַייגֶען; זִיצְט!

—פ א ל — ד ע — ק א ק, ד י ו מ א, פ א נ ס א נ- ד י ו-
ט י ר א ל א. ד. ג. — זָאגְט זִיךְ וַוייטֶער דֶער פְּ רָ א ק ו רָ א ר נִישְׁט
קוּקֶענְדִיג אוֹיף **שׁ'מ'ר'ן** — פוּן די דָאזִיגֶע פוּסְטֶע רָאמַאנִיסְטֶען
בֶּעצִיהְט אוּנְזֶער פָּאדְסוּדִימֶע שְׁטָאף צוּ זַיינֶע אוּמְגֶעלוּמְפֶּערְטֶע
רָאמַאנֶען, אוּנ די דָאזִיגֶע, מ'שְׁטַיינְס גֶעזָאגְט, רָאמַאנֶען טְרָאגְט — עֶר —
אוּנְטֶער דֶעם פָּ א לְ ק אוֹיף צוּ לֶעזֶען, אוּנ דָאס פָאלְק שְׁלִינְגְט זֵיי
אָהְן אַיין אִיבֶּערְקְלוּיבוּנְג, דָאס פָאלְק שְׁלִינְגְט דָאס דָאזִיגֶע שֶׁאדְלִיכֶע
מַאֲכָל אוּנ פֶערְדַארְבְּט זִיךְ דֶעם מָאגֶען אוֹיף לַאנְגֶע יָאהְרֶען.

אִיךְ דֵּיינְק, הֶערְרֶען פְּ רִ י סְ יַ א זְשְׁ נֶ ע זַ א סְ יֶ ע דַ א טֶ ע לִ י ס, אַז
אַייךְ אִיז בֶּעוואוּסְט דֶער הֵיילִיגֶער צְוֶועק פוּן דֶער לִיטֶערַאטוּר. די שֶׁאנֶע
לִיטֶערַאטוּר, צוּם בַּיישְׁפִּיל, אַ רֶעכְטֶער רָאמַאן פוּנ'ם אֶ מֶ תֶ' ן לֶעבֶּען,
וָואס אִיז בֶּעקַאנְט יֶעדֶען לֶעזֶער, מָאהְלְט מִיט פֶערְשִׁיעדֶענֶע פַארְבֶּען

די נוטע אונ די שלעכטע זייטען פונ'ם מענטשענ'ס כאראקטער, בכדי צו בעקאנען דעם לעזער מיט'ן מענטשענס גייסטליכען ארגאניזם; אונ מחמת אזא מין שרייבען קאן זיין אביסעל סקוטשנע, ווי א מוסר ספר, למשל, וואס קאן נמאס ווערען, לכן איז דערויף בעשאפען געווארען, די גאטטליכע פאעזיע, דרום איז צוגעקלעהרט געווארען א ראמאן דאס הייסט אפארשטעלל, איין ארט טהעאטער, אויף וועלכען דער מחבר פיהרט ארויס געמאכטע העלדען, וועלכע רעדען, פאהרען, געהען, זיצען, לאכען, זינגען, וויינען א.ז.וו. אונ בכדי מעהר צו-פארנעמען, צו אינטערעסירען דעם לעזער, בעשאפט די פאנטאזיע פערשיעדענע געשיכטעס, צופאללע, מעשיות, אונ אמאהל זעהר פאר-פלאנטעטע מעשיות, נסים ונפלאות, טרויהריגע אדער פרייהליכע, ריהרענדע סצענעס, איבער וועלכע מיר טוהען אפט מאל פארגיסען טרעהרען.

נאר ווען גרייכט דער פערפאססער מיט זיין ווערק צום צוועק? ווען ער גיט אונז אזעלכע בילדער, וואס זענען אונז בעקאנט, וואס מיר האבען אין זיי א בעגריף, וואס קאנען, לכל הפחות, זאך טרעפען אינ'ם לעבען; אבער ווען, למשל, אז דער שרייבער וועט אונז דערצעהלען א מעשה, ווי א קאטשערע האט זאך איינגעליבט אין א לאפעטע אונ דעם אייפערזיכטיגען, רעוניווע פלעדערוויש האט עם פערדראססען, האט ער אויפגערודערט אללע גענז מיט אללע אינדיקעם — פרעג איך אייך, וואס פאר א נוטץ, וואס פאר א מוסר, וואס פאר א מאראל וועט דאס אונז ברייגנען? וועמען וועט זיך עם לייגען אויפ'ן הארצען? ווער וועט דאס פארשטעהן? ווער וועט דער פון האבען הנאה אונ וועמען וועט עם מיט ברייגנען שמערצען?

אריינלאזענדיג זיך אין דער פאנטאזיע אריין, איז אונזער ראמאניסט שמ׳ר אזוי ווייט פאר קראכען, אז פון אמלמד ווערדט בא־איהם א לארד, פון א קוימענקעהרער א גראף, פון טוידט לעבעדיג און פון לעבעדיג טוידט; מיללאנען מיט בירללאנטען וואלגערען זאך בא איהם ווי מיסט; אללע משרתים מיט די דיענסט מיידלאך שפיעלען בא איהם „ליעבעס״, אדער ווי שמ׳ר רופט עס „ראמאנסירען״, איבער וועלכע זיי טריינקען זיך, שיסען זיך, היינגען זיך א. ז. וו. — פונקט ווי מיר זענען געוואנט געוואָרען צו זעהען אין די לוסטיגע פראנצויזישע ראמאנען, אזוי אז ווען איר לייענט איבער שמ׳ר׳ם א ראמאן, דאכט זיך אייך אויס, אז בארדיטשעוו האט מען איבערגעטראגען קיין פאריז און חיים און יוסיל און אברהמ׳על פער־שטעהען נישט קיין צורת — מטבע, זיי ווייסען ניט וואס הייסט מסחר, א קארבעל, א מעקלעריי, א פריק, א פריצענטעל און געהען שטענדיג ארום נור זוכען „ליעבעס״, און חנצי און מירקע און בריינדעל האבען גאר קיין מאהל נישט געהערט, אז סע איז דא אויף דער וועלט א קראם, א קלייט, א שיינק, א טייטש חומש — ניין! חנצי און מירקע און בריינדעל זיצען אויף ווייכע סאמעטענע דיוואנעס מיט קליינע ווייסע הינטעלעך אויף די האנט און זינגען זיסע סענטימענטאלנע ליעדעלעך פון „ליעבע״ . . . נאר אזוי ווי יעדער פערפלאנטעטע מעשה ווילט זיך אויסהערען, דען אפילו אויף שאגע בבא־מעשה איז אויך יעדער אמאהל א בעלן צו הערען, און אז סע איז ניטא קיין פיש עסט מען קארטאפליס, און אז סע איז ניטא קיין בעסערס קייעט מען שטרוי, דרום האפט דאס דער המון־עם און

קײַעט שטרוי, דרום נעמט זיך יעדער געמײנער יוד און יעדע פּשוטע יודענע אַ ראָמאַן פון שׂמ״ר און שבת בײַ טאָג, נאָכ׳ן טשאָלענט, אַז מען קאָן אַראָפּ װאַרפען אויף אַ מינוט דעם עול פון פּרנסה, אַז מען קאָן כאַטש אויף אַ רגע פאַרגעסען, אַז סע איז דאָ אַ קלייט, אַ קראָם אַ מעקלערײַ, אַ פּריץ, אַ פּריצענטיל, און מע זעצט זיך אויס אַ גאַנץ רעדעל װײַבער, יונגלאַך, מײדלאַך, און מע הערט די װילדע משונה אומגעלומפּערטע מעשׂיות, די נסים ונפלאות פון דעם מלמד דעם לאָרד, דעם קומען קעהרער דעם גראַף, די ליעבע פון יענקיל דעם בחור מיט די בלאָנדע האָר, צו רחל׳ע דער בראָנעטין מיט די רויטע באַקען, װי די רויזען, און די שאַנע ליעדער מיט די הײסע טרעהרען, װאָס זײ טוהען זינגען און פאַרגיסען אַקעגען דער בלאַס-ליכטיגער לבנה, און אויסהערען דאָס זיפצען מיט׳ן קרעכצען פון די אומגליקליכע ליעבענדע, װאָס זענען פערבונדען מיט זײערע הערצער און װאָס די מערדער די עלטערען װילען זײ צו שיידען, אומגליקליך מאַכען, אומברײנגען פון דער װעלט.

—דאָס איז לשון הרע, העדר פרעדסעדאַטעל! פון קנאה פון שׂנאה!

אַזוי האָט װידער אויסגעשריגען דער פּאַדסודימע, װעלכען דער פּרעדסעדאַטעל האָט געבעטען זיצען מיט דרך-ארץ, און דער פּראָקוראָר האָט געטענעט װײטער.

—ליעבע, העררען פּריסיאַזשנע זאַסיעדאַטעלעס — ליעבע איז אײן אַלט ליעדעלע אין דער ליטעראַטור, זעהר אײן אַלט ליעדעלע! דאָס פאַרשטעהט שוין יעדער שרײַבער און יעדער לעזער, אַז דאָס בעסטע שטאָף צום ראָמאַן איז די ליעבע, די ליעבע פון די יונגע קינדער; דאָס איז אַװדאי אַ הײליגער געפיעל, אײן עדעלער געפיעל, אַ מתּנה פון זײַן

לִיבֶּען נָאמֶען, אוּנ אָהְן אִיהם, אָהְן דֶעם דָאזִיגֶען הֵיילִיגֶען, עֶדֶעלֶען גֶעפִיהל, וָואהְלְטֶען מִיר, מֶענְטְשֶׁען, נִיט גֶעשְׁטַאנֶען פִיל הֶעכֶער פוּן דִי בְּהֵמוֹת, סֶע אִיז אָבֶּער דָא פִילְל פֶערְשִׁיעדֶענֶע אַרְטֶען אוּנ וַוייזֶען פוּן לִיעבֶּע; לְמָשָׁל: דִי לִיעבֶּע פוּן עֶלְטֶערֶען צוּ דִי קִינְדֶער אוּנ צוּרִיק — פוּן דִי קִינְדֶער צוּ דִי עֶלְטֶערֶען; לִיעבֶּע פוּן בְּרִידֶער, שְׁוועסְטֶער, פְרַיינְד א. ד. ג...; לִיעבֶּע צְווישֶׁען חֲבֵרִים; לִיעבֶּע צוּ אַלְלֶע מֶענְטְשֶׁען, צוּ דֶער נַאטוּר, צוּ דֶער הַשְׂכָּלָה, צוּ גֶעווִיסֶע בֶּעזוּנְדֶערֶע גוּטֶע אָדֶער שְׁלֶעכְטֶע זַאכֶען א. ז. וו. נָאר דֶער דָאזִיגֶער אַרְט לִיעבֶּע — פוּן אַ מַאנְסְפַּארְזָאהְן צוּ אַפְרוֹיעֶנְ-צִימֶער, פוּן אַ בָּחוּר צוּ אַ מֵיידֶעל — דָאס אִיז דֶער גֶעווִיסֶער אַרְט לִיבֶּע, מִיט וֶועלְכֶע אַלְלֶע רָאמַאנִיסְטֶען כִּמְעַט פוּן דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט בֶּענוּטְצֶען זַאךְ, אַזַא מִין סָארְט לִיעבֶּע, אוֹיף וֶועלְכֶע סֶע אִיז שׁוֹין אָנְ-גֶעשְׁרִיבֶּען גֶעוָוארֶען אַלְפֵי אֲלָפִים רָאמַאנֶען. אַ בָּחוּר מִיט אַ מֵיידֶעל, אַ יוּנְגֶער מַאנְן מִיט אַ יוּנְג ווייבֶּעל — אָט דָאס זֶענֶען דִי הוֹיפְּט עֶלֶע-מֶענְטֶען כִּמְעַט אִין יֶעדֶען רָאמַאן; דֶער בָּחוּר הָאט לִיעב דָאס מֵיידֶעל, דָאס מֵיידֶעל הָאט לִיעב דֶעם בָּחוּר, זֵיי לִיבֶּען זִיךְ בֵּיידֶע, זֵייעֶרֶע הֶערְצֶער זֶענֶען פֶערְבּוּנְדֶען, זֵייעֶרֶע זֶעלֶען זֶענֶען נָאהְנְט. נָאר אַלֵיין זֶענֶען זֵיי צוּ רִיסֶען, זֵייעֶרֶע קֶערְפֶּערְס זֶענֶען וַוייט אֵיינֶער פוּנְ'ם אַנְדֶערֶען, אוּנ זֵיי זוּכֶען זִיךְ מִיטְלֶען, ווִי אַזוֹי גִיכֶער אוּנ לַייכְטֶער צוּ עֶרְרַייכֶען זֵייעֶר אֵיינְצִיגֶען צְוֶועק אִינְ'ם לֶעבֶּען, זֵייעֶר אֵיינְצִיגֶען וואוּנְשׁ — צוּ קוּמֶען אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערֶען, צוּ פֶערְבִּינְדֶען זִיךְ מִיט דֶעם עֶווִיגֶען שְׁטַארְקֶען בּוּנְד — אָט דָאס דָאזִיגֶע שְׁטְרַייטֶען, בָּארֶען זִיךְ, שְׁלָאגֶען זִיךְ, דִי דָאזִיגֶע יְסוּרִים מִיטְ'ן דָאזִיגֶען פֶערְגֶעניגֶען פוּן דֶער שְׁטֶענְדִיגֶער מִלְחָמָה פַאר דֶער אִידֶעיֶע — אָט דָאס אִיז מֵיינְסְטֶענְטְהֵייל דִי קַאנְוַוא, אוֹיף וֶועלְכֶען דֶער שְׁרַייבֶּער נֵייט אוֹיס זַיינֶע בִּילְדֶער פוּנְ'ם

ראָמאַן ; און אַזוי ווי ניט אומעטום איז גלײַך, אַזוי ווי ניט אומעטום גערעכט די ליבע גלײַך ; דאָ געפינט זי פערשיעדענע איבערשלאַגעכצען, אַללערליי סבות, אומגליקליכע אָדער גליקליכע צופעללע, דאָ ווילען די עלטערען און דאָ ניט ; דאָ איז דער חתן געפעללען און דאָ איז די כלה ניט געפעללען ; דאָ זוכט זאַך אָפּ אַ שלאַק אַ פעטער, אַ קרובֿ, אַ שכנה אַ ספּלעטניצע און שלאָגט איבער די גאַנצע שפּיעל — הכלל זיי קאָנען זייער ציעל להלוטין ניט ערגרייכען, דאַן ווערען זיי מלא כעס וחמה, זיי האָבען אַן זיך אָן גיסען טרעהרען, דאַן קומען אַרויס אַללע אומגליקען, בעהיטע גאָט, דער חתן הייגט זיך, די כלה טרייגקט זיך, סע ווערדט אַ ליאַרעם, אַ געפּילדער . . . אָדער, פאַר קעהרט, מע איז אַללעס ברוך השם איבער געקומען און חתן כלה נעמען זיך — מזל טוב ! מזל טוב ! — אָט אַזוי ענדיגען זיך מיינסטענ־טהייל ראָמאַנען בײַ פילע שרייבער .

מע דאַרף אָבער זיין נאַיווע, ווי אַ קליין קינד, צו מיינען, אַז דער רעכטער עיקר פון׳ם ראָמאַן איז נור די מעשה אַליין ; אַז דער גאַנצער אינטערעס איז נור דאָס, וואָס דער בחור האָט יא געקריגען אָדער ניט געקריגען דאָס מיידעל . איך האָב אייך שוין געזאָגט פריהער, הערען פריסיאַנישע אַסיעדאַטעלים, אַז דער גאַנצער מיין איז צו שילדערען, צו מאַהלען די גוטע און שלעכטע זייטען פון׳ם מענשענס כאַראַקטער, און דער רעכטער שרייבער, דער געבילדעטער ראָמאַניסט, אין יעדען ווערק, אַחוץ פערגעניגען פון די ריכטיגקייט פון די בילדער, גיבט אונז נאָך מוסר אויך, יעדען נאָך זיין פערשטאַנד, נאָך זיין השגה, און דאַמיט עדעלט ער אויס אונזערע געפיללען, פאַרענטפּערט אונז פילע לעבענספראַגען, ווייזט אונז, ווי אַזוי גוט אָדער שלעכט מע

קָאן אָפּ לֶעבֶּען דִי וֶועלְט, אַרְבֵּייט אוּיס בַּא אוּנְז דִי עֶדֶעלְסְטֶע גֶעפִּיעלְ'ן פוּן רַחֲמָנוּת, מִיטְלַייד, לִיעֶבֶּע, מֶענְשְׁהַייט. א. ז. וו. א. ז. וו.

דָאס אִיז אָבֶּער אַלְלֶעס גֶערֶעדְט גֶעווָארֶען בַּאם גֶעבִּילְדֶעטֶען שְׁרַייבֶּער, בַּאם עֶהְרְלִיכֶען רָאמַאנִיסְט; נוּר נִיט דָאס וֶעהֶען מִיר בַּא אוּנְזֶער פְּאַדְסוּדִימֶע הֶערְר **שׁ'מ'ר**. דֶער דָאזִיגֶער רָאמַאנְמַאכֶער פֶערְגִינְט זִיךְ צוּ זָאגֶען אִין אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע זִיסֶע וֶוערְק וָואס לִיגֶען אָט דָא אוּיפְ'ן טִישׁ, פַאר אַייעֶרֶע אוֹיגֶען, אִינְ'ם רָאמַאן „דֶער בְּלוּטִיגֶער אַדְיֶע" בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: „איך בין נישט אויסען שרייבענדיג מיין ראמאן, איר זאהלט זיך פון מיינע ווערטער א שענעם מוסר אראפ נעמען, ווי אללע ראמאניסטען טוהען. ניין, איך שוועהר אייך בא בארד און פיאות (וָואס זָאגְט אִיר אוּיף אַזַא חָכְמָה ?) אז איך האב דאס ניט געמיינט... איך האב דעם ראמאן געשריבען מיט דעם איינציגען ציעל אייך פערגניגען צו פארשאפען..."

דָאס פֶערְגְנִיגֶען, וָואס **שׁ'מ'ר** קָאן אוּנְז פֶערְשַׁאפֶען מִיט זַיינֶע שֶׁאנֶע וואוּנְדֶערְלִיכֶע מַעֲשִׂיוֹת, וועלֶען מִיר בַּאלְד זֶעהְן; אַצוּנְד רֶעד אִיךְ נוּר פוּן דֶער מָארַאלִישֶׁער זַייט פוּן אוּנְזֶער רָאמַאנְמַאכֶער. וֶועלְכֶער הָאט אַ הֶעזָה אוּיסְצוּדְרִיקֶען זִיךְ אִינְ'ם וֶוערְק גוּפָא אוּנ נָאךְ מִיט אַ שֶׁאן וֶוארְטֶעל „בא בארד און פיאות", אַז עֶר מֵיינְט נִישְׁט קֵיין מָארַאל, עֶר מֵיינְט נוּר פֶערְגְנִיגֶען.

אִין אַיין אַנְדֶער אָרְט, אִין אַרָאמַאן „דָאס אַנְטִיקֶעל אָדֶער דִי בְּשֶׁרֶה מְצִיאָה", שְׁמוּעֶס'ט זִיךְ **שׁ'מ'ר** אוּיס מִיט דֶער שֶׁאנֶער שְׁפְּרַאכֶע פוּן אַ הוֹיפְ'ס מְשָׁרֵת: „קויפט ליבע לעזער דאס אנטיקעל, איר וועט פון איהם פיעלע פערגניגען האבען און אייך וועט דאס זיין זעהר א גוטע לעהרע אין דעם הינזיכט פון אייער שולדיגקייט געגען אייער פאמיליע..."

דִי דָאזִיגֶע הַקְדָמָה הָאט מִיךְ בֶּאֱמֶת דֶערְפְרֵייהְט אוּנ בִּכְדֵי צוּ גֶעפִינֶען „דִי גוּטֶע לֶעהְרֶע צוּם הִינְזִיכְט פוּן אוּנְזֶער

שולדיגקייט געגען אונזער פאמיליע" האב איך דאס דאזיגע ביבעל איבער געלעזען פון טאוועל ביז טאוועל, און וואס האב איך דארט געפונען? הערט זיך איין!

א יונגער מאנן איזאק ווינדמאנן האט דערזעהען א שאנע אקטריסע זינאידא אויף דער סצענע אין טהעאטער, און האט בעקומען צו איהר א ווילדען חשק, האט ער זאך מיט איהר בעקאנט, איינגעליעבט, אזוי ווי אללע ש'מ'ר'ם העלדען ליעבען זאך איין תומ"י אז זיי דערזעהען א נקבה, און האט אוועק געווארפען דאס ווייב און האט פערבראכט טאג מיט נאכט בא דער זינגערען זינאידע, וועלבער ער האט געקויפט מתנות, געבראכט בוקעטען, געזונגען ליעדער און געקושט אין די רויטע ליפלאך אריין, אזוי לאנג ביז זיין קאפיטאל איז קלאנער געווארען פונקט מיט צוויי טויזענט רובעל, ווי איין גראשען. ווער איז זינאידע וואס איז זינאידע, א יודעש קינד, צו א קריסטען? ווער איז איזאק, וואס איז ער געוועזען פריהער, וואס איז ער היינט? — דאס ווייסען מיר ניט, דאס וויל אונז דער פארפאסער ניט אויסזאגען; ער דערצעהלט אונז נור, אז צו זינאידעס געבורטסטאג, האט איהר איזאק געמוזט קויפען אבראסלעט, איין אנטיקעל מיט צוויי בוכשטאבען s w פאר וועלכען דער יוועליר מארקוס האט געוואללט לכתחילה פינף טויזענד רובעל, נאר דער העלד איזאק האט זאך אפנים געקאנט גוט דינגען, האט ער איהם אויסגעדונגען פאר צוויי טויזענט רובעל — און דער טארג פארנעמט אינ'ם ראמאן כמעט די גרעסטע העלפט, אזוי אז סע שלאגט צו דער גאלל.... ענדליך, אז איזאק האט שוין געקריגען „די בורליאנטען פון

די טהייערע דימאנטען" (אַזוי דְרִיקְט זִיךְ אוים בוכְשְׁטֶאבְּלִיךְ דֶער פֶּערְפַאסֶער), אונ הָאט שׁוֹין גֶעוָואלְט צַוֶעק לוֹיפֶען צוּ זַיין טְהַייֶערֶער זִינַאִידֶע אונ דַאמִיט קוֹיפֶען אִיהְר הַייסֶע לִיעבֶּע, אִיז אִיהְם פְּלוּצְלִים, אַזוֹי ווִי יֶעדֶער גֶעדַאנְק קוּמְט אָן בַּא **שׁ׳מ׳ר׳ן** פְּלוּצְלִים, אִיבֶּער גֶעגַאנְגֶען אַיין אַנְדֶער מַחֲשָׁבָה אִין קָאפּ אונ עֶר הָאט זַאךְ דֶערְמָאנְט, אַז עֶר הָאט אַפְרוֹי ווָאס אִיז „צוואנציג מאהל שענער פון זינאידען, אונ ווען זיא זאהל זאך אזוי פארבען אונ פודרען, **זָאגְט שׁמ׳ר**, ווי זינאידע טוהט זיך פארבען אונ פודרען, וואה׳ט זי דאך געווען הונדערט מאל שאנער — נו אונ מיין קאפיטאל? אזוי לאנג קריינקט זי, ווי לאנג איך וועל איהר א קאפיקע ניט געבען! . . . אונ אַזוֹי ווֶערְדְט דֶער פַייְנֶער אַיְזַאק פְּלוּצְלִים אַ בַּעַל תְּשׁוּבָה, אונ אַזוֹי ווִי דֶעם בַּעַל תְּשׁוּבָה הֶעלְפְט דָאךְ גָאטְט, לָכֵן הָאט זַאךְ אִיהְם גֶעטְרָאפֶען אַזַא נֵס: די צְווֵיי בּוּכְשְׁטַאבֶּען אוֹיפֶען בְּרַאסְלֶעט מִיט די בּוּרְלִיאַנְטֶענֶע דִימַאנְטֶען: ז׳ אונ וו׳; ווֶענֶען פּוּנְקְט ווִי אָנְגֶעמָאסְטֶען אוֹיף זַיין פְרוֹי „זֶעלְדֶע ווִינְדְמַאנְן"!

גָאטְט׳ס ווָאוּנְדֶער הָאבֶּען נִישְׁט קַיין שִׁיעוּר! אונ אַזוֹי אִיז עֶר צוּ גֶעגַאנְגֶען צוּ זַיין ווַייבּ זֶעלְדֶע, ווֶעלְכֶע הָאט גְרָאד אִין דֶער מִינוּט גֶעהַאלְטֶען אִין מִיטֶען זִינְגֶען זֶעהְר אַ שֶׁענֶע לִיעד פון אַ „גֶעווִיסֶען" יוּדֶעשֶׁען דִיכְטֶער:

„ אלס שפיגעל קאנט איר מיך מיידלאך האבען,
„ קוקט זיך נור גוט אין מיר איין, —
„ בעססער זאהלט איר זיך באגראבען,
„ איידער הייראטען מיט א שארלאטאן!!.."

אִיךְ ווֵייס נִיט, ווֶער אִיז דֶער „גֶעווִיסֶער דִיכְטֶער" פון דֶער דָאזִיגֶער ווֶעלְטֶענֶער לִיעד; סֶע קָאן זַיין, אַז דֶער גֶעווִיסֶער דִיכְטֶער אִיז

— שמר׳ס משפט —

טאקע **שמ׳ר** אַליין, דען כּמעט אַלע זיינע ראָמאַנען הויבען זאַך אָן מיט אַ ליעד אויף לשון קודש, — נאָר דעם העלד איזאַק האָט דאָס אַזוי אָנגענומען בּאַ די פּיאַטעס אַז ער איז געפאַלען דעם וויבּ אויפ׳ן האַלדז און מיט טרערען אויף די אויגען האָט ער דאָס אַנטיקעל, דעם בּראַסלעט מיט די בּורלאַנטענע דימאַנטען, אָפּגעגעבען זעלדען.

נאָר דער גרעסטער נס פון אַלע נסים האָט געטראָפען איזאַק׳ן דאַמיט, וואָס דאָס אַנטיקעל, דער בּראַסלעט מיט די בּורלאַנטענע דימאַנטען, פאַר וועלכען ער האָט אָפּגעצאָהלט צוויי טויזענט רובּעל, איז גאָר בּאמת ווערטה געוועזען פינף טויזענט רובּעל! אַלזאָ האָט דער העלד נאָך פאַרדיענט בּאַם געשעפט דריי טויזענט רובּל! איז דער פון זעהר שאָן געדרונגען, אַז מיט אַזעלכע געשעפטען מעג נאָטט בּענטשען אַלע יודען, אַלע פערליעבּטע יונגע לייט....

אָט אַזאַ מאָראַל גיבּט אונז דער דאָזיגער ראָמאַנמאַכער, און אָט אַזאַ ראָמאַן לעזט דאָס פּאָלק, דער המון — עם, דער פּשוט׳ער לעזער, וואָס ווייסט נישט פון קיין חכמות מיט קיין איבּערקאָפּלאַך, און אָט אַזאַ מין נידערטרעכטיגע זאַך הייסט בּאַ **שמ׳ר׳ן** אַ ראָמאַן, און אַ ראָמאַן מיט אַ מוסר!! נו, פרעג איך אייך, העררען פּריסיאַזשנע זאַסעדאַטעליס, איז דאָס נישט קיין חילול השם? איז דאָס נישט קיין האַרצווייטאָג צו זעהען, ווי איבּער צוויי גילדען, וואָס **שמ׳ר** האָט אָפּגעלייזט פאַר׳ן ווערק, זאָל אַגאַנצע ליטעראַטור, אַ יונגע ליטעראַטור, אַזוי פערדאָרבּען ווערען? נאָך מיין מיינונג, פאַר דיענט דער פּאַדסודימע פאַר דעם „אַנטיקעל" אַליין דעם העכסטען שטראָף, די האַרבּסטע

נאַקאַנִיעָ!

נָאר מִיר גֶעהֶען וַוייטֶער.

אָט לִיגְט נָאךְ אַ רָאמַאן פוּן שׁ׳מ׳ר, וֶועלְכֶער הֵייסְט מִיט דֶעם נָאמֶען „גְרָאלְד וואו איז מֵיין בָּארְד“ אוּיפְ׳ן עֶרְשְׁטֶען טָאוֶועל זִיצְט אוּיסְגֶעמָאהְלְט עֶפֶּעס אַ שִׁיכּוֹרֶה גוֹיֶה מִיט אַ צִילִלִינְדֶער אוּנ אַ קָאצַאפּ מִיט אַ גְרוֹיסֶער שֶׁער אִין דֶער הַאנְט. סֶע וַוייזְט אוּיס אַז דִי עֲלִיָת מִיטְ׳ן צִילִלִינְדֶערְהוּט אִיז מִסְתָּמָא אַ חָסִיד, וָואס הָאט זַאךְ וּפּ גֶעשֶׁערֶען דִי בָּארְד אוּנ פֵּיאוֹת, דֶען שׁ׳מ׳ר דֶערְצֶעהְלְט אוּנְז אִינְ׳ם דָאזִיגֶען רָאמַאן, אז דער כשר׳ער ר׳ טאדרעס וואס האט שטארק חשק צו שאנע ווייבלעך, האט שטענדיג געשטאלצירט מיט זיין בארד, ווי א היינט מאדישע פרו מיט איהר גרויסען הינטען (אַזוֹי שְׁמוּעֶסְט זִיךְ אוּיס שׁ׳מ׳ר,) אונ זיינע פיאות וענען געווען, ווי צוויי מיזועשע ווידעלאך....

אָט דָאס וֶוערְדְט אָנְגֶערוּפֶען בַּא אוּנְזֶער טַאלַאנְט - פָּאלְלֶען רָאמַאנִיסְט סַאטִירֶע, אוּנ מִיט אַזַא שֶׁאנֶער סַאטִירֶע הָאדֶעוֶועט מֶען דָאס פָּאלְק, אַז פוּן אַ יוּדֶעשֶׁער בָּארְד דַארְף מֶען לַאכֶען; אַז מֶען לַאכְט פוּן אַ בָּארְד, אִיז אַ סִימָן, אַז מֶע אִיז שׁוֹין אַ גֶעבִּילְדֶעטֶער מַאנְן, אַיין אַרִיסְטָאקְרַאט, אַ גַאנְצֶער דַייטְשׁ, וִוי דֶער עוֹלָם זָאגְט.

אִיבֶּער דֶערְצֶעהְלֶען אַייךְ דִי גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה מִיט „דֶער בָּארְד“, וֶועלְכֶע אִיז, אֵיינֶענְטְלִיךְ, אִיבֶּער גֶעמַאכְט פוּן אַ רוּסִישֶׁען וָואדֶעוִויל פוּן סָאלָאוְיָאוו, אוּנְטֶער דֶעם נָאמֶען: „Господа Собачкины“ אִיז אוּנְמֶעגְלִיךְ צוּ הֶערֶען, דֶען דָארְט, וואו שׁ׳מ׳ר אִיז עֶרֶענְסְט אוּנ מֵיינְט, אַז עֶר אִיז עֶרֶענְסְט, אִיז נָאךְ צוּ דֶער טְרָאגֶען; נָאר דָארְט, וואו עֶר פַאלְט אַרַיין אִין דֶער סַאטִירֶע אַרַיין אוּנ הוֹיבְּט זִיךְ אָן צוּ וֶוערְטְלֶען, אוּנ לוּסְטִיג מַאכֶען ווי אַ פְרֵייהְלִיכֶער יוּנְג, וֶוען עֶר אִיז אַ בִּיסֶעל

פאר קָנאַקְט, אַט דאָרְט איז שוין אוּמְמֶאגְלִיךְ אויס צוהאַלְטֶען, און וויפִיל מָאל איךְ האָבּ דָאס בּיבֶעל אַוֶועק גֶעשְׁמִיצְט, סֶע הָאט מִיךְ גֶעשְׁלָאגֶען אַיינְגֶסְטֶען, צו דֶער גְרינְגֶער גַאלְל הָאט דָאס מִיךְ גֶעעֶקֶעלְט, — מִיט צָרוֹת מִיט לֵייד הָאבּ אִיךְ עס דָאךְ גֶעמוּזְט איבֶּער לֵייעֶנֶען בּיז׳ן סוֹף גְלַייךְ מִיט אַלְלֶע זַיינֶע גֶעצַייכֶענְטֶע רָאמַאנֶען, פוּן וֶועלְכֶע אַ שְׁוַואכֶער מֶענְטְשׁ מוּז נָאךְ דֶעם אָפּ קְרַיינְקֶען אַ הַאלְבּ יָאהְר צַייט, בּיז עֶר זָאהְל קוּמֶען צוּ זִיךְ נָאךְ די וואונְדֶערְלִיכֶע אַנְטִיקְלַאךְ פוּן **ש׳מ׳ר׳ם** רָאמַאנֶען — און קֵיין גוּטֶען פְרַיינְד מַיינֶעם ווינְשׁ איךְ קְלָאהְר נִישְׁט אַזַא שְׁטְרָאף איבֶּער צוּ לֶעזֶען אַ הַאלְבֶּע מֵאָה רָאמַאנֶען פוּן **ש׳מ׳ר.**

ווי אַזוֹי **ש׳מ׳ר** פַארְשְׁטֶעהְט דָאס וָוארְט סַאטִירֶע און דֶעם צִיעל פוּן סַאטִירֶע, קָאן מֶען אַרוֹיס זֶעהֶען פוּן דֶעם, וָואס עֶר זָאגְט אִין זַיין קְלֵיין סַאטִירִישׁ וֶוערְק „אַ שֵׁיינֶע רֵיינֶע כַּפָּרָה״, אַז סַאטִירֶע אִיז הַיינְט גֶעוָוארֶען אַ מָאדֶע, דְהַיְינוּ: אָפּ לַאכֶען פוּן אַ גוּטֶען פְרַיינְד אוּנְטֶער דִי אוֹיגֶען, לַאכֶען פוּנֶם קַבְּצָן — מִיט אֵיינֶעם וָוארְט לַאכֶען, מֶע זָאהְל זִיךְ גוּט אָנְלַאכֶען; נָאר דֶערְוַוייל טוּהְט זִיךְ **ש׳מ׳ר** אַזאַג סַאטִירִישׁ, און בֶּעט מֶען זָאל הָאטְשׁ אִיהְם אַלְלֵיין נִישְׁט אוֹיס לַאכֶען — אָט דָאס הֵייסְט סַאטִירֶע!...

נָאר בִּכְדֵי איר זָאלְט הָאבֶּען אַ שְׁטִיקֶעל בֶּעגְרִיף אִין **ש׳מ׳ר׳ם** סַאטִירִישֶׁען טַאלַאנְט מִיט זַיינֶע וויצֶען, וועל אַייךְ אָנְוַוייזֶען אֵיינִיגֶע חָכְמוֹת אִינ׳ם רָאמַאן פוּן „דֶער בָּארְד״; צוּם בֵּיישְׁפִּיעל: „ער איז פולל, איך בעט איבער אייער כבוד, מיט תורה״ . . . „חא — חא — חא גלייך אין פיסק אריין . . . „ח נ ה׳ ל ע ס ברית אמן מזל טוב״ . . . „אפילו אלטינקע האבען אויך ליעב א מויד״ . . .

„היינטיגע יודען, בעונתינו הרבים, האבען נור ליעב מיידלאך" . . . „דעם וואס איך האב די האנט ניט געוואשען (וואס מיינט דער מיט אונזער שמ״ר?) זאהל מיט זיין כשר׳ער האנט איינהאלטען אללע יודעשע בערד פון אזוי איין אומגליק, ווי עס האט געטראפען דעם בידנעם טאדרעס באַרד, ונאמר אמן . . . "

איך מיין, אַז אויף אַזאַ-נ-אויפ׳ן שמועס׳ן זאָך ניט אויס אֲפילו קיין קליין משרתים צווישען זיך, זיצענדיג אין מאַרק אויף די ביינקלאך, אונ קיין שוסטעריונגלאך אויך ניט; אזוי אויס שמועס׳ן זאך קאן נאר אַזאַ טאַלאַנטפאללער הומאריסט, אַזאַ פריילליכער סאַטיריק ווי שמ״ר, אונ אט אַזאַ ניבול פה גיבט מען דעם עולם אויף צו לאַכען אונ אויף זאך לוסטיג מאַכען!

איך וועל נאך האבען די עהרע ניט איין מאל זאך אומקערען צום זעלטענעם סאַטירישען טאַלאַנט פון אונזער פאדסודימע שמ״ר, נאר איך קאן זאך ניט איינהאַלטען אונ אפשווייגען, זעהענדיג אט דא פאר מיינע אויגען אַזאַ מייסטערווערק, ווי „דער טייפעל חאפט דעם מלמד". איינע וואהרע שאנע ערצעהלונג פון שמ״ר.

„מיר דארפען דאנקען — זאגט שמ״ר מיט זיין פה קדוש, אונ לויבען גאטט, וואס ער גיט כח אונזער האנט צו שרייבען, אונזערע אויגען צו קוקען, אונזער ווי היסט מען דאס. . צו זיצען . . . . "

איר פארשטעהט, הערען פריסיאַזשנע זאסיעדאטעלעס? אט אזוי שמועס׳ט זאך אויס אַ מחבר, אַראַמאַניסט, וואס שרייבט זיינע ווערק פאַרען פאלק! שמ״ר, פארשטעהט איר מיך, טוהט דאנקען אונ לויבען דעם וואס ער איז ניט ווערטה צו דערמאַנען זיין נאמען, וואס ער גיט איהם אַ ווי היסט מען דאס צום זיצען!!!...

אזא חילול השם, אזא סוויאטאטאטסטווא, אזא גאטט׳ס-לעסטערונג איז נישט ערלויבט אפילו אין א קאבאק, אין א שיינקעל, צווישען שכורים, צווישען לאפאצאנעס; פאר אזעלכע מיאוסע ווארטער רודפט דער זאקאן גאנץ שטרענג. און בא אונז, אין דער פאלקסליטע-ראטור לייענט דער עולם אזעלכע חכמות, אזא ניבול פה, און קוועלט, און דער גרויסער, דער געוויסער ש׳מ׳ר איז ניט נור א ראמאניסט, ער איז אויך א שאנער וויצלער, א ווארטעל זאגער, א הומאריסט, א מין היינע, א בארנע, א שפילהאגען, להבדיל.

דאס דאזיגע שאנע ווערקעל „דערטייפיל האפט דעם מלמד" איז פול מיט אזעלכע סאטירישע פערלען, ווי צום ביישפיעל: דער חזן האט געדאווענט ווי א קאץ און די ווייבער האבען געוויאקעט ווי צום ונתנה תוקף, און ר׳ צדוק זרח דער מלמד האט ניט געקאנט אזוי גוט די דייטשע שפראכע, ווי ש׳מ׳ר, און ווי ווייט ער, ש׳מ׳ר, פארשטעהט דייטש, וועלען מיר זעהען ווייטער... נור איר פארשטעהט דאס זאלין פון דער סאטירע? — ר׳ צדוק זרח דער מלמד האט געשריבען אויף שאמפאניערוויין „שאמאפאניעריע" און שטאדט „איר זאהלט מיר צו שיקען פארטוויין", האט דער מלמד געשריבען „איר זאהלט טאהן מעך שיקען פארטעווינע", וועלכע איז אזוי אמת, ווי אללע בילדער פון ש׳מ׳ר׳ן.

אויף דעם צוועלפטען און דרייצעהטען בלאטלאך פונם דאזיגען סאטירישען ווערק, גיבט אונז ש׳מ׳ר אזא מין ארטיקעל פון ריינעם הומאר:

„די טיר האט זאך געעפענט און חנה ביילע איז אריינגעקומען.

—גוט מארגען דיר, לייבעלע! ביסט שוין א שניידער געווארען?

— שמרס משפט —

—יא, מוהמעניו! אפשר דארפט איר תכריכים וועל איך אייך צו שניידען .

—געקיילעט זאלסט דו ווערען . . . מאכסט חוזק פון יעדען בעזונדער.

—וואס חוזק? זאהל יענעם אויסוואקסען א חיזק אויפ'ן נאז! וויפיל זענט איר אלט? ביי זעכציג יאהר? נו און אז אונזער מוטער שרה האט געמאכט א ברית צו ניינציג יאהר?

—געה מיט'ן קאפ אין דער ערד אריין!

—מוהמעניו, זייט איר אין כעס . . . . זייט מיך מכבד מיט א שטיקעל לחם מיט א זויערע אוגערקע.

—נו א סוף פון דיינע חכמות . . . .

—אזוי? . . . . אפשר האט איז אייך די ציג געפייגערט אדער די בהמה געקאלבט? מזל טוב!

—פלוידערזאק, פערשטומט זאהלסט דו ווערען! מילא חכמות אן א זייט . . . ."

אָט דָאס וֶוערְדט אָנְגֶערוּפֶען כַּא שׁ'מ'ר'ן "חָכְמוֹת"!!!

וַוייטֶער, אוֹיף דִי בְּלֶאטְלַאךְ זֶעכְצֶיהְ'ן אוּנְזִיבֶּעצֶעהְ'ן גֶעפִינְט אִיר אַזַא מִין גֶעשְׁפְּרֶעךְ צְווִישֶׁען דֶעם לֵייבְּקֶע דֶעם לַאנְד חָכָם, לֵייבֶּעלֶע טַייפֶּעל, אוּנ צְווִישֶׁען דָוִד'ל דֶעם דַיָין.

—ברוך הבא! א גאסט ר' לייב' . . .

—יא רבי, איך בין אייך געקומען פרעגען א שאלה . . . איך האב פאר נייט, איך בעט איבער אייער כבוד, מיינע הויזען, האב איך געהאלטען די נאדעל אין מויל און האב זי אומגעהרען אראפגעשלונגען און איז געבליבען שטעקען אין מיין פופיק, וויל איך וויסען, צו בין איך טרייף צו כשר?

—אזא בהמה, ווי דו ביזט, איז שטענדיג טרייף.

—גוט געזאגט, רבי, בנאמנות גוט; זעהט איר, דער פאר האב איך אייך ליעב . . . א אקס איז א מבין אויף א בהמה . . . ."

דֶער רָב זָאגְט לֵייבֶּעלֶען אַז עֶר אִיז אַ בְּהֵמָה, אוּנ לֵייבֶּעלֶע עֶנְטְפֶערְט אִיהְם אָפּ, אַז דֶער רָב אִיז אַיין אָקְס . . . אָט אַזוֹי זָאגְט מֶען

אַ רָב, אַ דַיָין, דֶעם יוּדֶעשֶׁען גַייסְטְלִיכֶען — וואו? בַּא **שׁ'מ'ר'ן** אִין אַ רָאמַאן, וָואס סֶע לֶעזְט אִיהְם דָאס פְּאַלְק! **שׁ'מ'ר** רוּפְט דָאס אָן חָכְמָה; **שׁ'מ'ר** אִיז לוּסְטִיג פְרֵייהְלִיךְ, עֶר שְׁטְשֶׁערֶעט דִי צֶעהְן, עֶר לַאכְט אוּנ ווילל, אַז דֶער לֶעזֶער זָאל אוֹיךְ לַאכֶען... סֶע לַאכְט זִיךְ אָבֶּער נִיט, הֶערְרְ'ן פְּרִיסִיאַזְשְׁנֶע זַאסְיֶעדַאטֶעלֶעס, סֶע נֶעמְט נִיט אוֹיף צוּ לַאכֶען; וויינֶען דַארְף מֶען, וויינֶען, נִיט לַאכֶען! וויינֶען דֶערוֹיף, וָואס בַּא יוּדֶען קוּקְט מֶען אַזוֹי גְרִינְג אוֹיף אַ רָב, אַז יֶעדֶער מְשָׁרֵת, יֶעדֶער פַּאלְגֶע קָאן אִיהְם בֶּעלֵיידִיגֶען; אוּנ וויינֶען דֶערוֹיף, וָואס אִין אַזַא פַּאלְקְסְלִיטֶערַאטוּר, ווי דֶער זְשַׁארְגָאן אִיז, גֶעפִינֶען זִיךְ אַזֶעלְכֶע בַּעֲלֵי-עֲגָלוֹת, וָואס רוּפֶען זִיךְ אָן „רָאמַאנִיסְטֶען" אוּנ פֶערְדַארְבֶּען וואו עֶס אִיז דָא אַ גוּטֶער גֶעפִיעל בַּיים הַמוֹן-עָם, אוּנ פֶערְדַארְבֶּען דָאס גֶעשְׁמַאק פוּנְ'ם עוֹלָם, אוּנ פֶערְדַארְבֶּען דִי שְׁפְּרַאךְ גוּפָא.

נוּ, זָאל אִיךְ אַייךְ אִיבֶּערְגֶעבֶּען וַוייטֶער דֶעם אִינְטֶערֶעסַנְטֶעם אִינְהַאלְט פוּן דֶעם דָאזִיגֶען, מְשְׁטֵיינְסֶנְגֶעזָאגְט, רָאמַאן פוּן **שׁ'מ'ר**, זָאל אִיךְ אַייךְ אִיבֶּערְגֶעבֶּען מִיט אַלֶע פִּישְׁטְשֶׁעוְקֶעס, ווי אַזוֹי ר' צָדוֹק זָרַח דֶער מְלַמֵּד, ווֶעלְכֶער רָאמַאנְסִירְט (אַלֶע **שׁ'מ'ר'ס** הֶעלְדֶען רָאמַאנְסִירֶען) מִיט צִיפֶּה קְרֵיינֶע דִי דִינְסְט-מוֹידְט, ווי אַזוֹי עֶר דְרִיקְט זִי צוּ זַיין בְּרוּסְט אוּנ קוּשְׁט זִי אוּנ הַאלְזְט זִי, ווי אַזוֹי זֵיי רֶעדֶען אָפּ בֵּיידֶע אוֹיף מָארְגֶען אַרוֹיס גֶעהְן אִין פֶעלְד, אָט דָארְט, וואו סֶע שְׁטֶעהְט אַ שַׁייֶער, אָט דָארְט וועט עֶר, ר' צָדוֹק זָרַח דֶער מְלַמֵּד מִיט אִיהְר, צִיפֶּה קְרֵיינֶע דִי דִינְסְט מוֹיד.... אִיר פַארְשְׁטֶעהְט? . . . .

גֵיין! אִיךְ קָאן שׁוֹין גְלַייכְגִילְטִיג פוּן **שׁ'מ'ר'ס** סַאטִירֶע אוּנ פוּן

שׁ׳מ׳ר׳ס הומָאר אונ פון שׁ׳מ׳ר׳ס מָאראַל ניט רֶעדֶען! איך מַאך אַיין עֶנדֶע דַאמִיט אונ גֶעה אַרִיבֶּער צו שׁ׳מ׳ר׳ס פַאנְטַאזִיֶע, צו זַיינֶע סֶערְיָאזֶנֶע, עֶרְנְסְטֶע, גְרויסֶע, קַאפִּיטַאלְנֶע וֶוערְק, צו זַיינֶע הֶעכְסְטֶע אִינְטֶע־רֶעסַאנְטֶע רָאמַאנֶען, דֶען די אַלֶע, וֶועגֶען וֶועלְכֶע מִיר הָאבֶּען דָא גֶערֶעדְט איז נור „שֶׁאנֶע אונ לוסְטִיגֶע עֶרְצֶעהְלוּנְגֶען, מָארַאלִישֶׁע אונ סַאטִירֶעשֶׁע וֶוערְקֶע, גְלַאט אַזוי שֶׁאנֶע מַעֲשׂיוֹת פַאר׳ן פָאלְק״. . . אונ אַצוּנְד וֶועלֶען מִיר זַאך נֶעמֶען צו זַיינֶע „הֶעכְסְט אִינְטֶערֶע־סַאנְטֶנֶע רָאמַאנֶען אין צְווייא טְהֵייל״, וואו דֶער טַאלַאנְט פון אוּנְזֶער גְרויסֶען רָאמַאנִיסְט צו שְׁפְּרֵייט זִיך אין דֶער לֵיינְג אונ אין דֶער בְּרֵייט מִיט דֶער גְרויסֶער הַאנְט, אונ סֶע מָאהְלט זַאך מִיר אויס, אַז איך זֶעה פַאר זִיך ניט שׁ׳מ׳ר׳ן איך זֶעה פַאר זִיך די בֶּערִיהְמְטֶע פְרַאנְצויזישֶׁע פְּסֶעוּדָארָאמַאנִיסְטֶען „קַם אוּ וֶו יֶע־דֶע־מָאנְטֶעפֶּען״, „פָּאנְסָאן — די — טִיוּרַאל״, „פָּאל — דֶע —קָאק״ א. ד. ג.; נָאר דֶער אוּנְטֶערְשֵׁייד צְווישֶׁען זֵיי איז דָאס, וָואס די דָאזִיגֶע פַאנְטַאזְיָארֶען הָאבֶּען בַּאשַׁאפֶען זֵייעֶרֶע אוּנְמֶאגְלִיכֶע הֶעלְדֶען מִיט זֵייעֶרֶע ווילְדֶע גֶעשִׁיכְטֶעס פון זֵייעֶר אֵייגֶענֶע פַאנְטַאזִיֶע, אונ אוּנְזֶער רָאמַאנְמַאכֶער שׁ׳מ׳ר הָאט דָאס אַלֶ׳עס גֶענַאשְׁט בַּא זֵיי אונ הָאט אַרִיבֶּער גֶעטְרָאגֶען זֵייעֶרֶע הֶעלְדֶען פון פַּארִיז קַיין נְיֶעסְוִויז׳ש, פון מַארְסֶעל קַיין בַּארְדִיטְשֶׁעוו אונ פון בָּארְדָא קַיין אֵיישִׁישָׁאק! דְרום קֶעהְר זִיך עֶס טַאקֶע אַזוי אָן מִיט אוּנְזֶער יוּדֶעשֶׁען לֶעבֶּען פּוּנְקְט אַזוי ווי מַארְסֶעל מִיט בַּארְדִיטְשֶׁעוו; דְרום קְלֶעפְּט זִיך אַזוי צו אוּנְז שׁ׳מ׳ר׳ס הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶע רָאמַאנֶען, פּוּנְקְט ווי אַיין אַרְבֶּעס צו דֶער וַואנְט. אָט נֶעם איך דָא פון׳ם טִישׁ אֵיינֶעם פון די בֶּעסְטֶע רָאמַאנֶען

פון שמ'ר. „דֶער אָרְמֶער מִילְלְיָאנֶער‟ (אַיין הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶער רָאמַאן אִין צְווייא טְהֵייל)

דֶער דָאזִיגֶער הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶער רָאמַאן, הֶערְר'ן פְּרִי־סַיְאזְשְׁנֶע זַאסְיֶעדַאטֶעלֶעס, אִיז אִיבֶּער גֶעמַאכְט, אִיבֶּער גֶענִיצֶעוֶועט, נָאכְגֶעטַאנְצְט, נָאכְגֶעקְרִימְט נָאךְ דֶעם גֶעוִויסֶען רָאמַאן „דִי גֶעהֵיימְנִיס פוּן פַּארִיז‟ פוּנ'ם גֶעוִויסֶען פְרַאנְצוֹיזִישֶׁען רָאמַאנִיסְט עֶזְשֶׁען סִיו *). אוֹיף וִויפִיל דֶער דָאזִיגֶער רָאמַאן

---

*) ווי עס ווייזט אויס איז דעם העררן פראקוראר אונבעקאנט געווען אלכסנדר ריומא'ס ווערק „ גראף מאנטעקריסטא‟, ווען ער וואלט עס געלייענט וואלט ער געזעהען אז „דער ארמער מיליאנער‟ איז נאך געמאכט געווארען פונקטליך נאך דיומא'ס ווערק, נאר דיא פראנצויזישע נעמען פון די העלדין, אף יודעשען.

אוואונדער אף דעם הערן סטענאגראף „שלום עליכם‟ וואס ער האט עס ניט באמערקט!, אדער אפשר אויס דאנקבארקייט צום פראקוראר פאר זיין פערטיידיגונג דעם זשארגאן האט ער איס ניט געוואלט איבער שלאגען די רייד; איבריגענס, וואס איז דעם לעזער דיא נפקא מינה, פון וואנען סע איז נאך געמאכט אביא ניט קיין אייגענס . . . .

הבחור הזעצער

הערת המחבר

חטאתי, עויתי, פשעתי! ווינאוואט, ווינאוואט, ווינאוואט!, איך גלויב דעם בחור דעם זעצער, וועלכער איז א בר סמכא אין דעם ענין, אז דעם „ארמען מילליאניער‟ האט ש'מ'ר איבער געניצעוועט אויף דער לינקער זייט פונ'ם „גראף מאנטעקריסטא‟; אך! ווען איך האב אצונד דעם „גראף מאנטעקריסטא‟ וואהלט איך פאר איהם אפ געגעבען א זאק בארשט מיט אללע פופציג העכסט אינטערעסאנטע ראמאנען פון ש'מ'ר! נאר ווער איז שולדיג, ווען ניט ש'מ'ר אליין? ווער איז דאס מחויב נאכצוקוקען און קאנטראלירען זיינע ווערק? דער פערפאסער גופא איז מחויב אנווייזען דאס ארט, פון וואנען ער באציהט אזא מין

— שׁמ ר׳ם מ שׁ פ ט —

פוּנ׳ם פְּרַאנְצוֹיזִישֶׁען רָאמַאנִיסְט עֶזְשֶׁען סִיוּ, אִיז גוּט אָדֶער שְׁלֶעכְט איז נִיט אַצוּנְד די צַייט צוּ שְׁמוּעֶס׳ן. אַגֶעווִיסֶען הֶעבְּרֵייֶער קַלְמַן־שׁוּלְמַאנְן אִיז גֶעפֶעלְלֶען דֶער דָאזִיגֶער רָאמַאן — אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען אוּנ הָאט אִיהְם אִיבֶּערְזֶעצְט, פָּשׁוּט, אִיבֶּער גֶעזֶעצְט אוֹיף לְשׁוֹן הַקוֹדֶשׁ, אוּנ דַוְקָא גוּט אִיבֶּער גֶעזֶעצְט. וָואהְלְט דָאס, דַאכְט זִיךְ **שׁ׳מ׳ר** אוֹיךְ גֶעמֶעגְט טוּהְן — נֶעמֶען אוּנ אִיבֶּערְזֶעצֶען אוֹיף זְשַׁארְגָאן „די גֶעהֵיימְנִיס פוּן פַּארִיז פוּן עֶזְשֶׁען סִיוּ״ — אוּנ גֶענוּג! נֵיין — אוּנְזֶער פְּסֶעוְדוֹנִימֶע ווִילְל נִיט זַיין קֵיין פָּשׁוּטֶער אִיבֶּער זֶעצֶער; סֶע שְׁטֶעהְט אִיהְם נִיט אָן. וָואס זְשֶׁע הָאט עֶר גֶעטוּהְן? הָאט עֶר „גֶעמַאכְט״

רויכווארג. למשל, אט ליגען פאר אונזערע אויגען דריי „היסטארישע״ראמאנען פון **שׁ׳מ׳ר**:

1) „דער געמאכטער יורש״ — איין היסטארישער ראמאן.

2) „חתן דמים״ — א היסטארישער ראמאן.

3) „דער פאלשער הערצאג״ — א היסטאריש ערצעהלונג.

אויף אט די אללע דריי ביכער שטעהט: „פערפאסט פאן **שׁ׳מ׳ר**״ (נישט איבער געזעצט?) בין איך נבהל ונשתומם געווארען: ווי קומט עס צו **שׁ׳מ׳ר׳ן** מ א כ ע ן א היסטארישען ר א מ א ן? דען אויף צו מ א כ ע ן א היסטארישען ראמאן דארף מען קודם כל וויסען, וואס הייסט היסטאריע, אונ אויף צו וויסען היסטאריע דארף מען קענען נאך עפעס... לכן בין איך שטארק מסופק אויב זיי קעהרען זאך אן מיט דער היסטאריע, ווען זיי זענען חס ושלום ניט איבער געניצעוועט ווי אללע אנדערע ראמאנען פון **שׁ׳מ׳ר**... לכן לייג איך אפ די דאזיגע דריי „ה י ס ט א ר י ש ע״ ראמאנען מיט נאך עטליכע אנטיקלאך פון **שׁ׳מ׳ר**, אונ פון די מזיקים, וואס טאנצען נאך **שׁ׳מ׳ר׳ן**, כמעט ביז א האלבע מאה, וואס גוטע ברידער האבען מיר צו געשיקט — לאנג לעבען זאלען זיי — אויפן צווייטען מאהל איה״ש אין גיכע צייטען מיט פרייהליכע הארצער — אמן.

שלום עליכם.

אין איינעם ראמאן מיט עזשען סיו העלדען און האט איהם א נאמען געגעבען „דער ארמער מיללִיאנער", דערפאר ווייל בא עזשען סיו שפיעלט די הויפט ראללע דער פרינץ רודאלף, און דא שפיעלט די זעלבע ראללע א יוד גלאזוואלד, א מיללִיאנער. ווער גלאזוואלד? וואס גלאזוואלד? — דאס איז ניט אונזער עסק צו וויסען. פונקט אזוי ווי דער פרינץ רודאלף געהט ארום אינקאגניטא (פערבארגען) אין פאריז און זוכט זיין פערלאהרענע פאמיליע, אזוי געהט ארום גלאזוואלד איבער דער שטאדט ניעסוויזש און זוכט אויך זיין פערפאללענע פאמיליע. דער פרינץ רודאלף, ווי עס איז אייך בעוואוסט, האט ענדליך אפ געזוכט די פארלאהרענע טאכטער מאריע, און דער העלד גלאזוואלד האט אפגעזוכט זיין פערלאהרענעם זוהן נפתלי דעם זייגער מאכער. פונקט אזוי ווי בא עזשען סיו געפינט איר א שרעקליכען מערדער זשאק פעררא ן, אזוי האט איר בא שמ״ר אויך א שקאנטיסט הערצענשטיין, א גנב און א רוצח שפין, עפעס אמין פיפערנאטער „גילאן" פון פאריז(?) איין „אליזאבעט" און נאך און נאך העלדען. אז בא עזשען סיו איז דא איין אומגליקליכע איין ארעמע פאמיליע „מארעל" אין פאריז, פאר וואס זשע זאהל ניט זיין בא שמ״ר די זעלבע ארעמע פאמיליע ציפה מיט לאה׳ן אין ניעסוויזש? דארט קומט רודאלף און לייזט זיי אוים פון דער נויטה, און דא קומט גלאזוואלד און זיצט איבער לאה׳ס בעטעל — וואס איז די נפקא מינה?

נאר איך זאג אייך נאך א מאהל, ווען שמ״ר וואהלט די גאנצע פערפלאנטעטע געשיכטע איבער זעצט אין זשארגאן, וואהלט

— שמר'ס משפט —

עֶס נָאךְ גֶעהַאט עֶפֶּעס אַ נָאמֶען אוּנ מִיר וָואלְטֶען נִישְׁט גֶעהַאט דָאס רֶעכְט צוּ רֶעדֶען דֶער פוּן, דֶען מִיר וָואהְלְטֶען שׁוֹין דַעמָאלְט גֶערֶעט וֶועגֶען עֶ זְ שֶׁ ע ן סְ י וּ, נִיט וֶועגֶען אוּנְזֶער פְּאַדְסוּדִימֶע שׁ'מ' ר, נָאר אַזוֹי וִוי שׁ' מ' ר הָאט דֶעם גֶעגֶעבֶּען אַ־יֵיעם נָאמֶען אוּנ הָאט עֶס אַרוֹיס גֶעגֶעבֶּען פַאר אַיין אֵייגֶען וֶוערְק, לָכֵן פֶערְגֶעסֶען מִיר אָן עֶ זְ שֶׁ ע ן סְ י וּ אוּנ בַּאטְרַאכְטֶען „דֶעם אָרְמֶען מִילְלְיָאנֶער", וִוי אַ יוּדֶעשׁ וֶוערְק, וִוי אַ רָאמַאן פוּן שׁ' מ' ר.

צוּם בֶּעדוֹיעֶרֶען אָבֶּער גֶעפִינֶען מִיר נִיט אִינְ'ם גַאנְצֶען רָאמַאן קַיין אֵיינְצִיגֶען טִיפ פוּן קַיין יוּדֶען, קַיין אֵיינְצִיג יוּדֶעשׁ בִּילְד. קַיין קַאפ יוּדֶעשׁ נִיט. דֶער פֶערְפַאסֶער פִירְט דוּרְךְ פַאר אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען, וִוי אַ קַאמֶעדְיַאנְשְׁטִשִׁיק, אַ גַאנְצֶע מַחֲנֶה פוּן קוּקְלֶעס, פוּן גֶעמַאכְטֶע מֶענְטְשֶׁעלֶעךְ, וָואס גֶעהֶען, לוֹיפֶען, זִיצֶען, רֶעדֶען; דֶער אִיז אַיינְגֶע־לִיעבְּט אִין דֶעם, יֶענֶע אִיז פַארְלִיעבְּט אִין יֶענֶעם; דֶער אִיז אַיין עֶנְגֶעל אַ זֶעלְטֶענְהַייט, אַ וָואהְלְטְהֶעטִיגֶער מֶענְטְשׁ, יֶענֶער אִיז אַ גַזְלָן אַ רוֹצֵחַ, אַ מֶערְדֶער; דֶער אִיז אַ חָכָם, יֶענֶער אִיז אַ אִ י ד ָ א ט; דִי אִי אַ בִּילְדְשֶׁאנֶע צֶארְטְלִיכֶע פְרוֹי מִיט בְּלָאנְדֶע לַאנְגֶע הָאר, אוּנ יֶענֶע אִי מִיאוּס, הָאסְלִיךְ, וִוי דֶער טוֹידְט . . . שׁ'מ'ר הֵייסְט דֶעם אָדֶעו יֶענֶעם הֶעלְד פַאלְלֶען אוֹיף דִי קְנִיהֶען אוּנ זָאגֶען: „אִיךְ הָאבּ דִיךְ לִיעב מַיין עֶנְגֶעל!" פַאלְט עֶר אוֹיף דִי קְנִיהֶען אוּנ זָאגְט: „אִיךְ הָאבּ דִיךְ לִיעבּ מַיין עֶנְגֶעל!"

עֶפֶּעס נִישְׁט קַיין רָאמַאן אִיז דָאס, נֵיין; דָאס אִיז עֶפֶּעו אַ מִין קַאטֶערִינְקֶע, אַ מִין קַאסְטֶעל, וֶועלְכֶ'ס שׁ' מ' ר דְרֶעהְט פוּ יֶענֶער זַייט, אוּנ סֶע גֶעהְט אַרוֹיס פוּן דֶער זַייט „ל י ע ב ע"! אַלְלֶע הָאבֶּע

בַּא אִיהְם לִיעבּ, אוּנ אַלְלֶע אוֹיף אַיין אַרְט; אַלְיַאבֶּעט פַאלְלט אִין אוּנְמַאכְט, דִי מָאדִיסְטְקֶע פַאלְלְט אִין אוּנְמַאכְט, אַלְלֶע פַאלְלֶען אִין אוּנְמַאכְט, דֶען אַלְלֶע זֶענֶען גְלַייךְ אָפּ גֶענַארְט אִין זֵייעֶר לִיעבֶּע, אַלְלֶע זֶענֶען גְלַייךְ פֶערְצְווייפֶעלְט אוּנ אַלְלֶע זֶענֶען גְלַייךְ פֶערְגְלוֹיבְּט — אַזוֹי אַז אַלְלֶע הֶעלְדֶען זֶענֶען אַזוֹי אֵיינְלִיךְ, אַז וֶוען נִיט דִי פֶערְשִׁיעדֶענֶע נָאמֶען, וָואהְלְטֶען מִיר נִיט גֶעוואוּסְט קַיין שׁוּם אוּנְטֶערְשִׁיעד צְווִישֶׁען אַלְיַאבֶּעטֶע דִי רַייכֶע אוּנ לֶאָה דִי אָרֶעמֶע, צְווִישֶׁען גְלַאזְוַאלְד דֶעם מִילְלְיָאנֶער אוּנ צְווִישֶׁען נַפְתָּלִי דֶעם זֵייגֶער מַאכֶער, צְווִישֶׁען הֶערְצֶענְשְׁטֵיין דֶעם שְׁקָאנְטִיסְט אוּנ צְווִישֶׁען שְׁפִּין — הֶעכְט — פַייעֶרְפַאנְן דֶעם מֶערְדֶער. אַ מֶערְדֶער הֵייסְט בַּא

ש'מ'ר'ן דֶער, וָואס הַרְגִיט מֶענְטְשֶׁען, רַאבֶּעוֶועט גֶעלְט, אוֹיפ'ן גְרוֹיסֶען וֶועג, טְרָאגְט מֵתִים פוּן דִי קְבָרִים, מַאסְקִירְט זִיךְ אִינְטֶער פֶערְשִׁיעדֶענֶע נָאמֶען; אָט אִיז עֶר שְׁפִּין דֶער רוֹצֵחַ, אָט אִיז עֶר הֶעכְט דֶער פַאדְרַאטְשִׁיק אוּנ אָט אִיז עֶר פַייעֶרפַאן דֶער מָאדִיסְטְקֶעס מַאנְן, אוּנ אוּמֶעטוּם הָאט עֶר אַ נַייעֶ כַּלָה, אַ רַייכֶע כַּלָה מִיט אַסַךְ נַדָן, מִיט פִילְךְ גֶעלְט — גֶעלְט אִיז בַּא **ש'מ'ר'ן** ווִי מִיסְט, סֶע וַואלְגֶערְט זִיךְ בַּא אִיהְם מִילְלְיָאנֶען אִין אַלְלֶע ווִינְקֶעלַאךְ!

זָאט דָאס הֵייסְט בַּא **ש'מ'ר'ן** אַ שְׁלֶעכְטֶער הֶעלְד, אַ מֶערְדֶער; עֶר פַארְשְׁטֶעהְט נִיט, אַז אַ שְׁלֶעכְטֶער הֶעלְד, אַ מֶערְדֶער, קָאן זַיין אַ שָׁאנֶער יוּד, אַ פַיינֶער בַּעל הַבַּיִת, דַוְוקָא נִישְׁט קַיין פַארְמַאסְקִירְטֶער אוּנְטֶער דְרַיי פֶערְשִׁיעדֶענֶע נָאמֶען; עֶר פַארְשְׁטֶעהְט נִיט, אַז מֶע קָאן זַיין אַ מֶערְדֶער אוּנ נִיט סַמִין, נִיט קוֹילֶען, נִיט רַאבֶּעוֶוען בַּאנַאכְט אַקֶעגֶען דֶער לְבָנָה, אוּנ נִיט שְׁלֶעפֶּען קַיין מֵתִים פוּן דִי

קברים, וואס דאס איז נאך בא יודען קיין מאהל ניט געשעהן, אונ מיר שטעהלט זיך נאר ניט פאהר, אז סע געפינען זיך נאך אזעלכע שוטים צווישען די לעזער וואס קאנען דאס אננעמען פאר גוט געלט אונ גלויבען דעם פערפאססער אויף נאמנות.

אלזא, ווי באלד דער ראמאן קעהר זיך ניט אן מיט׳ן ווירקליכען לעבען, איז דער ראמאן נישט קיין ראמאן, איז דער ראמאן א בבא-מעשה, א מעשה פון א בן-מלך מיט א בת-מלכה, פון א רב מיט א רבצין, פון צוועלף ברידער מיט צוועלף שלאססער, פון א-פלעקהונט מיט א וואווקעלאקע א. ד. ג.

נאר דאס וואהלט נאך ניט געוועזען קיין גרויסער אומגליק, ווען **שמ״ר׳ס** ראמאנען זאהלען נור זיין פוסט אונ אונניטצליך פאר׳ן פאלק, ווי די בבא-מעשיות מיט׳ן פלעקהונט אונ מיט דער וואווקעלאקע; מיר זעהען אבער, אז אויסער דעם, זענען זיי נאך שעדליך אויך פון דער מאראלישער זייט, אזוי ווי איך האב עס אייך פריהער אויסגעוויזען אונ אזוי ווי איך וועל עס אייך ווייזען ווייטער אי״ה.

אונ אזוי ווי מיר פערנעמען זיך אצונד נור מיט דער פאנטאזיע אלליין, מיט דעם, וואס סע הייסט בא **שמ״ר׳ן** ראמאן, לכן גע׳ה איך ווייטער אונ געבען אייך אויף נאך איין „העכסט אינטערעסאנטעם״ ראמאן פון **שמ״ר**, מיט דעם נאמען „די עגונה״.

מיט פערגניגען האב איך אויסגעהערט די הקדמה, וואו **שמ״ר** זאגט: „איך קאן אייך פאזיטיף זאגען אז אללע מיינע העלדען זענען פונ׳ם לעבען גענומען . . .״ דאס האט מיר זעהר ווילד הנאה געטוהן, וואס

שׁ'מ'ר ווייסט האטש, אז די העלדען אין א ראמאן דארפען האבען א שייכות צום אמת'ן לעבען; נאר וואס א מענטש קאן טוהן זיך אליין, וועט איהם קיין פרעמדער נישט טוהן, און דער צונג איז בא **שׁ'מ'ר'ן** דער גרעסטער שונא, דען ער זאגט ווידער אין דער זעלבער הקדמה מיט זיין סאמאחוואלניע-לשון: „איך ווייס אז לעזענדיג מיין ראמאן, וועט איר פאטשען ב ר א ו ו א אזוי ווי בא מיינע ערשטע ראמאנען (?) און דער, וואס מיין ראמאן וועט ניט געפעללען, וועט ער מיר נור קאליע מאכען בא דעם גבאי פונ'ם קלייזעל ער זאהל מיך קיין שלישי ניט אויפרופען . . . "

נאך אזא מין „בראווא פאטשען" מיט „שלישי אין קלייזעל" האב איך באלד אנגעוואהרען דאס פערטרויהונג, די גאנצע דאוועריע צום דאזיגען „העכסט אינטערעסאנטען" ראמאן אין צוויי טהייל.

נאר לאמיר זעהען, וואס פאר העלדען פונ'ם לעבען מאהלט אונז דא **שׁ'מ'ר**, וואס וויל אונז איינרעדען, אז אזעלכע באנדיטען געפינט מען געוויינליך אין ליטא צווישען יודען (אזוי שווערט זיך **שׁ'מ'ר** אויפ'ן בלאטעל 52 פונ'ם ערשטען טהייל „די עגונה".)

נאר צו זאגען איז קיין מלאכה ניט, און גלויבען **שׁ'מ'ר'ן** אויף נאמנות איז קיינער נישט מחויב, דרום האב איך גענומען זוכען אינ'ם גאנצען ראמאן חאטש איין לעבעדיגע פערזאהן, ניט קיין אנגעבלאזענע קוקלע, האטש איין בעקאנטען טיפ, חאטש איין ריכטיג בילד פונ'ם יודישען לעבען, — נאר וואס האב איך געפונען? ווידער איין ענגעל, איין אידעאל א הימעל-מענטש, וואס קומט נעבאך אפ פאר פרעמדע חטאים אויף דער ערד, און ווידער א ג ז ל ן, א ר ו צ ח, א באנדיט (בא **שׁ'מ'ר'ן** געפינט איהר נור באנדיטען!) איין

אומְמֶענְש, וָואס רַאבֶּעוֶועט, גַזִילְט, וְשֶׁעבְּרֶעט גֶעלְט, לֶעבְּט אַ גוּטֶען טָאג — אוּנ סוֹף כָּל סוֹף בַּאקוּמְט עֶר דִי מַפָּלָה גָאר אוּמְגֶערִיכְט, צוּם פֶּערְגְנִיגֶען פוּנ'ם פֶּערְפַאסֶער אוּנ פוּן דִי לֶעזֶער, וָואס וֵוייסֶען שׁוֹין אַלְלֶע, אַז דֶער רָשָׁע וֶועט שׁוֹין הָאבֶּען בַּא **שמ'ר'ן** אַ בֵּייזֶען סוֹף אוּנ דֶער צַדִיק וֶועט גֶענֶעזֶען וֶוערֶען אי"ה אִין גִיכֶע צַייטֶען—אָמֵן . . . אַזוֹי אִיז בַּא **שמ'ר'ן** מִיט דֶער „עֲגוּנָה", מִיט דֶער „חֲלִיצָה", מִיט דֶער „יְרוּשָׁה", מִיט'ן „טִירַאנִישֶׁען בְּרוּדֶער", מִיט'ן „בַּעַל תְּשׁוּבָה", מִיט'ן „אָרְמֶען מִילְלְיָאנֶער", אוּנ מִיט'ן „רַייכֶען בֶּעטְלֶער", מִיט'ן „אוֹצָר", אוּנ מִיט דֶער „הַיינְט מָאדִישֶׁער כַּלָה", אוּנ מִיט דֶער „פַארְקוֹיפְטֶער כַּלָה", אוּנ מִיט אַלְלֶע הֶעלְדֶען פוּן **שמ'ר'ם** „הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶע" רָאמַאנֶען, וָואס זֶענֶען בֶּאֱמֶת אַיין גְרוֹיסֶער, אוּנְעֶנְדְלִיכֶער רָאמַאן, אִין וֶועלְכֶען עֶס בַּייטֶען זִיךְ גָאר דִי נֶאמֶען מִיט דִי שְׁטֶאדְט, אַזוֹי אַז דָא הֵייסְט דֶער בַּאנְדִיט הֶערְצֶענְשְׁטֵיין, דָארְט הֵייסְט עֶר פֶּעלְדְבּוֹים, דָא הֵייסְט עֶר פֶּרֶץ, דָארְט הֵייסְט עֶר וֶועלְוֶועל וָואכֶערְנִיק, אוּנ דָארְט הֵייסְט עֶר דָנִיאֵל פִּינְטֶעל — אָבֶער „בַּאנְדִיטֶען" זֶענֶען זֵיי אַלְלֶע; זֵייא זֶענֶען אַלְלֶע גַנָבִים, גַזְלָנִים, זְשַׁאדְנֶע מֶענְטְשֶׁען, בְּלוּט זוֹיגֶער'ס, וַואמְפִּירֶען, צְבוּעֶקֶעס; זֵיי פִירְהֶען רַק אִינְטְרִיגֶעס; זֵיי נַאהְרֶען אוֹיס בַּא יֶעדֶען גֶעלְט; זֵייא הָאבֶּען עֶטְלִיכֶע מָאל חֲתוּנָה אוּנ בַּאגְרָאבֶּען פִילֶל שֶׁאנֶע אוּנְשׁוּלְדִיגֶע מַאמְזֶעלֶען; זֵיי פִירְהֶען פַאנִיבְּרַאטְסְטְוָוא מִיט אַלְלֶע וֶועלְט־גַנָבִים אוּנ שְׁלָאגֶען בְּלַאט מִיט דִי קְבָרוֹת־יוּדֶען, וֶועלְכֶע גַנְבִינֶען אַרוֹיס מֵתִים פוּן דִי קְבָרִים (אִיר הָאט אַמָאל גֶעהֶערְט אַזֶעלְכֶע גֶעשִׁיכְטֶעס בַּא יוּדֶען?)—מִיט אֵיינֶעם וָוארְט אַלְלֶע הֶעלְדֶען פוּן **שמ'ר**, דִי בַּאנְדִיטֶען, זֶענֶען נִיט קֵיין הֶעלְדֶען, נִיט קֵיין מֶענְשֶׁען, נִיט קֵיין חַיוֹת־רָעוֹת, נָאר

גְלַאט אַזוי פִּיפֶּערְנָאטֶער'ס, הַאקְב פִישׁ הַאלְב מֶענְשׁ, וַואוּוקֶעלַאקֶעס, אָהֶשְׁתַּרָנִים, אַכְט פִיסִיגֶע פֶּערְד, אָדֶער זָא עֶטְוַואס, מְשׁוּנֶה ווילְדֶע מוֹרָא'דִיגֶע בְּרוּאִים פוּן אַלֶע שֶׁאנֶע בָּבָא מַעֲשִׂיוֹת, פוּן טויזֶנְד אֵיין נַאכְט, צוּ שְׁרֶעקֶען קְלֵיינֶע קִינְדֶער . . .

אַזוי אִיז מִיט דִי הֶעלְדֶען זַיי בַּאנְדִיטֶען אוּנ אַזוי אִיז מִיט דִי הֶעלְדֶען דִי מַלְאָכִים, דִי צַדִּיקִים, וֶועלְכֶע זֶענֶען אוֹיךְ אַלֶע אֵיין פְּרָאטָאטִיפּ, אֵיין מֶענְשׁ, נָאר מִיט פֶּערְשִׁיעדֶענֶע נָאמֶען: גוּט, עֶהְרְלִיךְ, אָרְדֶענְטְלִיךְ, רֵיין, שֶׁאן, פַיין, אָהְן אַ שׁוּם שְׁוַוארְץ פִּינְטֶעלֶע, אַטְוַואזְשְׁנֶע סְמֶיעלֶעווֶע יוּנְגַאטְשֶׁעס, הוֹיךְ גֶעבִּילְדֶעטֶע קִינְדֶער, גֶעטְרַייהֶע, אִיבֶּערְגֶעבֶּענֶע בִּיז לֶעצְט; זַיי שְׁרַייבֶּען הֵייסֶע פְּלַאמְפֵייעֶרְדִיגֶע בְּרִיעף אַלֶע מִיט אֵיין שְׁפְּרַאךְ, אַלֶע רֶעדֶען וֶוענֶען דֶער הֵיילִיגֶער לִיעבֶּע מִיט אֵיין סִגְנוֹן, מִיט אֵיין טָאן, ווי פוּן אַ בּוּךְ אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְט, אַיינְגֶעהַאזֶערְט אוֹיף אוֹיסְוֶוייניג: „אָ! אִיךְ לִיעב דִיךְ, מַיין עֶנְגֶעל!" „אָ! אִיךְ לִיעב דִיךְ, מַיין לֶעבֶּען!" אַזוי שְׁטֶעהְט **שׁ'מ'ר** פוּן הִינְטֶען אוּנ זָאגְט צוּם הֶעלְד: „זָאג, אָ! אִיךְ לִיעב דִיךְ, מַיין עֶנְגֶעל", זָאגְט עֶר: „אָ, אִיךְ לִיעב דִיךְ מַיין עֶנְגֶעל!" וֶוארְטֶער אָהְן הַארְץ, אָהְן אַ שׁוּם גֶעפִיעל, אַוְוטָאמַאטִישׁ, ווי פוּן אַ מַאשִׁין . . . דֶער פַאר אָבֶּער דִי הֶעלְדִינֶען, דִי פְרוֹיעֶן, דִי מֵיידְלֶעךְ בַּא **שׁ'מ'ר'ן** פִירְהֶען זִיךְ שׁוֹין אַנְדֶערְשׁ, נָאר אוֹיךְ אַלֶע אוֹיף אֵיין אַרְט, אַלֶע נָאךְ אֵיין פְּרָאגְרַאם, נָאךְ אֵיין אִינְסְטְרוּקְצִיֶע, דְהַיְינוּ: זַיי הַאלְטֶען אַלֶע פַארְרִיסֶען דִי אוֹיגֶען אַרוֹיף, זַיי זוּכֶען דָארְט זֵייעֶר אִידֶעאַל, וָואס טוּהְט שְׁוֶועבֶּען אִין וַויְיטֶען הִימֶעל, אוּנ זִינְגֶען אִין אַלֶע רָאמַאנֶען זִיסֶע - סֶענְטִימֶענְטַאלְנֶע לִיעדְלַאךְ, וֶועלְכֶע אִיךְ בְּרֵיינְג אַייךְ דָא אַ גַאנְצֶע קֶערִיֶע פוּן

— שמר׳ס משפט —

פערשיעדענע ראמאנען פון **שמ״ר**. צום ביישפיל:

אין׳ם ראמאן „דער ארמער מיללִיאנער״ זיצט „אליואבעט״ באם פארטעפּיאנע אונ זינגט:

„ איך וויל שוין מעהר דא ניט לעבין
קיין זאך איז מיר זיס
איך וויל צו מיין ליעבן שוועבן
אהין אין פאראדיז ! . . . .

אין׳ם וועלבען ראמאן זיצט לאה די גייטערען אונ זינגט אויך דאם וועלבע:

דארט אין הימעל צווישען די שטערען
שפאצירט מיין ענגעל לוסטיג פריה
ער זעהט שוין ניט מיינע טרעהרען
ער איז מיר שוין אונגעטרייא ! . . . .

אין׳ם ראמאן „בעל תשובה״ זינגט דינה שוין אויף ריין דייטש:

איך שטעה אם איינזאמען היגעל
אונד שויע נאך דיר צוריק
עס שענקט די וועקענדע זאננע
דיר עבען דען לעצטין גליק . . . .

אין׳ם ראמאן „דער אוצר״ זינגט איטקע פאלגענדעס:

אין דער שטיללער אבענדשטונדע
ווען דער בלאססער מאנד שטראללט העראב . . . א. ז. וו.

— שמרים. משפט —

אינ'ם „טיראנעשען ברודער" איז שוין פערקעהרט, דער העלד פרץ האט אנגעהויבען צושרייבען פאעזיע צו דער כלה (איר פארשטעהט וואס הייסט „שרייבען פאעזיע"?)

די שאנע זאהנע מיט איהרע שטראללען
דארפען צו דיינע פיס פאללען
זיי דארפען זיפצען שרייען (ווער ?) אוי יועה !
דען דו ביסט פילל שאנער פון זיי ! .... (פון וועמען ?)

אינ'ם „רייכען בעטלער" זינגט העללענא פלאנצבערג:

ער איז איין ענגעל פון נאטט געשיקט
דאס ווערדע איך זאגען ביז מיין טוידט
מיין פערשמאכטעס הערץ האט ער דערקוויקט
גערעטעט האט ער מיך פון מיין נויטה....

אינ'ם ראמאן „דער כשרער יוד" זינגט ליזעס פאקאיאווע (דינסטמיידעל):

מיין ליעבער איז וויט פון דאנען
איך בין געבליבען אליין
אללע מיידלאך האבען מאנען
נאר איך, נעבאך, זיין אונ וויין....

אינ'ם ראמאן „דער חרם" זיצט רבקה'לע אונטער א בוים אונ זינגט א ליעד:

מיין ברוסט איז מיט ליידען פאלל
דו מוזט ליבענדער פערלאססען מיך
פיליכט איז היינט דאס לעצטע מאל
וואס איך זעה מיין לעבין דיך....

אינ'ם ראמאן „צווישען צוויי פלאמען" זינגט פערעלע פאלגענדעס :

אויף מיינע ליפען פיעל איך זיין קוס
איך הער זיין זיסען קול
דאס איז געווען ווי צוקער – זיס
אך ! וואו נעם איך איהם נאך אמאהל ! . . .

אין „דער „בלינדער יתומה" זינגט ליזעטע צו איציקין מעלאנכאליש :

אדער אין ליעבע שטעקט דיין שמערץ
זי האט דיך טיראניש ענטזאגט
איז דאס די אורזאכע פון דיין שמערץ
ביזט דארום פערוויינט פערקלאגט . . .

פון די דאזיגע געקליבענע פערלען זעהט איר, הערען פרי-סיאזשנע זאסיעדאטעלעס, אז אונזער פאדסודימע שמ'ר איז ניט נור א גרויסער ראמאניסט, א מאראליסט און א סאטיריקער, ער איז אויך א שאנער פאעט פאר אלטע מיידען, פאר איבערגעוואקסענע כלה'ס, פאר פרידורקעוואטע בחורים — א פאעט אפילו א היבשער, מע קאן ניט זאגען אז שמ'ר איז אזא פאעט ווי גאלדפאדען, נור ווי משה מאראחאווסקע מבאהסלאוו אודאי, דען דער דאזיגער פאעט משה מאראחאווסקע מבאהסלאוו שניידט זיך אויף גאלדפאדענס שניט און ניצעוועט איבער גאלדפאדענס ליעדער פונ'ם „יודעלע" אזוי קונציג, אז סע מחיה נפשות :

— שמרים משפט —

מיין ווייב וויגט מיך אין וויגעל

פאר דעם שטיקעל קיגעל . . .

זי שרייט גיוואלד

איך וואהל איהר געבען באלד . . .

(די „היינט צייטונג ליֶדער" פון
משה מאראַחאָווסקי מִכָּאהֶסְלָאוו)

—הערר פּראָקוראָר! האט זאך אָן גערופען דער פּרעזידענט

איך וויל איך בעטען, איר זאָהלט רעדען צו דער זאך: איר האט אָנגעהויבען מיט שמר'ס ראמאן „די עגונה" אונ ווענט אַרויף אויף משה מאַראַחאָוסקע'ס פּאָעזיע . . .

—יא, הערר פּריזידענט וואס, אמת, דער פּאָעטישער טאַלאַנט פון אונזער פּאָדסודימע האט מיך אַזוי בעצויבערט, אַזוי צו ריידען, אַז איך האב זאך גאָר פאַרגעסען אָן דער „עגונה" פון שמ'ר.

פאר אונזער טאַלאַנטפאללער ראמאניסט, וואס האט שוין אָן געשריבען אויס זיין לעבען אַזוי פיל ראמאנען, האט אויף געטוהן אין דער „עגונה" אַ נייס, בכדי צו פאר אינטערעסירען דאס פובליקום. דאס נייס, וואס שמ'ר האט אויפגעטוהן, איז — סקאַנדאל.

גם אין אַנדערע ליטעראַטורען איז דאס שוין ניט קיין נייס, ווי צום ביישפּיל אין פּאריז די „בולוואַרנע" ראמאנען, וועלכע געהען

אַרוּים כִּמְעַט יֶעדֶען טָאג מַאסְסֶען, אוּנ די פְּרַאוְנְצוֹיזֶען חַאפֶּען עֶס ווי
הַייסֶע לַאקְשֶׁען, דֶען דֶער דָאזִיגֶער עוֹלָם הָאט לִיעבּ סְקַאנְדַאלֶען; נוּר
בַּא אוּנז, יוּדֶען, אוּנ נָאךְ אִין זְשַׁארְגָאן, אִיז דָאס זֶעהְר אַ וויכְטִיגֶעס
נַייס, אוּנ דָאס נַייס אִיז שַׁייךְ נוּר צוּ **שׁ׳מ׳ר׳ן** אַלְיין.

הֶערְט אַ שְׁאַנֶע מַעֲשֶׂה:

(איש היה בקיטנעוויץ), אַ יוּד אִיז גֶעוועֶן אִין קִיטְנֶעוויץ אוּנ הָאט
גֶעהַייסֶען בִּנְיָמִין; עֶר אִיז גֶעוועֶן נִישְׁט מֶעהְר, ווי אַ מֶעקְלֶער פוּן עֲגָלוֹת,
אַ קַבְּצָ׳ן, רַחֲמָנָא לִיצְלַן, נָאר פְּלוּצְלִים... אַזוֹי ווי בַּא **שׁ׳מ׳ר׳ן**
קוּמְט יֶעדֶער זַאךְ פְּלוּצְלִים אוּנ אוֹיף יֶעדֶען טְרִיט טְרֶעפֶען זִיךְ נִסִּים
וְנִפְלָאוֹת— אִיז בִּנְיָמִין דֶער קַבְּצָ׳ן גֶעוואָרֶען אַ גְבִיר עָצוּם פוּן מוֹיעֶרֶען,
פוּן גָאלְד אוּנ פוּן זִילְבֶּער. דֶער בִּנְיָמִין הָאט גֶעהַאט אַ זוּהְן אַהֲרֹן,
אַהֲרֹן פֶעלְדְבּוֹים; אַהֲרֹן פֶעלְדְבּוֹים אִיז גֶעוועֶן, ווי דֶער שְׁטַייגֶער אִיז,
אַ הוּלְטַאיי, אַ גַנָב, אַ גַזְלָן, אַ מֶערְדֶער, — מִיט אֵיינֶעם וָוארְט
אַ בַּא נְדִיט! עֶר הָאט אוּמְגְלִיקְלִיךְ גֶעמַאכְט פִילֶע פְרוֹיעֶן... דֶער
עֶרְשְׁטֶער קָרְבָּן זַיינֶער אִיז גֶעוועֶזֶען אַיין אֵשֶׁת-אִישׁ, חַנָה-רָחֵל, וועלְכֶע
אִיז נָאכְדֶעם אִיבֶּער אִיהְם זַיין „זוֹנָה" גֶעבְּלִיבֶּען... אַהֲרֹן פֶעלְד-
בּוֹים הָאט אוֹיךְ אִיהְר פָאטֶעהְ׳ס הוֹיז אוּנְטֶערְגֶעצוּנְדֶען... דֶער זֶעלְבֶּער
אַהֲרֹן הָאט אוֹיךְ אַ קְלֵייסְטֶער בַּאגַנְבִית (אִיר הֶערְט, וָואס פַאר
מוֹרָא׳דִיגֶע מַעֲשִׂיוֹת?!)... נַאכְהֶער הָאט דֶער רַייכֶער בַּאנְדִיט,
אַהֲרֹן פֶעלְדְבּוֹים, חֲתוּנָה גֶעהַאט, נָאר עֶר הָאט גִיךְ די אוּמְגְלִיקְלִיכֶע
פְרוֹי גֶעפַּטִירְ׳ט, דֶען עֶר הָאט אִיהְר... וָואס מֵיינְט אִיר? — גֶעסַמְט?
גֶעקוֹילֶעט? פַארְבְּרֶענְט? הַס וְשָׁלוֹם! עֶר הָאט אִיהְר נָאר גֶעוואָרְפֶען
אַ לֶעבֶּעל בְּרוֹיט אִין קָאפּ אַריין, אִיז זִי דֶערְפוּן מְשׁוּגָע גֶעוואָרֶען... אִיר

שמ'ר'ן... פארשטעהט ? אזא מין אומגליק קאן זאך נור טרעפען בא נאכהער האט אהרן פעלדבוים נאך דריי ווייבער געהאט און איר מיינט, אז דאס האט שוין איין עק ? אבער גאר לא ! אהרן פעלדבוים האט געווארפען איין אויג אויף א שאן מיידעל מלכה. נור די דאזיגע מלכה האט געליעבט חנה רחל'ס זוהן אברהם. דעם פראצעסס פון דער דאזיגער מערקווירדיגער ליעבע איז כדאי צו באטראכטען, ווי אזוי אברהם לערענט מלכה'ן „ליעבע"; ער פיהרט מיט איהר לאנגע, גאנץ לאנגע שמועס'ן, פהילאזאפישע שמועס'ן, און ענדיגט דאמיט, וואס אין דער היילינער תורה שטעהט „לא תחמוד אשת רעך" זאלסט יענעמס ווייב ניט וועללען, אבער גלאט אזוי פארברייננען, אהן א „שלעכטער מיינונג" — זאגט שמ'ר — דאס מעג מען, ובפרט נאך מיט אזא פרוי, וואס האט ניט קיין מאן, איז דאך אוודאי א כשר'ער טאפ מיט א-כשר-ער לעפעל... אזוי לאנג אזוי בהייט, ביז מלכה הויבט אן צו קוקען ארויף אויפ'ן הימעל, וואו

. . . . צווישען די שטעהרען
שפאצירט איהר ענגעל לוסטיג פרייה,
ער זעהט שוין מעהר ניט איהרע טרעהרען
ער איז איהר שוין אונגעטריי ! . . . .

אצונד לאמיר אוועק ווארפען דעם רב און געהן צו דער רבעצין, אוועק ווארפען מלכה'ן מיט איהר „ענגעל" און זאך אומקעהרען צו ריק צום באנדיט אהרן פעלדבוים. דער דאזיגער מזיק, שטעהלט אייך פאר, האט שוין ווידער געווארפען איין אויג אויף א שאן מיידעל, אויף יענטע ר' הערשעלע'ס, וועלכע דער מערדער האט זי אין זיין

געטין גיך אַריינגעגאַרט, און יענטע האָט אָנגעהויבּען — זאָגט **שׁ׳מ׳ר**—צומאַכען אַהרנ׳ן וויזיטען בּיי נאַכט ... אַזוי לאַנג, אַזוי בּרייט, בּיז זי האָט אָנגעהויבּען צופּיעלען, אַז זי דאַרף בּאַלד... מיט איינעם וואָרט, דער פערפלוכטער מערדער האָט זי אומגליקליך געמאַכט און האָט נאָך אויסגעקלעהרט, אַז יענטע קושט זאַך מיט דוד דעם כּלי-זמר .... נאָר דאָס איז נאָך אַלץ בּלאָטע; סע איז דאָ אין קיטענעוויץ לייבּקע דער רופא, וואָס איז אַ ווילדער בּריה אויף אָפּטרייבּען... איהם האָט דאָס אַהרן בּעשטעלט, ער זאָל געבּען יענטען אַ „פּלעשעלע" פון וועלכען זי איז, ענדליך, געשטאָרבּען....

נאָר אַזוי ווי הימעל און ערד האָבּען געשוואָהרען, אַז **שׁ׳מ׳ר׳ם** בּאַנדיטען מוזען אָפּקומען אויף „דער" וועלט זייער גיהנ׳ם, לכן האָט אַהרן אָנגעהויבּען צו זעהען שרעקליכע חלומות מיט גאַלליוציִנאַציעס, נאָר דער בּאַנדיט האָט נאָך נישט אין זינען געהאַט תּשובה צו טוהן; פאַרקעהרט, זיינע בּאַנדיטישע אינסטינקטען האָבּען זאַך נאָך ערגער צובּרענט און ער איז אַוועק געפאָהרען קיין רומיניען אויף דער מלחמה און האָט דאָרט אָנגעהויבּען צו זשעבּרען מילליאָנען מיט לאָפּעטעס, און, איבּערהויפּט, אומגליקליך מאַכען מענטשען. אַהין קיין בּוקאַרעשט, האָט **שׁ׳מ׳ר** איבּערגע-טראָגען די איבּעריגע העלדען פונ׳ם ראָמאַן און אַהין פיהרט אונז אַריין דער מחבר צו ווייזען אונז „דעם קוואַל, פון וועלכע אַללע האָבּען געלט געשעפּט, „און דעם גן-עדן, וואָס איז געווען אין דער קאַפּי-הויז אין דעם פּרעכטיגען גראַנד-האָטעל..."

לייענענדיג אַ זעלכע פּאַדראָבּנאָסטען, האָבּ איך זאַך גע-

שטויסען, אז מסתמא איז אין בוקארעשט אין יענער צייט געוועזן **ש׳מ׳ר** אויך מיט זיינע ראמאנען און איך האב געהאפט, אז אט דא וועט אונז דער פערפאססער געבען ריכטיגע בילדער, אינ-טערעסאנטע געשיכטעס פון אונזערע ברידער אין בוקארעשט, און באמת האט יענע צייט און יענער ארט געקאנט געבען פיל שטאף צו שילדערען דאס יודעשע לעבען אין פערשידענע הינזיכטען און באלייכטען דאס פון אללע מעגליכע זייטען; נאר אזעלכס האבען מיר געקאנט ערווארטען פון איין אמת׳ן שרייבער, פון אזא פאלקס-שרייבער, ווי צום ביישפיעל ספעקטאר, וועלכער האט ליעב זאך צוקוקען צום יודעשען לעבען און מאהלען ריכטיגע בילדער און טיפען, אויף וויפיל עס ערלויבט איהם זיין טאלאנט, אבער ניט פון אזא ראמאנמאכער, ווי **ש׳מ׳ר**, האבען מיר געקאנט אזעלכס פאדערען. **ש׳מ׳ר** האט צו טוהן מיט באנדיטען און מיט אינטריגעס, מיט פיפערנאטערס און מיט וואווקעלאקעס, היינט וואס פאר א ווערט קאן בא איהם האבען אזא ר׳ חייקעל, צו אזא ר׳ טרייטעל, מיט וועלכע סע פערנעמט זיך ספעקטאר? אויף דעם ארט, וואס ספעקטאר וועט באשרייבען דעם בעל עגלה מיט זיינע צוויי שקאפעס, וועט **ש׳מ׳ר** קאנען מאכען צעה׳ן באנדיטען, זיבען ענגלען, פינף אומשולדיגע נפשות, דריי טוידטע מתים פון דיא קברים, א מלמד מיט איין ערלית אקעגען דער לבנה, א „דועל״ צווישען יאקעלזאהן און האצקעלזאהן, מיט א פלעשעלע סם-המות, מיט א שטריקעל, מיט הייסע בריעף, מיט זיסע צוקער-דיגע ליעדער, מיט פארריסענע אויגען צום הימעל, מיט מורא׳דיגע חלומות און מיט אסך טרעהרען און מיט אסך בלוט!... אויף

דעם אָרט, וואס ספּעקטאר וועט זאגען עטליכע ערנסטע ווארטער פונ'ם הארין, צום בעדויערען דאס פאלק, דאס ארעמע פאלק, דאס יודעשע פאלק, וואס באשטעהט פון מיללִיאָנען „עניים ואביונים" אונ פון געצייהלטע גבירים, אזעלכע וואַרעמע ווארטער, וואס געהן פונ'ם הארצען אונ פאללען אויפ'ן הארצען, אויף דעם אָרט, זאג איך, וועט **שמ'ר** אויסגיסען מאססען הויכע, גרויסארטיגע, פּוסטע נאר קלינגענדיגע פראזען באצוקערט מיט **שמ'ר'ס** פהילאזאפיע.

„מיר זאלען בעטראכטען — זאגט **שמ'ר** — אין דעם צווייטען טהייל פון דער „עגונה"—מיר זאלען באטראכטען מיט אפענע קריטישע בליקען דער וועלט מיט דער גאנצער שעפּפונג, וועלין מיר זעהען אז דאס לעבען איז שטענדיג צו זאמען געבונדען מיט'ן טוידט אונ דאס גליק איז שטענדיג נעקניפּט מיט'ן אומגליק . . . . דערויף דארפען מיר קיין פאקטען ניט האבען, דאס ווייסט יעדער, דרום האבען די אלטע חכמים*) געזאגט: דאס גליק איז א רעדעלע וואס קייקעלט זיך פון איינעם צום צווייטען . . . דאס זעלבע זעהן מיר בא דער טירקישער קריעג אויך . . . ." א משל!

„אמאל איז געווען צוויי ברידער, איינער איז געוועזן א חכם, א למדן, א מופלג בתורה, אונ דער אנדערער האט געהייסען בנימין אונ האט געהאט א געלע באָרד—אזוי איז דאס אויך . . . .

מיט **שמ'ר'ס** „פהילאזאפיע" בין איך שוין אזוי געוואהנט, אז איך ווייס זי שוין כמעט בעל-פה, דען יעדער קאפּיטעל במעט הויבט זאך בא איהם אן מיט א הויכער פהילאזאפישער רעדע, אין וועלכע דער פערפאססער צופלאקערט זיך א מאהל אזוי, אז ער רעדט ווי א באנדאר, אונ ניט אומזיסט זאגט **שמ'ר** אליין אינ'ם

*) וואסערע אלטע חכמים? וואו שטעהט עס געשריבען?— אין „ראש חודש קרעמעניץ?" . . . הבחור הזעצער.

ראמאן „די חליצה״ אויף׳ן בלעטעל 46 בזה הלשון:

„איך האב מיך שוין צו פילל פאררעדט אין זייטיגע זאכען; די לעזער וועלען געוויס פעראיבעל האבען, וואס איך פער דול זיי דעם קאפ מיט מיין פינסטערע פ ה י ל א ז א פ י ע, זיי צאהלען געבאך געלט פאר דער מעשה אלליין, דארום מוז איך זיי צוליב טוהן אונ וועל מיך צו דער געשיכטע אומקעהרען . . . .״

נאר שמ׳ר טוהט נישט צו ליעב דעם לעזער אונ גיבט איהם כמעט אויף יעדען בלאטעל זיין „פינסטערע״—ווי ער רופט עס אן-פהילאזאפיע, אונ מיט אזא שטארקייט, מיט אזא-נ-עזות זאגט ער אמאהל אזעלכע זאכען, אז מע קאן פלאצען.

„די פראקטיק וועיזט אונז, אז . . . די ארעמע עלטערין ליעבען הייסער אונ צארטליכער זייערע קינדער, אלס די רייכע . . .״ (די „עגונה״, 2־טע טהייל, זייטע 55).

איך וועל אייך נישט מפורש זיין יעדען פהילאזאפישען געדאנק פון שמ׳ר אונ וועל אייך נור אויסרעכענען אגאנץ צעטעל פון דברי-חכמה, וואס איז געגרינדעט בא איהם אויף היסטאריע, אסטראנאמיע, פסיכאלאגיע, אנטראפאלאגיע, פרענא-לאגיע, א. ז. וו., וואס סע הייסט בא שמ׳רן מיט איין נאמען „פינסטערע פהילאזאפיע״, אדער, ווי איינער צי גרויסער עם-הארץ (מיינער אבעקאנטער) רופט עס „קראנצעפאציע״ . . .

הערט אנטיקלעך:

„אזוי ווי דער ארענטליכער מענטש קאן זיך קיין בעגריף ניט מאכען, ווי אזוי ערלויבט זיך דער גנב צו גנבינען . . . פונקט אזוי פארשטעהט נישט דער גנב, ווי אזוי קאן דער ארענטליכער מענטש רוהיג לעבען דורך א געשעפט . . . .״ (די „בלינדע יתומה״, זייטע 5).

„ווען דער מענטש האט אסך דאגות אונ ער וויסט נִיט וועגען וועלכער דאגה צו זארגען, קומט איהם דאן אנטקעגען די גראסטע דאגה פון אללע דאגות . . . אונ אז די אנדערע דאגה געהט איבער, קומט די דריטטע דאגה, די פיהרטע דאגה א. ז. וו. ביז אללע דאגות אונ מע קאן זאגין, אז ער שטעהט בא דער לעצטער דאגה אין אזא פערצווייפלונג, ווי ער איז געשטאנען בא דער ערשטער דאגה . . . .″ (דֶער רַייכֶער בֶּעטְלֶער זַיטֶע 73, 2־טֶע טְהֵייל).

אַזוֹי וְוי דֶער יַם הָאט נִישְׁט קֵיין גְרוּנְד, פּוּנְקְט אַזוֹי הָאט שַׁ'מֶ'ר'ס פְּהִילָאזָאפְּיֶע אוֹיךְ קֵיין גְרוּנְד נִישְׁט, אוּנ אִיךְ וָואהְלְט בַּאדַארְפְט רֶעדֶען פַאר אַייךְ דְרַייַ טָאג מִיט דְרַייַ נֶאכְט, בִּיז אִיךְ זָאהְל אַייךְ בְּרֵיינְגֶען חָאטְשׁ אַ צֶעהֶענְט חֵלֶק פוּן דֶעם, וָואס אוּנְזֶער פָּאדְסוּדִימֶע הָאט אָנְגֶעשְׁרִיבֶּען אִין זַיינֶע הוּנְדֶערְט רָאמַאנֶען, עֶפֶּעס אַ וָוארְטֶעלֶע אוּים צוּ רֶעדֶען—אַ גַאנְצֶע מֵאָה רָאמַאנֶען !!! אִין יֶעדֶען רָאמַאן גֶעפִינֶען זִיךְ פוּן 30 בִּיז 40 הֶעלְדֶען (אוֹיף הֶעלְדֶען אִיז בַּא שַׁ'מֶ'ר'ן אַ גֶערֶעט) הֵייסְט עֶס אַזוֹי גְרוֹיס, וְוי פִּיר הוּנְדֶערְט הֶעלְדֶען, דָאס הֵייסְט פִיר הוּנְדֶערְט פֶערְשִׁיעדֶענֶע פַּארְשׁוֹינֶען, אַלֶלֶערְלֵיי נְפָשׁוֹת, רַאזֶנֶע חַארַאקְטֶערֶען, וָואס יֶעדֶער הָאט זִיךְ זַיינֶע גֶעפִּיעלֶען, זַיינֶע גֶעדַאנְקֶען, זַיינֶע פֶּעהִיגְקֵייטֶען, זַיינֶע נֵייגוּנְגֶען זַיינֶע גֶעוואוֹינְהַייטֶען, זַיינֶע מַעֲלוֹת מִיט זַיינֶע חֶסְרוֹנוֹת פוּן דֶער נַאטוּר אוּנ פוּנְ'ם עֶרְצִיהוּנְג,—הַכְּלָל, דָאס אִיז נִיט אַזַא גְרִינְגֶע מְלָאכָה; מֶע דַארְף דֶער צוּ הָאבֶּען נָאר אַיין אַנְדֶער מִין טַאלַאנְט, אַזוֹי אַז יֶעדֶער בִּיכֶעל בֶּעזוּנְדֶער דַארְף זַיין בֶּעאַרְבַּייטֶעט, מֶע דַארְף אָנְקוּמֶען מִיט בְּלוּט, מֶע דַארְף קָאסְטֶען גֶעזוּנְד, אוּנ אַחוּץ וָואס מֶע מוּז הָאבֶּען דֶער צוּ דִי טְהַייעֶרֶע מַתָּנָה פוּן גָאטְט, דֶעם טַאלַאנְט, דַארְף דֶער פֶערְפַאסֶער, אֵיידֶער עֶר לָאזְט

אַרוים דָאס װערק, דאַרף ער עס פְרִיהֶער גוט בּאַטרַאכְטֶען, צֶעהֶען מָאל בַּאטְרַאכְטֶען, אוֹיסְבֶּעסֶערֶען, צוּרֶעכְטמַאכֶען, אוּנְטֶער־פְרִישֶׁען בַּאפּוּצֶען, סֶע זָאל הָאבֶּען אַפָּנִים פוּן אַ װערק, פוּן אַ לִיטֶערַארִישׁ װערק, טְשַׁאקֶענְדִיג אוּנ קְנַאקֶענְדִיג, סֶע זָאהְל לֶעבֶּען, סֶע זָאהְל רֶעדֶען װֶארְטֶער אִי דֶעם קָאפּ אִי דֶעם הַארְצֶען.

נִישְׁט אַזוֹי הָאט אָבֶּער פַארְשְׁטַאנֶען זַיין פְּפְלִיכְט אוּנְזֶער פָּאדְסוּדִיגֶע שׁ׳מ׳ר, װָאס הָאט אָנְגֶענוּמֶען דֶעם זְשַׁארְגָאן, דִי פָאלְקְס לִיטֶערַאטוּר, פַאר אַ שְׁפִּילֶעכֶער, פַאר אַ שְׁטִיקֶעל גֶעשֶׁאפְט צוּ מַאכֶען יֶעדֶען טָאג אַ נַייעֶם רָאמַאן *) אוּנ װערֶען אַ פָּאדְרַיַא־טְשִׁיק, אַ פָּ א ס טַ א װ שְׁ ט שִׁ י ק פוּן רָאמַאנֶען בַּא יוּדֶעשֶׁער דְרוּק... אוּנ דֶער עוֹלָם קוּקְט דֶערוֹיף גְלַייכְגִילְטִיג, אוּנ דִי קְרִיטִיק קוּקְט אוּנ שְׁװַייגְט. „װייס אִיךְ, סֶע אִיז בְּלֵייז פַאר׳ן נַארָאד, פַאר דֶער מַאסֶע, פַאר׳ן הֲמוֹן־עַם, װָאס אִיז נִיט קְרַאנְק צוּ קַייעֶן שְׁטְרוֹי, אַ דְאָגָה אַ גְרוֹיסֶע!״—אוּנ אוֹיף אַזַא־נְ־אוֹיפֶן עֶקְסְפְּלָאאַטִירְט מֶען דִי מַאסֶע, מֶע נֶעמְט בַּא אִיהְר גֶעלְט אוּנ מֶע גִיט אִיהְר גְרָאז אוּנ קַיינֶער סְמֶעיֶעט נִישְׁט זָאגֶען אַ װָארְט. „מִילָא שׁ׳מ׳ר—שׁ׳מ׳ר; עֶר הָאט פָארְט אָנְגֶעשְׁרִיבֶּען שׁוֹין אֶפְשַׁר הוּנְדֶערְט רָאמַאנֶען, אוּנ דֶער עוֹלָם לֶעזְט זֵיי, מִסְתָּמָא אִיז דָאךְ עֶפֶּעס!...״ אוּנ אַז דֶער גֶעװיסֶער קְרִיטִיקֶער אִינ׳ם „װָאסְחָאד״, הֶערְר קְרִיטִיקוּס, הָאט גֶעפְּרִיװוּט אִיבֶּערְקוּקֶען אֵיין בִּיכֶעל פוּן שׁ׳מ׳ר אוּנ הָאט עֶס אָפְּגֶעשַׁאצְט נָאךְ דֶער װֶערְטֶה, אִיז

---

*) שׁ׳מ׳ר אלליין בערידהמט זאך, אז אין צוויי נעכט ווערט בא איהם פארטיג דער גרעסטער ראמאן, הבחור הזעצער.

— שמר׳ס משפט —

אַרוים דֶער גְרויסֶער רָאמַאנְמַאכֶער מִיט אַיין אַרְטִיקֶעל אִינְ׳ם „יודֶעשֶען פָאלְקְסְבְּלַאטְט״, אין וועלְכֶען **שׁ׳מ׳ר** בֶּעוַוייזְט, אַז עֶר אִיז **שׁ׳מ׳ר** . . . .

נָאר אִיךְ קָאן זַאךְ נִישְט בֶּענוּגֶענֶען, הֶערְרְן פְּרִיסְיַאזְשְנֶע זַאסֶיעדַאטֶעלֶעם, מִיט דִי רָאמַאנֶען, וָואס מִיר הָאבֶּען בִּיז אַהֶער אויסְגֶערֶעכֶענְט אונ דורְכְגֶעמַאכְט, דֶען זֵיי זֶענֶען כִּמְעַט אַלֶלֶע שׁוין אַלְטֶע וֶוערְק, חַטֹאת נְעוּרִים, אָבֶער אִין דִי שְׁפֶּעטֶערִיגֶע וֶוערְק, אַ קַשְׁיָא אויף אַ מַעֲשֶׂה, טָאמֶער אִיז דָאס שׁוין גָאר נִיט דֶער **שׁ׳מ׳ר**? אָפְט מָאל קְרִיכֶען טַאלַאנְטְפָאלֶלֶע שְׁרַייבֶּערְס צורִיק, אונ דֶער קַאלֶיעקֶע פַארְרִיכְט זַאךְ אונ מַאכְט גְרויסֶע פָארְשְׁרִיטְטֶע, אַזוֹי אַז סֶע אִיז גָאר נִיט צו דֶערְקָאנֶען . . . דְרום עֶפֶענֶען מִיר אויף אַצוּנְד אֵיינֶע פון זַיינֶע לֶעצְטֶע וֶוערְק, אַ שֶׁאנֶער רָאמַאן פון **שׁ׳מ׳ר** מִיטְ׳ן שֶׁאנֶעם נָאמֶען „פַּלְטִיאֵל אָקְס״, גֶעדְרוּקְט אִין ווִילְנָא אִינְ׳ם 1887 יָאהְר,—אַ פְּרִישׁ אונ אַ צַאפֶּעלְדִיגְס, סֶע מְחַיֶה נְפָשׁוֹת.

„דִי פִּיעלֶע דאנקען—זָאגְט **שׁ׳מ׳ר** אִין דֶער הַקְדָמָה פונְ׳ם דָאזִיגֶען שֶׁאנֶעם רָאמַאן—וואס איך ערהאלטע יעדען טאג פון מיינע לעזער . . . .״

אויף פָּשׁוּט יודֶעשׁ הֵייסְט עֶס. „קוּמְט, קוּמְט, קוֹנִים! אַהֶער, פֶּעטֶער, אַהֶער! דָא אִיז גוּט! דָא אִיז בִּילְלִיג! דָא אִיז פְּרִישׁ! אַרַיין, ר׳ קָרוֹב, אַרַיין!״

„. . . . מיין ראמאן האט אין זיך אללעס, וואס דאס יודעשע פובליקום פאדערט: ריהרענדע סצענען, גרויסע אינטריגען, ליעבעס געהיימניסע, איבעראשענדע צו זאמענטרעפונגען . . . .״

— שמר׳ס משפט —

„שְׁטֶעקֶעלַאךְ, בֵּייטְשֶׁעלַאךְ, רָאזִינְקֶעס, קְנָאפֶּעלַאךְ,
הֶעמְדֶער, קְרַאוַואטֶען, לֶעקֶעכְלִיךְ, בֵּיימֶעוועלַאךְ,
בֵּייגֶעל, אוּנ צְווִיעֶכֶעס, אוּנ פָּאדֶעס, אוּנ זֵייף!...״

הַכְּלָל, **שׁ׳מ׳ר** ווייסְט, וָואס דָאס פּוּבְּלִיקוּם פָּאדֶערְט; **שׁ׳מ׳ר** ווייסְט, אַז דִי מַאסְסֶע הָאט לִיעבּ בְּלֶענְדֶזֶענִישׁ, פָּאקוּם-שְׁטִיק, גִיבְּט עֶר זֵיי בְּלֶענְדֶזֶענִישׁ, פָּאקוּם-שְׁטִיק; דִי טָאלְפָּא הָאט לִיעבּ סְקַאנְדַאלֶען, גִיבְּט עֶר זֵיי סְקַאנְדַאלֶען, אֵיינֶער גְרֶעסֶּער פוּנ׳ם אַנְדֶערֶען, אַזֶעלְכֶע סְקַאנְדַאלֶען.... נָאר צוּ דֶעם וֶועלֶען מִיר זַאךְ בַּאלְד אוּמְקֶעהְרֶען; אִיךְ ווִיל עֶנְדִיגֶען זַיין „הַקְדָמָה״.

„איך בעט נאך אמאהל מיינע לעזער, אז זיי וועלען נעמען, מיינס א ווערק אין האנט, זאלען זיי דאס גוט באטראכטען אויף דעם ערשטען בלאטעל, אויב סע איז דא מיין ריכטיגער נאמען, דען מע האט אנגעהויבען צו עקספלאאטירען מיין נאמען **שׁ׳מ׳ר** אונ שטעלען איהם אויף פערשיעדענע שמאטעס, בכדי די לעזער די אויגען צו פארבלענדזין....״

דָאס הֵייסְט—Остерегайтесь поддѣлки!, אָדֶער הִיט זַאךְ פַאר גַנָבִים!... אָךְ אוּנ וֶועה אִיז דֶער יוּנְגֶער זְשַארְגָאנְ-לִיטֶערַאטוּר, אַז סֶע קָאנֶען זַאךְ גֶעפִינֶען בַּא אִיהְר אַ זֶעלְכֶע מְחַבְּרִים מִיט אַזֶעלְכֶע הֶערוּיסְגֶעבֶּער, וָואס זָאלֶען זַאךְ רַאדֶעוֶוען נָאכְצוּטוּהְן **שׁ׳מ׳ר׳ן**! מִיר קָאנֶען אִיהְם טְרֵייסְטֶען מִיט דִי וָוארְטֶער פוּן אַ-רוּסִּישֶׁען דִיכְטֶער:

— Увы! меня обобрали.
— Жалѣю о твоемъ я горѣ
— Пукъ моихъ стиховъ украли!
— Жалѣю я о ворѣ....

אויף יודעש וועט עס אויסקומען אַזוי:

—גוואַלד! מע האט מיך בעגנבית.
—סע טוהט מיר לייד, סכּנות.
—מע האט מיינ׳ם אַ ווערק געגנבית!
—אויפ׳ן גנב אַ רחמנות....

. . . .

אַ רחמנות אויפ׳ן גנב, אַ רחמנות אויפ׳ן וְשאַרגאַן, אַ רחמנות אויפ׳ן פאלק!

אצונד הערט אַ סקאַנדאַל:

בנימין פריעדפיש איז געווען אַ בן־יחיד בּאַ ר׳ לוי פריעדפיש אַ גרויסען גביר אין דער שטאָדט באַברויסק. אַז בנימין איז אַלט געוואָרען 19 יאָהר, האט איהם **שׁ׳מ׳ר** געזאָגט, אַז סע איז שוין צייט זאך אַיינליעבען; איז ער געגאַנגען אונ האט זאך אַיינגעליעבט אין אַ שאָן מיידעל מאַריע, דעם רעוויזאָר׳ס סאַמועל בערגאַ׳ס אַ בת־יחידה (יעדער העלד כּמעט איז בּאַ **שׁ׳מ׳ר׳ן** אַ בן יחיד, אונ יעדע העלדין איז אַ בת יחידה).

בנימין האט אָנגעהויבען מאַכען אָפטע וויזיטען צו דער שאָנער מאַריע, אונ איהרע עלטערען, וואָס האבען געוואוסט, אַז בנימין האט אַסך געלט, האבען דאס געזעהען אונ האבען אַסך „מיט געווירקט", געהאָלפען אַז „די ליעבע זאָהל זיך מעהר צו פלאַמען"—אונ די ליעבע האט זאך ווירקליך אַזוי צו פלאַמט, ביז די שאָנע מאַריע האט ערפּרייט דעם גוטען בנימינ׳ן אַז ער וועט אי"ה באַלד זיין אַ פאטער....

סֶע פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ, אַז דִי דָאזִיגֶע בְּשׂוֹרָה טוֹבָה הָאט דֶעם פֵיינֶעם בִּנְיָמִינְ'ן גָאהְר נִישְׁט גֶעשְׁמֶעקְט: לִיעבּ הָאבֶּען, „רָאמַאנְסִירֶען", מֵהֵיכָא תֵּיתִי, פַאר וָואס נִיט? אָבֶּער וֶוערֶען צוּ 19 יָאהְר אַ פָּאטֶער—פֶּע! אוּנ סֶע אִיז דָאךְ טַאקֶע אַזוֹי — זָאגְט **שׁ'מ'ר** מִיט זַיין פִינְסְטֶערֶער פִילָאזָאפְיֶע, אָדֶער קְרַאנְצֶעפָּאלְיֶע:

„.... די ליעבע, **זָאגְט שׁ'מ'ר**, איז די היילינסטע זאך ביז מע גְעְנִיסְט איהרע פריכטע... קוים אבער ערלויבען זאך די ליעבענדע צו גְ עְ נִ יסְ עְ ן איהרע פְ רִ יכְ טְ עְ ...."

אִיר פַאר שְׁטֶעהְט?....

(בעת ההיא) אִין יֶענֶער צַייט, וֶוען בִּנְיָמִין הָאט גֶעטוּהְן גֶ עְ נִ יסֶ עְ ן דִי פְּ רִ יכְ טְ עְ פוּן דֶער לִיעבֶּע, אִיז גֶעוֶוען בַּא אִיהְם פְרִיהֶער אַ מְלַמֵד אוּנ נַאכְהֶער אַ קַאסְסִיר, אַ מַמְזֵר־יוּנְג, אַ יְשִׁיבָה־בָּחוּר, וָואס הָאט גֶעמַאכְט אַ פְּלֵיטָה פוּנ'ם וַוייבּ, אַ לַמְדָן, אַ פָּרוּשׁ, אַ שְׁלֶעפֶּער, אַיין אוֹיסְוואוּרְף, אַ גַנָב, אַ גַזְלָן, אַ קוֹילֶער, אַ מִין וָואוֶעקֶעלַאקֶע, אַ פִּיפֶּערְנָאטֶער, אַ בַּאנְדִיט פוּן **שׁ'מ'רים** בַּאנְדִיטֶען, מִיט זַיין הֵיילִיגֶען נָאמֶען „פַּלְטִיאֵל אָקְם".

פַאר דֶעם דָאזִיגֶען פַּלְטִיאֵל אָקְם הָאט דֶער גוּטֶער בִּנְיָמִין אַנְטְפְּלֶעקְט דֶעם סוֹד, אַז עֶר הָאט שׁוֹין גֶעטוּהְן גֶענִיסֶען דִי פְּ רִ יכְ טְ עְ פוּן דֶער לִיבֶּע אוּנ אַז סֶע הָאט זַאךְ מִיט אִיהְם פַאר לָאפֶען אַ מִין מַעֲשֶׂה, רַחֲמָנָא לִיצְלַן, אַז עֶר דַארְף גָאהְר וֶוערֶען אִין גִיכֶע צַייטֶען אַ פָאטֶער....

—חַא־חַא־חַא! בִּיסְט אַ יוּנגֶעל!—הָאט אִיהְם פַּלְטִיאֵל אָקְם גֶעעֶנְטְפֶערְט—לַאךְ זַאךְ אוֹיס פוּן סַאמוּעֶלְ'ן, פוּן זַיין וַוייבּ אוּנ

פון זיין טאָכטער!...

—וואָס זשע גיט איר מיר פאַר אַיין עצה, ר׳ פּלטיאל?

—די עצה איז פּשוט: חבאַקע איהם אָן אין זיין געוואַלטען פּנים!.. וואָס האָסט דו יסורים? איך וועל געפינען אַ מענטשיל, וואָס פאַר 5 קאַרבלאַך וועט ער שרייען גוואַלד, אַז מאַריע איז שוואַנגער פון איהם...

—דאָס קאָנט איר טוהן? האָט בנימין ערפרייהט געפרעגט.

—דאָס איז פון די קלענסטע זאַכען! האָט פּלטיאל געענטפערט.

—אָ! איר זייט מיין רעטטער, מיין בעסטער פריינד אין דער וועלט!— האָט בנימין אַ געשריי געטוהן און איז געפאַללען פּלטיאל׳ן אויפ׳ן האַלז און האָט איהם געקושט מיט טרעהרען.

אויפ׳ן צווייטען טאָג איז פּלטיאל אָקם געקומען צו סאַמועל דעם רעוויזאָר און האָט געמאַכט מיט איהם אַ שמועס מכח זיין טאָכטער מאַריע, וואָס האָט חתונה געהאַט אָהן כלי־זמר... און האָט איהם געגעבען צו פאַרשטעהן, אַז בנימין קאָן דאַצו גאָהר נישט העלפען, סיידען נאָר „דעם שאַנדפלעק פון דער פאַמיליע אָפּצוואַשען"....

—לאָז אייער טאָכטער אַוועק פאָהרען קיין וואַרשוי, און לאָז דאָרטען זיצען ביז זי וועט בשלום איבערקומען...דאָס איז ראשית חכמה; והשנית, וועט איר דאָך ניט אומברײנגען אַ נפש, דען דאָס קינד, נעבעך, איז דאָך דאָ גאָהר נישט שולדיג....

—פאַרגעסט אָבער ניט, וויפיל געלד מע דאַרף האָבען דאַצו...-האָט זיך גאַנץ קאַלטבלוטיג סאַמועל געענטפערט.

—וועהט איר, דאס ווענט איר דווקא גערעכט—האט איהם פּלטיאל געענטפערט—איך רעכען אז 500 קארבלאך איז גענוג?

—ווייניג,—האט סאמועל בערנטאל געענטפערט—דען מיין טאכטער איז ערשט אין 4-טען חודש... היינט הוצאות...

—אבער טויזענד רובעל וועט שוין זיין גענוג?

—יא, 1000 רובעל איז גענוג...

—נו, דערוויל א גוטע נאכט!....

. . . .

הערן סודיעס און הערען פּריסיאזשנע זאסיעדאטעלעס, וואס קאן מען זאגען אויף אזא מין בילד? וואס קאן מען זאגען אויף אזא מין דאנאס אויף א גאנץ פאלק? דאס שרייבט א-יוד, א יודעשער מחבר, א יודעשער בעללעטריסט, א פאלקסשרייבער, און מאהלט אונז אוים, ווי אזוי יודעשע עלטערען פארקויפען קאלטבלוטיג זייער קינד, זייער איינציגע טאכטער לזנונים, און ווי אזוי מע פארשמירט זיי די ראנעס מיט 1000 קארבלאך—און סע איז שוין קיין אנדער געפּיעל בא זיי, חוץ געלט, נישט געבליבען; נישטא שוין בא יודען קיין פאמיליענ-לעבען, מיט וועלכען דאס דאזיגע פאלק שטאלצירט צווישען אללע פעלקער; נישטא שוין מעהר קיין ליעבע, קיין טרייהייט, קיין רחמנות—נישטא גאהר גיט, אחוץ געלט, אחוץ 1000 קארבלאך!... אט אזעלכע בילדער קאן געבען נור א צורר היהודים, א יודאפאב, דער ערגסטער יודענפיינד! אזא מעשה איז נאך נישט געהערט געווארען אין ערגעץ צווישען יודען! נעמט זעהט, וואס שרייבט וועגען דעם דער

אונשׁטאַרבּליכער טורגעניעוו אין זיין ערצעהלונג „זשׂיד" ; סע איז כּדאַי צו זעהען, ווי אַזוי מאָהלט אַ קריסט דאָס װעלכע בּילד, כּמעט, וואָס שׂ׳מ׳ר האָט אונז געגעבען אין זיין „פּלטיאל אָקס".

ווער פון אונז געדיינקט נישׁט דעם רויטען הירשׁלען, דעם רויטען פאַקטאָר הירשׁעל (וואָס טורגעניעוו דערצעהלט אונז), וועלכער איז געװען נישׁט מעהר, ווי אַ שׁפּיאָן, און וועלכער האָט פאַר אַ-הויפען גילדענע רענדעלאַך ערלויבט דעם הערר אָפיצער צו קוקען אויף זיין שאָנע טאָכטער שׂרה ; אָבער קוקען, נישׁט מעהר ווי קוקען ! און אַז דער אָפיצער האָט איהם געהייסען, אַז ער זאָל זיך אַוועק געהן און די טאָכטער זאָל ער איבערלאָזען אין פּאַלאַטקע האָט איהם הירשׁעל געענטפערט :

—אַי, ניין, ניין, מע טאָר נישׁט, מע דאַרף נישׁט, איך וועל זיין אין דרויסען, אָט דאָ, בּאַ דער זייט, מע טאָר נישׁט, מע דאַרף נישׁט ! . . . .

און אַזוי האָט מיט איהם הירשׁעל-פאַקטאָר געפיהרט אַ-צייט ; ער האָט בּאַ איהם געצאָפּט רענדלאַך, צו געזאָגט גילדענע בּאַרג—און דער אָפיצער האָט נור געקאָנט קוקען אויף דער שאָנער סאַרע, קוקען אין איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען, קוקען אויף איהר שאָנעם ליכטיגען פּנים—און מעהר נישׁט . . .

דער גרויסער קינסטלער טורגעניעוו האָט אונז מיט זיין טאַלאַנטפאָללער פעדער בּאַוויזען, ווי אַזוי די ליעבע פון׳ם ערנסטען, פון׳ם פערדאָרבּענסטען פאָטער צו זיין קינד, איז העכער און גרעסער איבּער אַללע אַנדערע געפיהלען, אפילו בּאַ אַזאַ נידעריגע, בּאַ

אזא זשאדנע זאך, ווי הירשעל פאקטאר, ווי הירשעל דער שפיאן, וואס האט זיין לעבען אנגעוואהרען איבער עטליכע רענדלאך (מע האט איהם געהאפט מיט א פלאן פונ'ם רוססישען לאגער און מע האט איהם געהאנגען). דער גרויסער געניע פונ'ם סימפאטישען שרייבער טורגעניעוו האט איהם אונטערגעזאגט, אז אזוי הויך דארף שטעהן באם יודען דאס געפיהל פונ'ם פאמיליענ-לעבען, אז אזוי שטארק, אזוי הייליג דארף זיין דאס אומשולדיגקייט פון א-יודעשער טאכטער....

היינט פערגלייכט עס: דאס שרייבט א רוססישער שריפט-שטעללער פאר'ן רוססישען נאראד, און יענץ שרייבט א יודעשער מחבר פאר'ן יודעשען פאלק! פאר וואס איז דאס אזוי? דערפאר, וואס טורגעניעוו איז באמת א שריפטשטעללער, א געניע, א קינסטלער, א פאעט און דערצו נאך א מענשענפריינד מיט א-עסטעטישען געפיהל, מיט א גייסט, מיט א געשמאק—מיט אללע מעלות טובות, מיט וועלכע גאט דער האר טוהט בענטשען נור געקליבענע, געצעהלטע פון זיינע דיענער.

דאס איז אללעס גערעדט געווארען אויף טורגעניעווען, אדער אויף אללע אנדערע ווירקליכע שריפטשטעללער בא אללע אנדערע פעלקער און בא אונז, יודען, אויך, אבער ניט ש'מ'ר. צו באשרייבען דאס עהרליכקייט, ארדענטליכקייט פון דער יודעשער טאכטער, פון דער יודעשער פרוי—דערויף איז א מייסטער דער יודעשער פאעט גארדאן. נעמט דאס „פינטעלע יוד" (קוצו של יוד) פון גארדאן און זעהט, ווי פרום, עהרליך און אומשולדיג די

שֶׁאנֶע בַּת-שׁוּעַ בַּת-חֵפֶר, וָואס הָאט נָאךְ קֵיין לִיבְּטִיגֶען גְּלִיקְלִיכֶען טָאג נִישְׁט גֶעהַאט; דֶער מַאנְן הֶלֶל הָאט זִי אַוֶועק גֶעוָוארְפֶען זוּכֶען פַּרְנָסָה אוּנ אִיז ווִי אִין וַואסֶער אַרַיין; נָאר אוֹיף אֵיין מִינוּט, אוֹיף אֵיין רֶגַע הָאט דִי לִיכְטִיגֶע זוּנְן אַ שַׁיין גֶעטוּהְן אוֹיף דֶער אוּמְגְלִיקְלִיכֶער בַּת-שׁוּעַ אוּנ אִין אִיהְר הַארְצֶען הָאט זַאךְ אַ-פַּייֶערֶעל אָנְגֶעצוּנְדֶען, אַ פַּייֶערֶעל פוּן לִיעבֶּע צוּם אַלְמָן, הֶערְר פַּייוִויש, וָואס הָאט זִי דֶערְזֶעהֶען אִין קְלֵייטֶעל אוּנ הָאט זִי לִיעבּ גֶעקְרִיגֶען, נָאר אָהְן סְקַאנְדַאלֶען, אָהְן „גֶענִיסֶען דִי פְּרִיכְטֶע פוּן דֶער לִיעבֶּע״ ווִי בַּא **שׁ׳מ׳ר׳ן**.... אוּנ אֲפִילוּ דֶעמָאלְט, וֶוען זֵייעֶר גַאנְצֶער גְלִיקְלִיכֶער פְּלַאן וֶוערְדְט צוּ שְׁלָאגֶען אִיבֶּער אַ קוֹצוֹ שֶׁל יוּד, אִיבֶּער אַ יוּד, וָואס הָאט גֶעפֶעהְלְט אִינ׳ם גֵּט, אֲפִילוּ דֶעמָאלְט, וֶוען דִי אוּמְגְלִיקְלִיכֶע בַּת-שׁוּעַ בְּלַייבְּט אַיין אֵייבִּיגֶע עֲגוּנָה, אַ קְרֶעמֶערְקֶע אִינ׳ם שְׁטֶאדְטֶעל אַלֵיין אוֹיף צָרוֹת, אוֹיף דַחֲקוֹת, אוֹיף אוּמְגְלִיק, אֲפִילוּ דֶעמָאלְט בְּלַייבְּט אִיבֶּער בַּת-שׁוּעַ אַ יוּדֶעשֶׁע טָאכְטֶער, אַיין עֶהְרְלִיכֶע, אוּמְשׁוּלְדִיגֶע יוּדֶעשֶׁע פְּרוֹי בִּיזְ׳ן טוֹידְט, בִּיזְ׳ן גְרוּבּ! נָאר דָאס קָאן פַּארְשְׁטֶעהְן גָארְדָאן, נִיט **שׁ׳מ׳ר**.

צוּ זַיין אַ פָאלְקְסְשְׁרַייבֶּער דַארְף מֶען זַיין אַ טַאלַאנְטְפָאלְלֶער שְׁרַייבֶּער אוּנ אַ פַּאטְרִיָאט, אַ מֶענְשֶׁענְפְרַיינְד, מֶע דַארְף לִיעבּ הָאבֶּען דָאס פָאלְק, אוּנ שְׁטְרָאפֶענְדִיג אוּנ לַאכֶענְדִיג, דַארְף מֶען דֶעם זַיין גֶעטְרַייה, אִיבֶּערְגֶעבֶּען אוּנ לִיעבּ הָאבֶּען, אַזוֹי ווִי אַ בְּרַ א מָ א ו ִי ט ְ ש, וָואס לַאכֶענְדִיג אוּנ שְׁפֶּאטֶענְדִיג, זֶעהְט מֶען, ווִי עֶס טְרִיפְט זִיךְ אִיהְם דָאס בְּלוּט.

— שמ׳ר׳ס משפט —

„אז איך שרייב איבער מיין אומגליקליך פאלק“ — שרייבט אַ בּ ר א מ א ווי ט ש אין אַ פּריוואט בּריעף צו אַ־בּעקאַנטען — „טריפט זיך מיר דאס בלוט; איך לאך קלאמפערשט, נאר סע איז א ביטער געלעכטער מיט גרינע ווערעס, און שרייבענדיג מיט א ברען, ברען איך טאקע דער ווייל אליין און געה ביסלעכווייס אויס ווי א ליכט . . .“

נאָר אַזוי שרייבּט אַ בּ ר א מ א ווי ט ש, אָבּער ניט **שׁ׳מ׳ר׳**, וועלכער זוכט נור סקאַנדאַלען מיט פּאַסקודסטווע, איבּער וועלכע עס דאַכט זיך איהם, אַז דער עולם פּאַטשט „בּראַוואָ“! . און אויבּ ניט, האַרט אים ניט, וועט מען איהם ניט געבּען קיין „שלישי“ אין קלייזעל . . .

דער אַנדערער גרויסער זשאַרגאָניסט ל י נ ע צ ק י, וועלכער מוטשעט זיך און מאַכט אָנשטעללען און צובּרעכט זיין זעלטענעם סאַטירישען טאַלאַנט איבּער בּדחנישע שטיקלעך, וואָס דער עולם האָט ליעבּ, פאַר׳ן שטיקעלע בּרויט,—אָט דער ל י נ ע צ ק י, לאַכענדיג און בּרעכענדיג זיך פאַר דער פּובּליקום, ווי אַ פּאַיאַץ, ווי אַ פאַרשלעפּטע קריינק, געהט אָפּ מיט בּלוט, בּשעת ער רעדט, בּשעת ער שרייבּט, בּשעת ער דיינקט פונ׳ם אָרעמען יודישען פאָלק.—ניטאָ, מיינע הערען, קיין טרויעריגערע זאַך אויף דער וועלט, אַז מע דאַרף לאַכען בּעת סע גלוסט זיך וויינען, און דראַפּען זיך אויף די גלייכע וואַנט, בּעת אין האַרצען בּרענט אַ פייער, בּעת דער קאָפּ איז וויים איך וואו, און הינטער די פּלייצעס שטעהט דער מלאך—המות . . . .

נאָר דאָס שמועס׳ט מען וועגען ל י נ ע צ ק י ן, אָבּער ניט פון **שׁ׳מ׳ר׳ן**, וועלכער זאָגט אין׳ם ראָמאַן „דער בּעל תשובה“ און איז זאָך מודה, „אַז די קאָפּ איז איהם אַזוי שוואַך, אַז ער געדיינקט ניט

פון דַאנֶען אַהין״....

איך גְלויבּ אִיהְם, איך גְלויבּ אִיהְם; סֶע קָאן שְׁלַאף זַיין דֶער קָאפּ נור פון אֵיין לֶעזֶען אַזֶעלְכֶע, מִשְׁטֵיינְם גֶעזָאגְט, 50 רָאמַאנֶען פון **שׁ׳מ׳ר**, וֶועלְכֶע איך הָאבּ מִיט גְרוֹים פַּחַד אִיבֶּערְגֶעלֵייֶענְט, אַזוֹי אַז איך וֶעה אַצוּנְד פַאר מַיינֶע אויגֶען נָאר וָאוְוקֶעלַאקֶעס, פִּיפֶּער־נָאטֶערֶען, בַּאנְדִיטֶען, ענגְלֶען, אַלְטֶע מֵיידֶען מִיט פַארְרִיסֶענֶע אויגֶען צוּם הִימֶעל, מִיט סֶענְטִימֶענְטַאלְנֶע צוּקֶער זִיסֶע לִיעדְלַאך און מִיט **שׁ׳מ׳ר׳ס** „פִינְסְטֶערֶער פְהִילָאזָאפְיֶע,״ אָדֶער „קְרַאנְצֶעפָּאלְיֶע״....

נָאך דֶעם שֶׁאנֶעם הֶעכְּסְט אִינְטֶערֶעסַאנְטֶעם רָאמַאן „פַּלְטִיאֵל אָקְס״ גֶעהֶען מִיר אִיבֶּער צוּ נָאך אַ שֶׁאנֶערֶען רָאמַאן: **אַ שֶׁ אנֶע מַעֲשֶׂה נָאר אַ קוּרְצֶע״** פֶּערְפַאסְסט פון **שׁ׳מ׳ר** (1887 יָאהְר).

„מיט אפאר וואכען צוריק—זָאגְט **שׁ׳מ׳ר** אִין דֶער הַקְדָמָה—בין איך געווען אין ווארשוי, און בין איינגעשטאנען אין דעם האטעל ד א נ צ י ג, נאלעווקי № 18; ווייל איך קום אפט קיין ווארשוי, קאנען מיך שוין אללע משרתים ווי א בייזען שיללינגער, און איך קאן זיי...״

אַדַאנְק דֶעם דָאזִיגֶען צוּפַאלְל, וָואס **שׁ׳מ׳ר** קָאן זַאך מִיט אַלְלֶע וַוארְשֶׁעוֶוער מְשָׁרְתִים אויף דֶער גַאס נַאלֶעוְוקִי № 18, הָאבֶּען מִיר אַצוּנְד דִי זְכִיָה צוּ לֶעזֶען „אַ שֵׁיינֶע מַעֲשֶׂה נָאר אַ קוּרְצֶע״; אוּנ וֶוען **שׁ׳מ׳ר** וָואהְלְט, חָלִילָה, נִישְׁט זַיין בֶּעקַאנְט מִיט דִי וַוארְשֶׁעוֶוער מְשָׁרְתִים פון נַאלֶעוְוקִי № 18, וָואהְלְט דָאך אִיהְם יַאקוּב דֶער הוֹיפְּס־מְשָׁרֵת פוּנ׳ם הָאטֶעל „דַאנְצִיג״ נִישְׁט דֶערְצֶעהְלְט דִי דָאזִיגֶע שֵׁיינֶע מַעֲשֶׂה, **שׁ׳מ׳ר** וָואהְלְט זִי נִישְׁט אָפּ גֶעדְרוּקְט אוּנ מִיר וָואהְלְטֶען זִי נִישְׁט גֶעזֶעהֶען....

די מַעֲשֶׂה איז אָבער טַאקֶע זעהר אַ שֶׁאנֶע אונ אַ קוּרְצֶע, הַגַם זי וָואהלְט גֶעמֶעגְט זַיין נָאךְ אַ בִּיסֶעל קִירְצֶער; איר מֶעגְט זי אויסְהֶערֶען.

קוֹדֶם כָּל דֶערְצֶעהלט אוּנְז יַאקוֹב דֶער מְשָׁרֵת זֶעהר אַ לוּסְטִיגֶע גֶעשִׁיכְטֶע פון אַ לָאדְזִיֶער פָּארְפָּאלְק, וָואס איז גֶעשְׁטַאנֶען אין 52 №, אונ אַ קָאווְנֶער פָּארְפָּאלְק, וָואס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אִין 62 №; דֶער קָאוְונֶער הָאט גֶעהַאט אַיין אַלְטֶע פְּרוֹי אונ דֶער לָאדְזִיֶער הָאט גֶעהַאט דַוְוקָא אַ יוּנְגֶע פְּרוֹי; דֶער קָאוְונֶער אוֹרַח, וֶועלְכֶער אִיז זִיךְ אַרוּיס־גֶעגַאנְגֶען וֶועגֶען אַיין אַנְדֶער זַאךְ... הָאט ער פַארְבְּלָאנְזִיט צוּ דֶער יוּנְגֶער פְּרוֹי אִין 52 №, נוּ, פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ,... מִילָא בְּקִיצוּר, פֶּעטְשׁ, גְוַואלְדֶען, טְרֶעהְרֶען....

דָאס אִיז גְלַאט אַזוֹי אַ לוּסְטִיגֶע מַעֲשֶׂה, אַ סַאטִירִישׁ בִּילְד; דֶער רֶעכְטֶער צִימֶעס אִיז וַוייטֶער.

אָט דֶער פַיינֶער יוּנְג יַאקוֹב דֶער מְשָׁרֵת אִיז אַרַיינְגֶע־פָאהְרֶען בַּאנַאכְט אִין אַ שְׁטֶעדְטִיל מֶעזִירִיטְשׁ אונ הָאט זַאךְ בְּשׁוּם אוֹפֶן נִישְׁט גֶעקָאנְט דֶערְשְׁלָאגֶען צוּ קַיין יִשׁוּב אוּנ אִיז פוּן צָרוֹת פַאלְלֶען גֶעבְּלִיבֶּען אונ הָאט אַ גֶעשְׁרֵיי גֶעגֶעבֶּען: "רַאטֶעוֶועט! פְּלוּצְלִים.... פְּלוּצְלִים אִיז אוֹיסְגֶעוַואקְסֶען אַ יוּד... נָאר אִיר מֵיינְט גְלַאט אַזוֹי אַ יוּד פוּן אַ גַאנְץ יָאהְר? נֵיין; אַ יוּד מִיט אַ לַאנְטֶערְנֶע! אָט דֶער יוּד מִיט דֶער לַאנְטֶערְנֶע הָאט אִיהְם גֶערֶעטֶעט, פָּשׁוּט בַּאם לֶעבֶּען דֶערְהַאלְטֶען! נָאר יַאקוֹב דֶעם מְשָׁרֵת אִיז גֶעבַּאךְ בַּאשֶׁערְט גֶעוֶועזֶען צָרוֹת, דֶען דֶער אַלְטֶער מַאן, וָואס הָאט גֶעהֵייסֶען יִצְחָק דְרֵייקָאפּ, מִיט דֶער פְּרוֹי הָאבֶּען אִיהְם פְּלוּצְלִים דֶערְקָאנְט, אַז דָאס

איז זייער אײדעם יַעַנקיל, װעלכער האָט שױן לאַנג אַװעק געװאָרפֿען זייער טאָכטער שײנע פֿײגעלען . . . .

אַהין אַהער, מע האָט יאַקוב דעם משרת שױן גישט אַרויס־געלאָזט צו זיין װייב און קינדער, ניין! מע האָט איהם געהיט די טריט; מע האָט איהם אָפּ געגעבען אַ בעזונדערען חדר מיט זיין אַנגעװאָרפֿען װייב שײנע פֿײגעלע, און די נייע שװיגער זיינע האָט איהם פּשוט געגאָסען גאָלד אין האַלז אַריין (בוכשטאַבליך) און האָט געװאָהלט, אַז דער געפונענער אײדעם זאָל לעבען „גוט" מיט איהר טאָכטער . . . און ער, יאַקוב דער משרת האָט דאָ געמוזט בלייבען, און נאָך אָהין אַ פּאַספּאָרט דאַצו, ביז דער אמת׳ער יַענקיל האָט זאָך אָפּ געזוכט, איז ערשט דעמאָלט יאַקוב דער משרת געפֿאָהרען אַהיים צו זיין פּלונית׳טע צו זיינע ליבע אורחים פון׳ם האָטעל דאַנציג № 18, אין װעלכען ש׳מ׳ר האַלט קװאַרטיר שטענדיג, װען ער קומט קיין װאַרשױ . . . .

נאָר איר מיינט אַװדאי, אַז דאָס איז דער עיקר אינהאַלט פון׳ם ראָמאַן? איר האָט אַ טעות. װען דאָמיט זאָל זאָך ענדיגען די גאַנצע געשיכטע, װאָלט געװען גוט; דיא דאָזיגע גאַנצע מעשׂה מיט׳ן טעות דיענט ש׳מ׳ר׳ן נאָר פֿאַר אַ קאָנװאַ, פֿאַר אַ פּרעליודיע, פֿאַר אַ פֿאָרשפּיעל; די רעכטע חתונה הױבט זיך ערשט אָן.

אַזױ װי יאַקוב דער משרת איז געבליבען אַליין מיט שײנע פֿײגעלען אין אַ חדר און האָט אָנגעהױבען מיט איהר צו פּהילאָ־זאָפֿיערען װעגען זיין יעצטיגער ביטערער לאַגע (נעבאַך!), דרום האָט שײנע פֿײגעלע געהאַט זעהר אַ גוטען צופֿאַלל אַביסעל אױס־

צוּרעדֶען אִיהר בִּיטֶער הַארְץ אוּנ דֶערְצֶעהלֶען יַאקוֹב דֶעם מְשֻׁהֶת
אִיהר שֶׁאנֶע, הֶעכְסְטְאִינְטֶערֶעסַאנְטֶע בִּיאָגְרַאפֶיע.

שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע, פַארְשְׁטֶעהְט אִיר מִיךְ, הָאט לִיעבּ
גֶעהַאט אַ בּוּכְהַאלְטֶער דָוִד פְרִידְוַואלְד, אַ זֶעלְטֶענֶעם פַארְשׁוֹין דֵייטְשׁ
גֶעקְלֵיידֶעט; מִיט דֶעם דָאזִיגֶען דָוִד'ן הָאט זִי לַאנְג „גֶערָאמַאנְסִירְט“,
גֶעשְׁרִיבֶּען הֵייסֶע בְּרִיעף, גֶעזוּנְגֶען זִיסֶע לִיעדֶער, אַזוֹי לַאנְג בִּיז
דִי לִיעבֶּענְדֶע הָאבֶּען זִיךְ בֶּעשְׁלָאסֶען צוּ מַאכֶען אַ רַאנְדֶעוואוּ, ד. ה.
אַיין אָרְט אוֹיף צוּ זֶעהֶען זִיךְ פָּנִים אֶל פָּנִים; דָאס אָרְט אִיז גֶעוֶוען
אִין טְרָאחִימ'ס גָארְטֶען.... אוּנ אַזוֹי הָאבֶּען זַאךְ דִי לִיעבֶּענְדֶע
גֶעזֶעהֶען אַלֶע טָאג אִין טְרָאחִימ'ס גָארְטֶען.... בִּיז אִיהְרֶע
עֶלְטֶערֶען זֶענֶען גֶעוָואהר גֶעוָוארֶען.... דִי עֶלְטֶערֶען הָאבֶּען אִיהר
גֶעוָואלְלְט חֲתוּנָה מַאכֶען פַאר אַ צַדִיק'ס אַיין אֵיינִיקֶעל, וָואס סֶע רוּהְט
אוֹיף אִיהם דִי שְׁכִינָה אוּנ וָואס אִיז גֶעקְלֵיידֶעט נָאכְ'ן לֶעצְטֶען
רַבָּנִישֶׁען זשׁוּרְנַאל (בּוּכְשְׁטֶעבְּלִיךְ); נָאר שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע הָאט
גֶעזָאגְט, אֵיין מָאהְל פַאר אַלֶע מָאהְל, דֶער טוֹידְט זָאל אִיר זַיין
אוּנ זִי וֶועט חֲתוּנָה הָאבֶּען נוּר פַאר דָוִד דֶעם בּוּכְהַאלְטֶער!

אַזוֹי הָאט גֶעקְלֶערְט שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע; אָבֶּער דָוִד
דֶער בּוּכְהַאלְטֶער הָאט אַנְדֶערְשׁ גֶעמֵיינְט. דֶער דָאזִיגֶער פוֹיגֶעל הָאט
גֶערָאמַאנְסִירְט מִיט 2 קְרַאסַאוִועצֶעס, מִיט: שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע'ן
אוּנ מִיט חַוֶה'לֶען, אוּנ סֶע אִיז אַ סְבָרָה, אַז מִיט טְרָאחִימ'ס
טָאכְטֶער אוֹיךְ ... עֶר הָאט זֵיי בֵּיידֶע גֶעשְׁרִיבֶּען דִי זֶעלְבֶּע לִיעדְלַאךְ
עֶר הָאט זֵיי בֵּיידֶע גֶעפִיהְרְט בַּא דֶער נָאז אוּנ עֶר הָאט פוּן זֵיי בֵּיידֶע
גֶעטוּהְן גֶענִיסֶען פוּן דִי פְרִיכְטֶע פוּן דֶער לִיעבֶּע....

וואס זשע האבען זיי איהם אפגעטוהן? האבען זיי ביידע געמאכט א זאגאנואר, מע האט זאך אנגערעדט איהם אפטוהן אזא שפיצעל: שיינע פייגעלע האט איהם צו געזאגט, אז קוים טוהט ער זאך איבער, ווי א פראויהענציִמער, אזוי פאהרט זי מיט איהם אוועק אינ'ם דארף „פלארונציק“ און דארט וועלען זיי שוין טוהן געניסען פון די פריכטע פון זייער ליעבע....

דער פלאן איז אפגעראטהען אזוי, אז מע דארף גאהר ניט בעסער; דוד'ל האט זאך אנגעטוהן ווי א פריצטע להבדיל און איז ארויס געגאנגען צום קלייסטער ווארטען אויף דער געליעבטער שיינע פייגעלען; אט דא האבען איהם די 2 אפגענארטע פערליעבטע מאמזעלען באדעקט. זיי האבען דערצעהלט די גוים פונ'ם שטאדטעל, אז הינטערען קלייסטער דרעהט זיך ארום עפעס א פערד גנב, איבערגעטוהן אויף א פראויענציִמער; די גוים האבען איהם געחאפט און מע האט איהם איינגעזעצט אין אסטראג.

נאר דוד'ל איז פון אסטראג ארויס; ער איז פונ'ם שטאדטיל אוועק געפאהרען בשלום און האט אין אפערלוף פון 6 יאהר געהייראטהעט 3 מאהל (אללע 2 יאהר טוהט ער הייראטען), דען דוד דער בוכהאלטער איז איינער פון **שמר'ס** באנדיטען, וואס מאכען אומגליקליך מענשען, אזוי ווי אללע העלדען פון **שמ"ר**.

און שיינע פייגעלע האט טאקע פארט חתונה געהאט פאר'ן רבינ'ס איניקעל, יענקעלע דעם תכשיט, וועלכער האט זי אוועק געווארפען, ווי מיר ווייסען שוין....

אט אזוי שוועהר קומט אונז אן, ביז מיר לעזען איבער

— שמר'ס משפט —

שמ'ר'ס אַ ראָמאַן! דאַכט זיך, וואָס וואָהלט איהם געהאַרט, אז ער זאָל אונז גלייך דערצעהלען אַ ראָמאַן פון דודל'ען דעם שייגאַץ, דעם הולטײ מיט שיינע פייגעלען, מיט חוה'לען און מיט טראַחימ'ס טאָכטער די ערלית, און מיט נאָך פילע אומגליקליכע ווייבער, וועלכע ער שטיקט אוים, ווי אַ טתאר שטיקט הינער? גיין; פיהרט ער אונז וואַלד אַיין וואַלד אוים, דורך בערג און דורך טאָהלען, און דערצעהלט אונז פריהער אַ מעשה מיט'ן קאָווגער אורח פון 62 №, וואָס האָט פאַרבלאָנזיט צו דער לאָדזיער יונגער אורח'טע אין 52 № .... און נאָכדעם, ווי אַזוי אַ קוב דער משרת געבאַך, פאַלט אַריין אין דער "הינער פלעט" אַריין און מע גיסט איהם פשוט גאָלד אין האַלז אַריין" און מע וואַרפט איהם אָן אַ-פרעמד ווייבעל, אפילו נישט קיין מיאוסע, דאָך איז זיא נישט מעהר, ווי אַיין אשת—איש .... צו ליעב וואָס? צו ליעב דעם, אַז שיינע פייגעלע זאָל האָבען פאַרוועמען צו דערצעהלען איהר העכסט אינטערעסאַנטע ביאָגראַפיע, וואָס איז באמת אַ מוסר אַראָפּ צו צו נעמען זאַך ...

איך מיין, אַז די דאָזיגע שאַנע מעשה, ווי אַללע העכסט אינטערעסאַנטע ראָמאַנען פון **שמ'ר**, וואָהלטען געמענט זיין אַביסעל קירצער, אויף דעם אַרט:

אַמאָהל איז געוועזן אַ הוהן מיט אַ האָהן—

די מעשה הויבט זאַך אָן;

אַמאָהל איז געוועזן אַקוה מיט אַקאַלב—

— שמר'ס משפט —

די מַעֲשׂה איז שוין האַלב!
אַמאָהל איז געווען אַ קאַטץ מיט אַ מויז—
די מַעֲשׂה לאָזט זאַך אויס....

די מַעֲשׂה לאָזט זאַך אויס, הויבט זאַך אָן איין אַנדערע, אַ שפּאָגעל נייע,— נאָר איין אַלטע, איין איבערגעניצעוועטע אויף דער לינקער זייט, אויפגענייט, צונויפגעסטריגעוועט אויף דער גיכער האַנט, צונויפגעטאַטשעט, ווי אַזוי סע גיט איז, פון שטיקלעך און פּיצלאַך— אַבי סע זאָל אויסקומען אַ גרויסער בוך, אַ ראָמאַן אין צוויי טהייל מיט איין עפּילאָג.

דערויף האָט זעהר גלייך געזאָגט אַ געוויסער העברעיעשער קריטיקער הערר דוד פרישמאַנן, אין'ם יודעשען צייטונג „היום", אַז בּאַ שמר'ן זענען די געשיכטעס אין די ראָמאַנען גישט געבונדען, נישט געטשעפּעט איינס אין'ם אַנדערען; נײן: זיי זענען נאָר אָנגעניזשעט, ווי מע ניזשעט אָן קאָרעלען אויף אַ פּאָדעם, אָדער שטיקלעך עפּעל אויף אַ שטריקעל, אַזוי אַז איינס מיט'ן אַנדערען איז קיין שום מחותן נישט... נאָר וואָס הערט אונזער ראָמאַנמאַכער, וואָס פרישמאַנן, קריטיקוס אָדער עמיצער אַנדערש וועט איהם זאָגען? שמ'ר זאָגט, אַז סע איז נור פון קנאה פון שנאה, און פּאַלט בּאַ זיך נישט אַראָפּ!

איך האָב שיעור — שיעור נישט פאַרגעסען צו זאָגען, אַז אין'ם ראָמאַן „אַ שיינע מַעֲשׂה נור אַקורצע" איז אויך דאָ אַ שאָנע זיסע ליעד, אַ צוקער זיסע ליעד, וואָס די 2 העלדינען זינגען מיט פאַרריסענע אויגען צום הימעל: (דאָס ליעדעל האָט געמאַכט דוד'ל)

— ש מ ר ס מ ש פ ט —

„קיינער ווייס, ווי מיר איז שלעכט,
ווי מיין ברוסט האט לוסט צו דיר,
פליה געשווינד, מיין ענגעל שיינער,
קאם שנעלל, א! ערקוויקע מיך ! . . . א. ז. וו. . . ."

אהער פאסט גאהר דאס דאזיגע ליעד פון גאלדפאדען:

„איך בין מיר יאקוב דער משרת,
לעבען אהן בראנפען טויג אויף כפרות,
איך קאן חומש אונ ביבליע אויך:
המן הצדיק האט געהאט א מוח,
אונ קרח איז געווען א גרויסער שיכור,
אונ לוט איז דער פאר אריין אין דער ערד,
וואס משקה האט בא איהם נישט געהאט קיין ווערטה.
פרעה האט געמאכט א סעודה פאר המנ'ן אלליין,
אונ אברהם אבינו איז אויך דערביי געווען,
אונ יתרו איז געשטאנען פון יענער זייט טיר,
אונ אסתר'ן האט מען אויפגעהאנגען, אוי וועה
איז מיר! . . . . . . "

אט אזעלכע ליעדער, אייגענטליך, וואהלטען באדארפט שרייבען אזעלכע העלדען, ווי דנד'ל אונ אללע משרתים, מיט וועלכע **ש'מ'ר** איז אזוי אויסגעבונדען, ניט אזעלכע פאעטישע, הויכע, סאנטימענטאלע אונ פהילאזאפישע ליעדער, ווי מיר געפינען כמעט אין יעדען

ראָמאַן פון שׁ׳מ׳ר.

יאָ. **שׁ׳מ׳ר** „קאָן חומש און ביבליע אויך״... דאָס וועהען מיר פון די פּסוקים, וואָס ער ברייננט גאַנץ אָפּט פון קהלת און פון די העברעאישע ליעדער, מיט וועלכע סע הויבט זאַך בּאַ איהם אָן יעדער ראָמאַן.......

דער שרייבער, העררען פּריסיאַזשנע זאַסעדאַטעלים, דער פאָלקסשרייבער, דער קינסטלער, דער פּאָעט, דער ווירקליכער פּאָעט איז פאַר זיין צייט, פאַר זיין עפּאָכע, אין זיינע יאָהרען, אַ שפּיעגעל, אין וועלכען סע טוהען זאַך אָבּבּילדען, אָפּשיינען די שטראַהלען פון׳ם לעבען, ווי אין אַ ריינעם קוואַל וואַסער — די שטראַהלען פון דער ליכטיגער זון; דרום ווערדט די אידעע געבאָהרען פריהער בּאַם טאַלאַנטפאָללען שרייבער, בּאַם פיהרער פון דער מענשליכער געמיינדע; דרום, אַז סע טרעפט איין אומגליק, אַ גאָטט׳ס שטראָף, אַ צרה שלא תבא, דערפיהלט עס פריהער פון אַללע דער עדעלסטער געפיהל פון׳ם פּאָעט, פון׳ם פאָלקסזאַנגער; דרום אַז סע קומט אַ ישועה, אַ בשורה טובה, אַ שמחה — זאָגט עס פריהער אַרויס דער משורר, דער גייסטפאָללער ליטעראַטאָר, וואָס גאָט האָט איהם געבענטשט מיט אַ רייכען גייסט, מיט אַ הויבען פערשטאַנד, מיט איין עדעלען געפיהל, מיט אַ ווייך — וואַרעם הארץ; דרום עקסיסטירט צווישען דאָס פאָלק און צווישען דעם שרייבער אַ שטאַרקער, איין עוויגער בונד; דרום איז דער דאָזיגער שרייבער בּאַ יעדען פאָלק אַ גאָטטס דינער, אַ כהן, אַ-נביא, אַ מליץ יושר, דרום האָט ליעב יעדעס פאָלק דעם דאָזיגען גאָטטס דיענער, דעם כהן, דעם נביא, דעם מליץ יושר, וועלכער

טרייסט איהם אין זיין קומער, פרייהט זאך מיט זיין פרייד און פיהרט איהם דורך אללע זיינע אידעיען, געדאנקען, מחשבות, האפנונגען א.ז.וו.; דרום, זאג איך, אז סעקאן נישט איבער געהן איין לעבענסבעוועגונג, איין שמחה אדער איין אומגליק כאם פאלק, וואס דעם שרייבער זאל עס נישט אנריהרען, און טאקע גוט אנריהרען, ביז'ן ביין אריין.

אין די לעצטע עטליכע יאהר האבע די יודען איבער געלעבט זעהר א ביטער שטיקעל צייט; פולל נויס, פולל פערענדרונגען, פולל צרות, פולל שלעק, — מיט איינעם ווארט א ביטער שטיקעל צייט, אזא שטיקעל צייט, וואס אויפ'ן שרייבער האט זאך עס געמוזט אנרופען נאך פריהער ווי אויף איין אנדערע, און סע האט זאך טאקע אנגערופען, זעהר שטארק אנגערופען. נעמט עפענט אויף א יודעש ביכעל, א יודעש בלאט צייטונג, הן אין העברעיעש, הן אין זשארגאן, הן אין רוססיש — וועט איר געפינען א סליעד, א צייכען פון דער צייט, וועט איר זעהען, אז דער עולם האט נישט גודרימעלט: מע האט גערעדט, געשמועס'ט, געטוהן, געמאכט אסיפות, געקליבען געלט, געבויעט קאלאניעס אין ארץ—ישראל, געעמיגרירט קיין אמעריקא, געמימעלט מכה שפאניען, הכלל מע האט געטוהן! צו מע האט דאמיט עפעס אויפגעטוהן, צו ניין — דאס איז א בעזונדערע זאך; נאר געטוהן האט מען, און איבערהויפט אט דאס ביסעלע מענשלאך, וואס האלט אפעדער אין האנט, וואס קוקט אריין אין די קליינע אותיות'לעך, אט די דאזיגע מענשלעך, וואס האבען נאך אין זינען צו דאנה'ן פאר'ן כלל, וואס אינטערעסירען זיך נאך מיט דער לאגע פון די איבעריגע ארעמע ברידער.

שמ׳ר איז אַ קאָליִקע, אַ שלעכטער שרייבער, אָבער אַ-שרייבער איז ער דאָך: ער האַלט אויף אַ פּען אין דער האַנט; ער פאַרניצט אויף אוים אַ שלל מיט טינט; ער פיהרט אויף איבער אַסך פּאַפּיער; — שוין זשע האָט אויף איהם די לעצטע צייט קיין שום איינדריק נישט געמאַכט? שוין זשע ווירקט אויף איהם קיין שום יודעשע זאַך נישט, אויסער וואָוקעלאַקעס, פּיפּערנאַטערען, אויסגעלאָזענע סיציליעס מיט „דימאַנטענע בורלליאַנטען", מיט ליזעטעס, מיט שקאַנטיסטען, מיט באַנדיטען? ניין! אינ׳ם לעצטען ראָמאַן, אינ׳ם לעצטען פון אַלע לעצטע (אויב ער וועט שוין מעהר קיין ראָמאַנען נישט שרייבען), האָב איך מיט פיל פערגניגען באַגעגענט די ווערטער: „פּאַלעסטינע", „פּאַטריאָטיזמוס", „יודענפראַגע", „קלאַגימט",—און האָב דעם ראָמאַן פּשוט איינגעשלונגען מיט די ביינער.— נאָר ער איז מיר אויסגעפאַללען באָקאָם, דען ער האָט מיר פאַרטשאַדעט דעם קאָפּ, קאַליע געמאַכט דעם מאָגען, אָנגעזאָלעט אויפ׳ן האַרצען און צו גענומען דעם אַפּעטיט . . .

דער דאָזיגער שאָנער פּאַטריאָטישער ראָמאַן הייסט מיט זיין ליבען נאָמען: „די גאָלדענע קעלבער" און איז בודאי אַ קיעווער ראָמאַן, דאָס הייסט אַ מין שפּיגעל פאַר דער הייליגער שטאָדט קיעוו, מיט וועלכען דער ראָמאַן קעהרט זיך אַזוי אָן, אַזוי ווי אַלע ראָמאַנען פון **שמ׳ר** קעהרען זיך מיט׳ן יודעשען לעבען, און ווען אינ׳ם ראָמאַן זאָל ניט זיין דערמאָנט דער „פּאָדאָל" מיט׳ן האָטעל „בעלוויו", וואָלט ער געמעגט פאָרקומען אין קריסילעווקע, אין שעפּעטיווקע, אין לאַהישין, אין

ירושלים, אין פילאדעלפיע, און אפילו אויף יענער זייט סמבטיון, אינטער די הרי חשך, בא די רויטע יודלעך; אזוי נאטירליך זענען די בילדער, אזוי אמת זענען די טיפען, אזוי גוט איז דער גאנצער ראמאן מיט „די גאלדענע קעלבער“ פון **ש׳מ׳ר**!

נאר לאמיר בעסער געהן צום ראמאן גופא.

אינ׳ם דאזיגען לעצטען ראמאן האט **ש׳מ׳ר** געמאכט א-גרויסען פארשרייט, א שאנעם אוספיעך: איין עק, אויס באנדיטען; אנשטאדט באנדיט איז א טיראן. דער גרעסטער פון אללע טיראנען אין די „גאלדענע קעלבער“ איז דער שפעקולאנט יונה פייג-שטיין. פון א קלויזניק, א גארנישט, א סמארק, איז יונה פייגשטיין, אזוי ווי אללע העלדען בא **ש׳מ׳ר׳ן**, געווארען א גרויסער גביר, איין אדיר; דער ערשטער ווייב האט ער, געוויינליך, געמאכט, די טשעבאטקע, און האט נאכהער „געראמאנסירט“ מיט פופציג מיידלאך (א שאנער ימח שמוניק!) און האט געליעבט אללע קעווער מיידלאך, נאר שטארקער פון אללע האט ער געווארפען איין אויג אויף דער שאנער העלענע, אברהם ריספעלד׳ס א טאכטער. איר ווילט אפשר וויסען, פאר וואס האט ער עפעס געליעבט העלענען מעהר פאר אללע קיעווער מיידלאך? הערט זשע, ווי אזוי **ש׳מ׳ר** גיט אונז צו פארשטעהן מיט זיין קראנצעפאליע (ערשטער טהייל, זייטע 18)

„מייר וועהען — **זאגט ש׳מ׳ר** — צום ביישפיל מע צאהלט מאססען געלט פאר א בורליאנט, ווען מען זאל יעמאנדען פרעגען, פאר וואס געפעלט דיר אזוי דער בורליאנט, אז ער האט א שיינעם גלאנץ איז וואס? פאר וואס קומט 1000 רובעל? — ווייל

א בורליאנט· געפעלט אללעמען ! . . . . איינער טוהט א שידוך נישט ווייל די כלה געפעלט איהם, נור דער פאר ווייל זי געפעלט לייטען, אדער פאר קעהרט, איינער ווארפט איין אום חן אויף א פערזאהן, דער פאר, וואס די פערזאהן האט ניט אויסגענומען בא לייטען — מיט איינעם ווארט מיר זעהען אינ׳ם פראקטישען לעבען טוויזינדער בייׁשפיעלע, וואס צייגען אונז א. ז. וו. . . ״

סע איז א משל לעמעשקע! פאר וואס געפעלט א בורליאנט? ווייל ער איז געפעלען אללעמען; פאר וואס האט יונה ליעב העללענען? ווייל זיא איז געפעללען זיסבלומען דעם יוריסט. אונ ווען, חלילה וחס, אויפ׳ן צעהנטען פאלל, אז העללענע וואהלט ניט געפעלען זיסבלומען דעם יוריסט, וואהלט דאך יונה ניט ליעב געהאט העללענען; העללענע וואהלט זיך התונה געהאט, יונה וואהלט זיך געטוהן, וואס ער פארשטעהט, זיסבלום וואהלט זיך געווען איוריסט, אונ שמ׳ר וואהלט געבליבען, חס ושלום, אהן א ראמאן . . . .

ווער איז די העללענע? העללענע איז א בילד שאן מעדכען, ווי ארויז אין מאי מאנאט, מיט .... פונקט ווי ליזעטע, אליזעבעטע, זינאידע אונ אללע אנדערע שאנע מאמזעלען פון שמ׳ר׳ם ראמאנען. „זי וואר הויכגעבילדעט אונ קלוג — זאגט שמ׳ר — נאר זי האט ניט ליעב געהאט קיין יודען, זי האט בעשטענדיגט געלעזען די אנטיסימיטישע צייטונגען, דעם קיעוולייאנין מיט׳ן נאוואיע ורעמיא״; נאר פליצלים (אלם פלוצלים!) איז אין העללענען פאר געקומען א פערענדערונג: פון איין אנטיסימיטקע, וואס האט זאך געוואללט זאגאר טויפען, איז זי געווארען א הייסע יודעשע פאטריאטקע, א דאנק דעם יוריסט הערר זים-

— שׁמרים משפּט —

בּלום, וועלכער האָט איר געעפענט די אויגען, אַז דער „קיעוולַיאַגין" איז אַ גרויסער ליגנער (ימח שמו וזכרו ווערען!) און צו זאַמען מיט'ן פּאַטריאָטיזם'ם האָט זאַך אין איהר צו בּרענט די היילינע ליעבּע צום עהרליכען יורי סט זיסבּלום, אַזוי צובּרענט, אַז אין גיכען איז זי שוין געזעסען איבּער'ן פּאָרטאָפּיאַנאָ און האָט שוין געזונגען אַ זיס ליעדעלע . . . נאָר דער דאַזיגער העלד זיסבּלום איז געווען אַזוי גוט און אָרדענטליך, אַז ער האָט זיך דער ווייל ניט ערלויבּט, ווי אַנדערע **שׁמ'רים** העלדען, צוגעניסען די פּריכטע פון דער ליעבּע, הגם ער איז געווען אַ רעאַליסט, ניט קיין אידעאַליסט, ווי ער אַליין זאָגט אויף זיך אויפ'ן 80-טען בּלאַטעל:

„איך בין קיין מאהל קיין אידעאליסט נישט געוועזען, איך בין פון שטענדיג אן ארעאליסט . . ."

נאָר בּכדי איר זאָלט וויסען זיין, וואָס פאַר אַ מין רעאַליסט דער דאַזיגער זיסבּלום איז, מוז איך אייך פאָרלעזען אַ גאַנצע סצענע פון די „גאָלדענע קעלבּער".

„יונה פייגשטיין האט אנגעקלאפּט אין № 6, האטעל בעלוויאו, אין קיעוו.

—אך! הערר פייגשטיין — האט זיסבלום פריינדליך א געשריי געטוהן . . . . איך בין געקומען זעהען אייער קווארטיר אונ ערפאהרען וואס איר מאכט.

—איך האב זעהר א וואויל צימער אונ בין אדאנק גאטט, געזונד.

—האט איר שוין באזעהען אונזער קיעוו ?

—יא' קיעוו איז זעהר א פיינע שטאדט, ניר צו ווארשוי קומט זי ניט.

—האט איהר שוין געמאכט וויזיטען ?

—יא, איך בין שוין געוועזען באם הערר ריספעלד.

—אזוי ? האט איר שוין געזעהען אייער ציקינפטיגע ברוים (כלה) ?

— שמר׳ם משפט —

—איך האב געהאט דאס פערגניגען מיט איר צו רעדען.

—נו, וואס פאר א מיינונג האט איר וועגען איהר?

—זי איז איינע זעלטענע שוינהייט, אונ דאביי פערננופטיג, מע קאן פון איר מאכען א לייט.

—ווייזט אויס, אז מע קאן אייך שוין געבען „מזל טוב"?

—פון מיין זייט יא; איך ווייס אבער ניט צו פון יענעם צד ועט מען וועללען.

—א! האט נישט קיין זארג! — האט יונה געזאגט — זי וועט זיך גליקליך שעצען, ווען זי וועט אייך נעמען, דען זי איז שוין אביסעל איין אפגעשלאגענע...

—וואס הייסט?

—איר זאלט וויסען אז...., היינט געפעהלט איהר דער אונ מארגען יענער; זי פערשפרעכט איהם, אז זי וועט נור זיין זיין ווייב—אונ ווערדט טאקע באלד זיין ווייב...

איר פארשטעהט? אונ מארגען קריגט זי איין אנדערען אונ פערליעבט זיך אין איהם אונ ווערדט אויך זיין ווייב א. ז. וו......

—וואס רעדט איר?

—דאס וואס איר הערט!

—דאס איז נידערטרעכטיג! האט זיסבלום א געשריי אונ אשפיי געטוהן— איר האט געטוהן, ווי א מענשענפריינד! איך בין אייך דאנקבאר! איר האט מיך געראטעט! א. ז. וו.....

זיסבלום איז געבליבען זיצען פארזונקען אין זיינע געדאנקען;

פלוצלים... א קלאפ אין טיר!

אין צימער איז אריין געקומען ריספעלד׳ס משרת אונ האט איהם געבראכט א קארטע.

—איר וועט מיר פערצייהען, מיין הערר; וואס איך וועל אייך עטוואס פרעגען?

—פרעגט.

—דער הערר פיינשטיין איז דא געוועזען בא אייך?

—יא, ער איז געוועזען בא מיר.

—ער האט געמוזט אנריידען ווער ווייס וואס אויף דער פריילין העללענע, ווייל זי

— שמר'ס משפט —

האט איהם פריהער מיט איינינע מינוטען פון שטוב ארויס געטריבען .

—פאר וואס האט זי איהם ארויס געטריבען ? האט זיסבלום איבעראשט געפרעגט .

—דער פאר, וואס ער איז אפאלשער נידריגער מענש . . . ער האט אייך געוויס אנגערערט אויף פריילין העללענע . . . זיא האט איהם ארויס געטריבען . . . איך קאן אייך שווערען, אז אזא גאלדענע פרייהלין , ווי זי איז, איז גאר ניטא; איך זאג אייך, זיא איז א קינד מיט אללע מעלות .

—איך הער דאס ערשטע מאהל, אז א משרת זאל רעדען גוטס וועגען זיין ווירטה .

—ניט אללע משרתים זענען גלייך ; אזוי ווי צווישען אללע מענשען געפינען זאך ארענטליכע אונ אונארענטליכע, אזוי געפינען זאך אויך צווישען משרתים פיינע חאראקטערע אונ נידערטרעכטיגע (דֶער מְשָׁרֵת רֶעדְט אוֹיףְ פִילָאזָאפִישׁ מֵהֵיכָא תֵּיתָא דַייטְשׁ . . . .)

—נו, אויב אזוי קום איך היינט צו דער פריילין העללענע . . . "

אָט דָאס אִיז אַמִין הֶעלְד, וָואס שְׁמ'ר רוּפְט אִיהְם אָן מִיטְ'ן נָאמֶען "רֶעאַלִיסְט" · אָט דָאס אִיז אֵיינֶער פוּן דִי בֶּעסְטֶע הֶעלְדֶען בַּא שְׁמ'ר'ן ; אָט אַזַא פוֹיגֶעל אִיז בַּא אִיהְם, אַיין עֶנְגֶעל, אַ חָכָם, אַ אִידֶעאַל, אוּנ דֶער דָאזִיגֶער אִידֶעאַל זִיסְבְּלוּם דֶער רֶעאַלִיסְט, וֶועלְכֶען שְׁמ'ר סִימְפַּאטִיזִירְט אַזוֹי שְׁטַארְק, אָט דֶער דָאזִיגֶער אִידְיָאט זִיסְבְּלוּם הָאט זַאךְ אִינְטֶערֶגֶענוֹמֶען אוֹיסְבִּילְדֶען אוּנ אוֹיסְבֶּעסֶערֶען דִי מַאמְזֶעל הֶעלְלֶענֶע, וֶועלְכֶע אִיז אוֹיס גֶעוַואקְסֶען אוּנ עֶרְצוֹיגֶען גֶעוָוארֶען אוֹיפְ'ן "קִיֶעווֹלְיַאנִין" מִיט דֶער "נָאווָאיֶע וְורֶעמְיַא" אוּנ הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען מִיט אִיהְר אַרַיינְשְׁמוּעֶסְ'ן מִכּחַ פַּאלֶעסְטִינֶע אוּנ מִכּחַ קָאלָאנִיזַאצִיֶע, אוּנ שְׁמוּעֶסְ'ט זַאךְ אוֹיס נִיט וִוי אַ יוּרִיסְט, נָאר וִוי אַ בֵּית-מֶדְרָשְׁ'נִיק פוּן בִּיסְמַארֶקֶען מִיטְ'ן תּוֹגַר אוּנ מִיטְ'ן יִשְׁמָעאֵל . . .

- שמר׳ם משפט -

—„ווי איך זעה — האט איהם העללענע געזאגט—זענט איר שוין געווארען א אידעאליסט.

—ניין איך רעד זעדר ר א י ע ל ! האט איהר זיסבלום געענטפערט—איך זאג אייך אז איך בין פעסט בעשלאסען צו ווערען א קאלאניסט אין פאלעסטינע.

—ווי אזוי הָעט איר אבער בעארבייטען די ערד אז איר דארפט נאר זיצען איבער די ביכער ?

—אזוי ווי איך בין געוואנט געווארען צו זיצען איבער די ביכער, אזוי וועל איך געוואנט ווערען בעארבייטען די ערד .

—און מיט וואס זענט איר זיכער אז מען וועט אייך פון דארט נים ארויס טרייבען ?

—ערשטענס טרייבט די טירקיי נישט פון איהרע לאנדער, צווייטענס ווען מע זאל אונז יא פון דארטען ארויסטרייבען, וועלען זאך פאר אונז די אייראפיעישע רעגירונגען איינשטעלען און . . . . .

אין דער מינוט איז געקומען א בעדיענטער . . . . "

אִין יֶעדֶען אָרְט, וואו **שׁ׳מ׳ר** גֶעפִינְט זִיךְ אַבִּיסֶעל פַאר-פְּלָאנְטֶעט, פַאוּדְרֶעהְט, אִין דֶער הִינְהֶערְפְלֶעט, אוּן קָאן זַאךְ נִישְׁט אוֹיסְדְרֶעהֶען, פַאלְט עֶר אוֹיף אַיין עֵצָה (אַ חִיטְרֶע זַאךְ!) אוּן שִׁיקְט אִינְטֶער אַ מְשָׁרֵת, אַ דִינְסְט מֵיידֶעל, אַ פָּאלִיצֵייסְקֶע, אַבִּי אַרוֹיסְקְרִיכֶען פוּן אַ פֶּעטֵיינְגֶע . . . אוּן אִיבֶּער דֶעם דִיעֶנֶער, וָואס אִיז אָנְגֶעקוּמֶען אִין מִיטֶען, וֵוייסֶען מִיר נִיט, אוֹיף וִויפִיל **שׁ׳מ׳ר** אִיז בֶּעקַאנְט מִיט דֶער דָאזִיגֶער ווִיכְטִיגֶער פְרַאגֶע פוּן פַּאלֶעסְטִינֶע, אִיבֶּער וֶועלְכֶע פִילְל שְׁרַייבֶּער הָאבֶּען פַארְנָאסֶען גֶענוּג טִינְט, צֶעבְּרָאכֶען פִילְל פֶעדֶערֶען אוּן בַּאשְׁרִיבֶּען אַסַךְ פַּאפִּיר . . . . **שׁ׳מ׳ר** הָאט גֶעזֶעהֶען, אָדֶער גֶעהֶערְט, אַז דֶער עוֹלָם רֶעדְט פוּן פַּאלֶעסְטִינֶע, פוּן קָאלָאנִיזַאצְיֶע, הָאט עֶר אוֹיךְ אַרַייְנְגֶעוָוארְפֶען אַ וָוארְט מִכֹּחַ פַּאלֶעסְטִינֶע אוּן מִכֹּחַ

קאלאניזאציע, און מעהר קעהרט ער זאך שוין דערצו ווט אום; נאר צום לעצט ראמאן, איז ער אונז מודיע, אז זיסבלום איז שוין אין פאלעסטינע אין א קאלאניע און ער מיט אללע קאלאניסטען לעבען דארט גליקליך, ווי אין שלמה המלך׳ס צייטען (בוכשטאבליך) יעדער אינטער זיין ווייןשטאק און אינטער זיין פייגענבוים (בוכשטאב-ליך). און איין עק; דאמיט איז ער שוין יוצא לכל הדעות, און אצונד ווייסען מיר שוין אללע, אז **שמ״ר** איז א פאטריאט אויך און האלט פון פאלעסטינע—היינט וואס האט מען צו איהם?....

נאר דאס וואלט אלס געווען גוט, ווען **שמ״ר** זאל אונז געבען מענשען, לעבעדיגע מענשען, יודען; פאלעסטינצעס, צו אמעריקאנצעס—אבי לעבעדיגע מענשען, ניט קיין שטעקענס, קיין קאטשערעס מיט לאפעטעס; גישט קיין מאריאנעטקעס, וואס מע שטעהלט פאר פיר קליינע קינדער; די קוקלעס טאנצען, שפרינגען, שטרייטען, דרעהען זיך, ברעכען זיך—און די קינדער קוועלען אן.

דאס האט איר איין טיפ פון היינטיגער צייט—דעם העררן זיסבלום, דער אנדערער טיפ—די מאמזעל זינא—איז אויך וועהר איין אינטערעסנער טיפ און סע איז כדאי זיך מיט איהר צו-בעקאנען.

שמ״ר האט געהערט, אז פון די אססימילירטע, דאס הייסט פון די, וואס זאגען, אז די יודען זאלען זאך אויסמישען מיט אללע פעלקער, דארף מען אויסלאכען, איז ער געגאנגען און האט אריין גערוקט אינ׳ם ראמאן אריין פון „די גאלדענע קעלבער״, עפעס א מין בעשעפעניש, א מין בודטא, יודעש מיידעל זינא

וואס איז געווען האלב מאנספערזאהן און האלב פרויענצימער (אזוי טאקע רופט זי אן **שמ"ר**) און איהר פיקס-אידעע, איהר משוגעת איז געוועזען פרויענעמאנציפאציאן, ד"ה. אויס בילדען און געבען די ווייבער אללע רעכטע גלייך מיט די מאנען — מיט איינעם וואָרט, דאס איז געוועזען עפעס אמין אנדרגינוס — האלב זכר האלב נקבה, מיט געשערענע האר, בסדר געשמועס'ט פון ביכער, עמאנציפאציע א. ז. וו....

נאר אזוי ווי דער דאזיגער אנדרגינוס — זינא האט דאך פארט געהאט א צערטליך האַרץ פון א פרוי, לכן האט זי זאך איינגעליעבט אין איינעם פון **שמ"ר'ס** טיראנען, א קיעווער אריסטאקראט יודא קרום, וועלכער האט זי אנגערעט, אז זי זאל פאנגבינען איהר פאטער דעם רייכען שקאנטיסט פּליטער, און מע זאל צו זאמען מאכען א פליטה פון קיעוו, און לעבען א גוטען טאג... סע פאר־שטעהט זיך, אז דער דאזיגער באנדיט יודא קרום האט נאר אויס גענארט בא זינא'ן די עטליכע קארבלאך און ליעב האט ער זי ניט געהאט; זיי האבען געטוהן געניסען די פריכטע פון דער ליעבע און זינא איז געווארען .... איר פארשטעהט?

נאר איר מיינט, אז דאמיט ענדיגט זיך שוין זינא'ס עפּאפּעיע? ניין; **שמ"ר** וויל זאך נאָכ'ם זיין אן דער דאזיגער געבילדעטער פרוי „זינא" און אן אללע פרויען, וואס רעדען וועגען בילדונג, עמאנציפאציע, פרייהייט א. ד. ג. דרום האט ער איהר אינטער געשיקט איין אנדער מין שלאק, עפעס א קארטיאזשניק, א שיכור, א קארמאנשטשיק בבאנדעוועלט, וועלכער האט אנגעהויבען

— שמרס משפט —

צו רָאמַאנסירען מיט דער שאנער ז י נ אַ. אָט האָט איר איין אַרטיקעל פון דער דָאזיגער מערקווירדיגער ליעבע:

— „גוט מארגען! דו ווייסט, ליבע ז י נ א — האט ב ר א נ ד וו ע ל ט צו איהר געזאגט, אלס י ו ד א איז ארויס געגאנגען — דו ווייסט, אז איך בין שוין פארטיג צו דער רייזע? איך וויל מיט דיר היינט בא נאכט אנטלויפען, מיין לעבען . . . .

ז י נ א האט געשוויגען.

— ווארום ענפערסט דו מיר ניט, מיין ענגעל? כל זמן דו וועסט מיט מיר ניט זיין צו זאמען, איז מיין לעבען קיין לעבען ניט, דו ווייסט, ווי שטארק מיין ליעבע איז צו דיר, דו ביסט די נשמה פון מיין קערפער, אלזא וואס זאגסט דו, פליהען מיר היינט בא נאכט . . . . ״

„גוט מאָרגען! נאַט אייך אַ גראָשען, גיט מיר אַ ליכטעל! אַלזאָ גיט איר מיר, צו ניין?״ . . . . פונקט מיט׳ן זעלבען פייער, מיט׳ן זעלבען ענטוזיאזם שמועס׳ן זאַך דאָ אויס די דאָזיגע ליעבענדע, דער פיפערנאָטער ב ר אַ נ ד וו ע ל ט און דער אַנדערגינוס ז י נ אַ, — און זייער הייסע ליעבע ענדיגט זיך דאַמיט, אַז זיי באַגנבינען דעם טיראַן י ו ד אַ ק ר ו ם און פאָהרען אַוועק ביידע, און דאָ הויבט זאַך אָן אַ פּאַר ז י נ אַ׳ן אַ באַז לעבען, צרות, מיט אומגליק, מיט שלעק, דען דער קאַרטיאָזשניק ב ר אַ נ ד וו ע ל ט איז נאָך אַ גרעסערער באַנדיט (שוין ווידער באַנדיטען?), אַלס י ו ד אַ ק ר ו ם, און ער איז שוין פאַרטיג אומבריינגען די אומגליקליכע ז י נ אַ פון דער וועלט צו זאַמען מיט איהר קינד, וואָס זי האָט איהם געהאַט פונ׳ם ערשטען ליעב-האָבער י ו ד אַ ק ר ו ם — פּלוצלים . . . . פּלוצלים קומט אַריין אַ נאַד-זיראַטעל און פיהרט אַריין דעם אַלטען שקאַנטיסט פּ ל י ט ע ר, שוין אונטער אַ נייעם נאָמען ק אַ פּ ע ל ב ע ר ג, וועלכער דערקאָנט זאַך

מִיט דֶער אוּמְגְלִיקְלִיכֶער טָאכְטֶער, אוּנ סֶע הוֹיבֶּען זַאךְ אָן גִיסֶען טְרֶעהְרֶען טַייכֶענְוַויים -- הַכְּלַל אַ חֲתוּנָה, אַ רַעש, אַ גֶעפִּילְדֶער, גֶעלְט, נַאדְזִירַאטֶער, אַסְטְרַאג, בַּאנְדִיט, וָואוְוֶעקְעלַאֶקְע, פִּיפֶּערְנָאטֶער, לִינְדֶעוָואָרֶעם !!! . . . .

נָאר נִישְׁט דֶעם רָאמַאן בִּין אִיךְ אוֹיסֶען; דֶער רָאמַאן אִיז וִוי אַלֶּע אַנְדֶערֶע רָאמַאנֶען פוּן **שׁ'מ'ר**: דֶער רָשָׁע בֶּעקוּמְט דִי מַפָּלָה אוּנ דֶער צַדִיק וֶוערְדְט גֶעהָאלְפֶען ... אִיךְ הָאבּ אַייךְ נוּר גֶעוָואלְלְט וַוייזֶען, וִוי אַזוֹי **שׁ'מ'ר'ן** הָאט זַאךְ פַארְגְלוּסְט נָאכְטַאנְצֶען דֶער מָאדֶע אוּנ הָאט זַאךְ אִינְטֶערְגֶענוּמֶען אוֹיסְשְׁטֶעלֶען אַ רָאמַאן פוּן הַיינְטִיגֶער צַייט, פוּן יֶעצְטִיגֶער עֶפָּאכֶע, וָואס יוּדֶען לֶעבֶּען אִיבֶּער; וִוי אַזוֹי **שׁ'מ'ר** הָאט זַאךְ גֶעפְּרִיוְוט פָארְשְׁטֶעלֶען צְוַויי טִיפֶּען פוּן בֵּיידֶע קַאטֶעגָארְיֶעס: אַ פַּאטְרִיאָט מִיט אַיין אַסְסִימִילִיאַטָארְקֶע, אַ פַּאלֶעסְטִינִיץ מִיט אַ . . . . וָואס? עֶר וֵוייסְט אוֹיךְ נִישְׁט! **שׁ'מ'ר** הָאט גֶעהֶערְט קְלִינְגֶען אוּנ קָאן נִישְׁט נָאכְזִינְגֶען . . . .

אַ נַייע זְשַׁארְנָאנְשְׁרַייבֶּערִין, מַארִיע לֶערְנֶער, הָאט זַאךְ גֶעפְּרִיוְוט אוֹיף דֶעם אַרְט צוּ שִׁילְדֶערֶען אִין אַיין עֶרְצֶעהְלוּנְג „אַ הֵיים״, גֶעדְרוּקְט אִינ'ם „וָועקֶער״ 1887 יאָהר, אֵיינֶע פוּן דִי דָאזִיגֶע יוּדֶעשֶׁע פְּרוּוֶען, וָואס זֶענֶען מִיט זַייעֶר בִּילְדוּנְג פַּארְפָאהְרֶען צוּ וַוייט, אַזוֹי וַוייט, אַז זֵיי הָאבֶּען שׁוֹין כִּמְעַט-כִּמְעַט פַּארְגֶעסֶען, אַז זֵיי זֶענֶען „יוּדֶעשֶׁע טָאכְטֶער״—אוּנ הָאבֶּען זַאךְ דָארִיבֶּער אָפְּגֶעבְּרִיהְט.

אוֹיף וִויפִיל דֶער דָאזִיגֶער טִיפּ אִיז רִיכְטִיג אוּנ אוֹיף וִויפִיל דָאס עֶרְצֶעהְלוּנְג „אַ הֵיים״ הַאלְט אוֹיס דִי קְרִיטִיק, אִיז נִיט אַצוּנְד דִי צַייט צוּ שְׁמוּעֶסְ'ן; נָאר בִּכְלַל גִיט אוּנְז מַארִיע לֶערְנֶער

לְכָל-הַפָּחוֹת, אַ בִּילְד פוּן אַ י וּ דֶ ע שׁ מֵידֶעל, פוּן אַ לֶעבֶּעדִיגֶען מֶענְשֶׁען, אוּנ מִיר וֵוייסֶען, מִיט וֶועמֶען מִיר הָאבֶּען צוּ טוּהְן; מִיר קָאנֶען הָאבֶּען אִינ׳ם פֶּערְוָואהְן אַ בֶּעגְרִיף; מִיר קָאנֶען זָאגֶען, סֶע אִיז גוּט, אָדֶער סֶע אִיז שְׁלֶעכְט; וָואס קָאן מֶען אָבֶּער זָאגֶען אוֹיף **שׁ׳מ׳ר׳ס** אַנְדְרֵעגִינוּס? וָואס אִיז דָאס פַּאר אַמִין חָלוֹם?! וָואס אִיז דָאס פַּאר קָאמֶעדְיֶעס?! „דִי גָ א לְ דֶ ע נֶ ע קֶ ע לְ בֶּ ע ר" אִיז נִיט קַיין קָאמֶעדְיֶע—סֶע אִיז אַ וָואדֶעוִויל, אַ מִין פּוּרִים-שְׁפִּיעל, עֶרְגֶער פוּן אַ וָואדֶעוִויל! **שׁ׳מ׳ר** הָאט לִיעבּ אַ וָואדֶעוִויל; אָט לִיגְט פַּאר אוּנְזֶערֶע אוֹיגֶען נָאךְ אַ וָואדֶעוִויל: „אַ חֲתוּנָה אָהְן אַ כַּלָּה", אַיינֶע וַואהְרֶע גֶעשִׁיכְטֶע, אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן טְשֶׁעבָּאטֶקֶער פִּינְקָס פָאן **שׁ׳מ׳ר.**

דָא וֶוערְדְט דֶערְצֶעהְלְט זֶעהְר אַ וִוייכְטִיגֶע מַעֲשֶׂה, ווִי אַזוֹי אַ-רָב מַאכְט חֲתוּנָה אַזוּהְן אַ תַּכְשִׁיט פַאר זֶעהְר אַ שֶׁאן מֵיידֶעל, אוּנ עֶרְשְׁט נָאךְ דֶער חוּפָּה לָאזְט זַיךְ אוֹיס, אַז דִי כַּלָּה אִיז גָאהְר נִיט קַיין שֶׁאן מֵיידֶעל, סֶע אִיז גָאהְר מֹשֶׁה׳קֶע דֶער מְשָׁרֵת!! אַ יָא, אַ סַאטִירֶע? פַאר וָואס זָשֶׁע לַאכְט אִיר נִיט?...

מֶערְקְוִוירְדִיג אִיז דָאס, אַז דָארְט וואוּ **שׁ׳מ׳ר** ווִילְל אוּנ בֶּעט זַאךְ, מֶע זָאל לַאכֶען, לַאכְט זִיךְ נִיט; אוּנ דָארְט, וואוּ עֶר ווִילְל זַיין עֶרֶענְסְט, סָאלִיד, טְרַאגִישׁ, דָארְט, פַארְקֶעהְרְט, גְלוּסְט זַאךְ לַאכֶען. צוּם בַּיישְׁפִּיל: אִינ׳ם רָאמַאן „אַ שֵׁיינֶע רֵיינֶע כַּפָּרָה", זָאגְט **שׁ׳מ׳ר,** אַז דֶער נָאמֶען אַלֵיין אִיז שׁוֹין אַ גוּטֶער אַטְטֶעסְטַאט פַאר דִי לֶעזֶער, אַז זֵיי וֶועלֶען דָא הָאבֶּען וָואס צוּ לַאכֶען; אִיךְ הָאבּ זַאךְ נִישְׁט גֶעפּוּילְט אוּנ הָאבּ אִיבֶּער גֶעלֶעזֶען דָאס גַאנְצֶע

בּיכעל מיט חאַנצי דרײזע די שײנקערן, מיט שמעיה פּײפער און בערקע צימבּלער די כּלי זמר, מיט'ן הערר עפּעל-קוואס און מיט אַללע מיט אַ־נאַ־אַנדער, און סע האָט מיך אַפילו נישט אָנגעהויבּען צו נעמען אויף צו לאַכען, דען מיט **שמ'ר'ס** סאַטירישען טאַלאַנט האָב איך אײך שוין אַביסעל בּעקאַנט געמאַכט, און דאָ, בּאַ די „גאָלדענע קעלבּער", און בּאַ די איבּעריגע ערענסטע ראָמאַנען, וועלכע זענען אַללע שטרענג פערבּאָטען צום נאַכדרוק (חס והלילה!), — דאָ, זאָג איך, איז דווקא דאָ וואָס צו לאַכען, זעהענדיג, ווי אַזוי **שמ'ר** טוהט נאָך די פראַנצויזישע ראָמאַניסטען דיומאַ, פּאָל־דע־קאָק א. ד. ג.; ער קריכט אויף די גלײכע וואַנט, ער פערפּלאָנטעט זעלטענע געשיכטעס; מע קלעפּט אוים מיט וואַקס די שלאָססער פון די שאַפּעס, מע טראָגט מתים פון די קברים, מע סמ'ט מענשען, מע וואַרפט אונטער קינדער אין מיט'ן העללען טאָג, מע שלעפּט אַרויס דורך פאַלשע וועקסלען מיללײאָנען פון די קאַנטאָרען, מע נעמט איבּער בּריעף אויף דער פּאָסט, מע גנב'ט אַוועק קלײנע קינדער, מע געהט אַרויס אויפען דועל, מע צינדט, מע בּרענט, מע פאַר גיסט בּלוט — און דאָס אַללעס קומט פאָהר, וואו? אין קיעוו, אין אָדעס, אין בּאַבּרויסק, אין נעסוויזש א. ז. וו. פאַר אונזערע אויגען — און מיר שווײגען עס! נו פרעג איך אײך איז דאָ ניטאָ וואָס צו לאַכען? קאָנען מיר פאָדערען פון **שמ'ר'ן** נאָך אַ גרעסערע סאַטירע פון דעם?....

אצונד, הערען פריסיאַנישע זאַמיעדאַטעלים, אַז מיר האָבען זאַך שוין גוט בּעקאַנט מיט אונזער פּאָדסודימע פון אַללע זײטען, אַז מיר

װײסֶען שױן, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, װי אַזױ **שׁ׳מ׳ר** איז אַ מָאראַליסט, אַ-סַאטירִיקֶער, אַ פָּאעֶט, אַ פִילָאזָאף, אַ בֶּעלֶעטְרִיסט און אַ פְּסִיכָאלָאג, װֶעלֶען מיר איהם נָאךְ בַּאטְרַאכְטֶען פון דֶער עֶסְטֶעטִישֶׁער זַײט אױך, איךְ מײן זַײן סְטִיל, די שְׁפְּרַאכֶע אַלֵײן; אַז די כַּלָּה איז נִיט קְלוּג, נִיט גֶעבִּילְדֶעט, נִיט פְרוּם, נִיט רַײךְ, טָא לָאז זי חָאטְשׁ זַײן שֶׁען! מיר גֶעפִינֶען אין אַלֶע אַנְדֶערֶע לִיטֶערַאטוּרֶען אױך גֶענוּג פּוּסְטֶע זַאכֶען, שְׁטוּת׳עֶרַײ, דְבָרִים בְּטֵלִים; דֶערְפַאר איז אָבֶער די מְלִיצָה אַ שֶׁאנֶע, און דַאמִיט איז דָאס חָאטְשׁ װיפִיל סֶע נִיט איז נוּצְלִיךְ פַאר די לֶעזֶער. בַּא אוּנְזֶער רָאמַאנְמַאכֶער איז די דָאזִיגֶע מַעֲלָה אױךְ נִיטָא; און **שׁ׳מ׳ר**, פַארְשְׁטֶעהְט איר מִיךְ, הָאט זִיךְ זַײן אײגֶענֶע שְׁפְּרַאכֶע, זַײן אײגֶענֶעם זְשַׁארְגָאן, װֶעלְכֶען מֶע קָאן און מֶע דַארְף אָנְרוּפֶען מִיטְ׳ן נָאמֶען: „מֵהֵיכָא תֵּיתָא דַײטְשׁ . . . .״ דֶען זַײן זְשַׁארְגָאן איז נִיט קַײן יוּדֶעשׁ׳ נִיט קַײן רוּסִישׁ, נִיט קַײן דַײטְשׁ, נָאר גְלַאט אַזױ „פָּ אלָ אװִי נֶ ע דַײטְשׁ הָצִי ג ױ עֶ שׁ״, און איךְ בִּין מְסוּפָּק, אױב 10 פְּרָאצֶענְט פון זַײנֶע לֶעזֶער פַארְשְׁטֶעהֶען **שׁ׳מ׳ר׳ס** „מֵהֵיכָא תֵּיתָא דַײטְשׁ״ מִיט זַײנֶע „בְּרױטִינַאמֶען, קַאמֶערַאדֶען, פְּרױֶענְמַאנְצִיפַּאצְיָאנֶען . . ״ „אִימֶער עֶרְוָוארְבֶּען רֶעסְפֶּעקְט״ . . . „דוּפְּטֶענְהַײט״, „רִיכַארְד הָאט זַאךְ בֶּעװַא-פֶּענְט מִיט זַײן קִינְפְּטִינְגֶען עֶהְרֶע נָאמֶען . . .״ „זָאגַאר שױן דִיקְטִירְט די רֶעדֶען װָאס עֶר װֶעט טְרָאגֶען . . .״ „יֶעמַאנְדֶען בֶּעשׁוּלְדִיגֶען אַן צו װֶענְדֶען . . .״ „זי הָאט פַײנְט גֶעהַאט זַײנֶע פִיזִיָאנָאמְיֶע מִיט די מָאנִיֶערֶען . . .״ „סִימְפַּאטִירֶען״ (סִימְפַּאטִיזִירִין ?) נָאר אױסְרֶעכֶענֶען אַלֶע „מֵהֵיכָא תֵּיתָא דַײטְשֶׁע״ װֶערְטֶער פון אַלֶע **שׁ׳מ׳ר׳ס** רָאמַאנֶען איז אוּמְמֶעגְלִיךְ. אָפְּט מָאהְל בֶּענִיצְט עֶר אױךְ די רוּסִישֶׁע שְׁפְּרַאכֶע און זֶעצְט זי אִיבֶּער קוּנְצִיג, לְמָשָׁל: „בִּנְיָמִין מִיט אַהֲרֹנ׳ן

הָאבֶּען בַּאגַנבִיט אַ קְלֵייסְטֶער און הָאבֶּען בֵּיידֶע גֶעשְׁמֶעקְט מִיט קַאטֶערְזְנֶע אַרְבֵּייט" (Они оба пахли каторжными работами?.) "דֶער אָרְדֶענְטְלִיכֶער אולְמַאן אִיז גֶעלֶעגֶען לֶעבֶּען לָאךְ פון אָבְּגְרונְד..." (Ульманъ находился возлѣ дырки пропасти?) ..."דָנִיאֶל הָאט אִיהם בֶּעפֵּייכְט מִיט זַיינֶע טְרֶעהְרֶען..." "דֶער זֵייגֶער הָאט גֶעשְׁלָאגֶען 12 הַאלְבֶּע נַאכְט..." "דֶער אָרְגִינַאל פון דֶער שְׁרֶעקְלִיכֶער לַאגֶע..." "דֶער קַארְטָארְזְנִיק..." "דֶער הוֹבֶּעלִירֶער..." א. ז. וו.

אַלֶע הֶעלְדֶען זֶענֶען בַּא **שׁ׳מ׳ר׳ן** אויף אֵיין שְׁנִיט אִינ׳ם הִינְזִיכְט פון שֶׁאנְקֵייט: אַ בִּילְד שֶׁאנֶער בְּלָאנְדִין הויךְ גֶעבּויֶעט מִיט בְּלָאהֶע אויגֶען, א. ז. וו. ....."

און אָט דָאס אִיז דֶער פָּארְטְרֶעט פון יֶעדֶע הֶעלְדִין בַּא אִיהְם:

„זי וואר איינע פריילין פאן 18 יאהר, איינע שאנהייט אין פאללען זינען דעס ווארטעס, איהר אלבאסטער ווייסער געזיכט, איהרע שווארצע לאנגע האר ווי א שווארצער גלאנצענדער סאמיט אראפ געהאנגען איבער איהרע שולטערן און איהרע שווארצע פייעריגע אויגען האבען דער מאנט דאס בילד פון דער ווענערא ...." (דֶער כָּשֶׁר׳עֶר יוּד, זַייטֶע 8).

דִי נַאטוּר וֶוערְדט בַּא **שׁ׳מ׳ר׳ן** בַּאשְׁרִיבֶּען אויךְ מְשׁוּנָה ווילְד און אויף „מֵהֵיכָא תֵּיתָא דַייטְשׁ"; צוּם בַּיישְׁפִּיל:

„דאס וואר אין מאנאט מאי די גאנצע נאטור וואר געשמוקט ווי א שיינע כלה אין רויזען, עס וואר א פרעכטיגע לאנדשאפט ... די זאנגע שטראהלט זא פרעכטיג, זא מאיסטעטיש, זא ליבליך, פונקט, וויא דאס ענגעלשעס געזיכט איהר געליעבטען טאנצענוואלד ...."

אט ליגט פאַר אונזערע אויגען אַ יודעש ביכעל, אַ ראָמאַן פון
מ. ספעקטאר („דער יודעשער מוזשיק"): מיר וועלען זאך פּרובען
אַ קוק טוהן, ווי אַזוי באַשרייבט דער דאָזיגער זשאַרגאָניסט די נאַטור
אויף פּשוט יודעש, אָהן „מהיכא תיתא דייטש".

„עס איז געוועזען — זאָגט ספעקטאר — זעהר א הייסער תמוזדיגער טאג,
איינער פון די הייסע ברענענדיגע טאג, אויף וועלכע די חדר־יונגלאך זאגען: „גאָטט האט
געעפענט דאס פוטערפאסס . . ." אוינע הייסע טאג קאן דער מענש און קיין שום בעשעפעניש
ניעט ליידען, זיי קוקען ארויס אויף דער קיהלער נאכט; קליינע קינדער פליאסקען זאך אין טייך
ווי די קאטשקעס; נאר די זלעדניוואטע פליגען מיט אללערליי היקוטשלייוע זשוקלעך דאנקען
אין ליבען גאטט פאר אזא ווארעמען טאג — זיי קריכען אויפ'ן מענשען און אויף דער בהמה
און אויף דער חיה און זויגען דאס ווארעמע בלוט, מע קאן זאך פון זיי גאהר ניט אפטשעפען . . .
אויף דעם מארק פלאץ אין דער־מיט שטאדט נ-וו האט מען געזעהן מענשען געהן פאוואלי
און גיך אהין און אהער . . . קרעמער, קרעמערקעס, מארקיצערינס, סעדערעס זענען זיך
געזעסען אויף די פרזבעס און האבען זאך געפרעגעלט איף דער זונן, ארויסקוקענדיג אויף
קונים . . . יעדער געהט זיך פארטראגען אין זיין זאך: דער סוחר לויפט קויפען ביים גוי
א קארען ווייץ, א מעסטיל פראסע, מיט דער האפנונג צו פערדיענען א גילדען אויף ברויט;
דער מראגער טראגט משא גאנץ פלייסיג־פאר 10 גראשען אויף ברויט; דער אביון געהט
גלאט אויסבעטען א שטיקעל ברויט . . . קליינע קינדער לויפען פונ'ם חדר אהיים עסען
ווארעמעס; דער בעהעלפער טראגט א גאנצען קויש מיט פארסמאלציווטע פליישיגע און
מילכיגע טעפלאך, וועלכע ער טראגט עס אפ דער בעל הבית'טע און ווייס מסתמא בעקומען
דער פאר ראש חדש געלד . . . סע הייס, דער שווייס רינט, נאר מע ווישט אפ מיט
דער פאלע דעם שווייס און מע געהט ווייטער . . . ."

מיט איינעם וואָרט דאָס זעהט איר פאַר זיך בעקאַנטע בילדער
פון'ם אמת'ן יודעשען לעבען: די קרעמערקעס, וואָס קוקען
אַרויס אויף קונים, די הונגעריגע חדר-יונגלאַך, דער בעהעלפער מיט

די טאָפּלאַך—אָט שטעהט עס פאַר אונזערע אויגען; סע איז בעקאַנט, מיר ווייסען עס, מיר געדיינקען עס—סע איז אמת, ווי דער אמת אַלליין; סע איז קלאָהר, ווי דער טאָג איז קלאָהר, אונ אַללעס, וואס ריכטיג איז, איז גוט, איז רעאַלנע;—אונ דאס פאָדערט די עסטעטיק, די פּאָעזיע, דער קונסט; אַזוי דאַרף מען שרייבען אונ באַשרייבען; אַזוי איז מחויב יעדער בעללעטריסט געבען אין זיין ראָמאַן נאָר דאס, וואס מעגליך איז, וואס אינ'ם לעבען געפינט זיך, וואס עס קאָן זיך געפינען; ניט אַזוי ווי בא **שמר'ן** דער פּרעכטיגער פּאַראַדיז, די יודעשע גראַפען, די אַליזעבעטעס, די מלאָכים מיט די באַנדיטען, אין וועלכע מיר האָבען גישט קיין שום בעגריף, דען סע איז ניט אונזער'ס, סע קעהר זאך לחלוטין מיט אונז מיט אָן; סע איז גענומען אויף פּראַקאַט פון פּ א ר י ז, דרום האָט עס בא אונז אין ק י ע וו, אין אַ ד ע ס ס, אין בּ אַ ב ר ו י ס ק, אין א יי ש י ש אָ ק אַ פּנים פון הוזק, ווי אַ מאַלפּע אין אַ פראַק מיט אַ-צעללינדער-הוט, אָדער אַזוי נאַטירליך, ווי „מאַנדרעש" מיט „אסתר המלכה" בא די פורים — שפּיללער, וועלכע שרייען אָן אונ גרילצען אָן פוללע אויערען אונ פאַר דוללען דעם קאָפּ, אַזוי אַז מע איז זאך מחיה, אַז מע ווערדט פון זיי פּטור ... **שמר'ס** באַנדיטען, **שמר'ס** ענגלען מיט די אַלטע מיידען, מיט די וואָוועקאַלאַקעס, מיט די פּיפּערנאַטערס אונ מיט אַללע מיט אַ-ני-אַנדער שרייען אויך אָן אונ גרילצען אָן פוללע אויערען, אונ פאַרדוללען דעם קאָפּ, אונ מע איז זאך מחיה, אַז מע ווערדט פון זיי פּטור .....

איך האָב נאָך אַצונד צו בעמערקען איניגע קלייניגקייטען,

עֶטְלִיכֶע טְהַייֶערֶע דִימַאנְטֶען, וָואס לִיגֶען צוּוָוארְפֶען אִין אַלְלֶע 50 רָאמַאנֶען פוּן **שׁ'מ'ר**, וָואס לִיגֶען אָט דָא פַאר אַייֶערֶע אוֹיגֶען; נָאר גָאטְט ווייסְט, אוֹיבּ אִיךְ וֶועל קָאנֶען דֶערְמָאנֶען אַלְלֶע זַייֶנֶע אַנְטִיקְלֶעךְ, וָואס בֶּעווייזֶען, אַז **שׁ'מ'ר** אִיז אַ בָּקִי אִין אַלְלֶע זִיבֶּען חָכְמוֹת אִין אַלְלֶע שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת אוּנ אִיז קְלָאהְר בַּעַל פֶּה אוּמֶעטוּם, אִין תַּלְמוּד, אִין דֶער הִיסְטָארִיֶע, אִין דֶער מִיטָאלָאגִיֶע, אִין יוּרִיסְפְּרוּדֶענְץ, אִין מֶעדֶעצִין, אִין פִילָאזָאפִיֶע א. ז. וו... צוּם בַּיישְׁפִּיל:

אִינ'ם רָאמַאן „דִי אַייזֶערְנֶע פְרוֹי" זֶעצְט עֶר אִיבֶּער פוּן הֶעבְּרֶעיִשׁ: „אַיֶלֶת אֲהָבִים. — דִי גָאטְטִין פוּן שֶׁאנְהַייט — אַאוּרָארַא"; מִיר דַאכְט אַז יֶעדֶער חֵדֶר יוּנְגֶעל, וָואס הָאט אַרַיינְגֶעקוּקְט אִין אַ הִיסְטָארִישׁ בִּיכֶעל, ווייסְט עֶר פוּן דֶער מִיטְהָאלָאגִיֶע, אַז דִי גָאטְטִין פוּן שֵׁיינְהַייט אִיז וֶועגֶערַא, אוּנ אַאוּרָארַא אִיז פּוּנְקְט דֶער מָארְגֶענְשְׁטֶערֶען, אָדֶער אַיֶלֶת הַשַּׁחַר, אוּנ דֶער גָאטְט פוּן לִיעבֶּע אִיז „אַמוּר", נִיט אַוּרָארֶע...

אִינ'ם רָאמַאן „דִי אוּנְגְלִיקְלִיכֶע לִיעבֶּע" זֶעצְט עֶר אִיבֶּער דָאס וָוארְט „הֶבֶל" „פַאנַאטִיזְמוּס"; הַיינְט ווִי אַזוֹי וֶועט עֶר אִיבֶּער זֶעצֶען „הֲבֵל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל"? - דִי וֶועלְט אִיז אַ פַאנַאטִיזְמוּס פוּן פַאנַאטִיזְמוּסֶען א. ז. וו. ?...

אִינ'ם רָאמַאן „דֶער רַייכֶער בֶּעטְלֶער" זָאגְט **שׁ'מ'ר**: „אפילו אזא זשעניע, ווי דער פאעט לוצאטו...." פְרֶעגְט דֶעם לֶעזֶער, וָואס אִיז דָאס פַאר אַ מִין פוֹיגֶעל: „זְשֶׁענִיע? נָאר **שׁ'מ'ר** אִיז פוּן דִי „פְּרַאוִנְצוֹיזֶען": בַּאן-זָאר אוּנ בַּאן-סָאר („דִי צִדְקָנִיוֹת" פוּן

שׁ׳מ׳ר) הייסט בא איהם: „כּאָן זשור און כּאָן סואַר — גוט מאָרגען, גוט=נאַכט=אַבענד . . . .

„למי אני עמל? פאר וועמען הארעווע איך? איז א תלמודישע פראגע, זאָגט **שׁ׳מ׳ר** אינ׳ם ראָמאַן „דער אוצר״, נאָר, וואו שטעהט עס? ווער האָט דאס געזאָגט? — וועגען דעם טוהט שווייגען די היסטאָריע . . .

שׁ׳מ׳ר איז אַ תלמודיסט אַ גרויסער, נאָר אַ העברעאישער משורר איז ער נאָך אַ גרעסערער: זיינע העברעאישע שירים, וואָס ער טוהט אונז שאַנקען צום אָנפאַנג פון יעדען ראָמאַן, זענען באמת אַ שאָנע מתנה, אַ מין פּרעמיע צום ראָמאַן גופא, און היינט איז דאָך טאַקע אַ מאָדע פּרעמיע׳ס! נאָר מיינסטענטהייל זענען די דאָזיגע „פּרעמיעס״ פון **שׁ׳מ׳ר** . . . נאָר אַזוי ווי דאָס קעהר זיך שוין מיט׳ן זשאַרגאָן גיט אָן, לכן מאַך איך אַ שוויינ.

אינ׳ם ראָמאַן „דער שלימזלדיגער האָז״ טוהט זיך **שׁ׳מ׳ר** אַ זאָג „אז אויף ר׳ בערניו פון קארען האט מען נביאות געזאגט, אז ער דארף זיין משיח, דען אזא אידיאט און אזא גולם, ווי ער, האט מען בעדארפט זוכען מיט ליכט״ . . . אַ שענער בעגריף אין משיח׳ן! . . . מע דאַרף עס בעווייזען אונזערע טאַלאַנטפאָללע פּאַטריאָטישע יודעשע משוררים — וואָס וועלען זיי דערויף זאָגען? . . . .

אינ׳ם ראָמאַן „צווישען צוויי פלאַמען״ זאָגט **שׁ׳מ׳ר**, אַז נתן האָט זיך ערצויגען „אין מילך און אין האָניג״ — איר האָט אַמאָהל געהערט אַזאַ מין פערגלייכונג? . . . ער האָט געגעסען „בגדי מלכות און איז געווען מלובש מאכל מלכים״ — (בלשון סגי נהו׳ר) . . .

אין איינעם פון זיינע העכסט אינטערעסאנטע ראמאנען (איך האב שוין פאר געסען אין וועלכען) זאגט **ש'מ'ר**, אז „די העלדין איז געווען אים געשטעלט, דין פאר 20 יאהר האט זי ניט געקאנט חתונה האבען; דאס איז דאך פאר באטען, לויט די רוססישע געזעטצן . . . . ווער ווייסט ניט, אז לויט די רוססישע געזעטץ איז פערבאטען חתונה צו האבען א מאנספערזאהן פאר 18 און א פרויענצימער פאר 16 יאהר?

אינ'ם „ספעקולאנט" זאגט **ש'מ'ר**: . . . . . „די פראסטע יודלאך, וואס שטעהען היינט איף דער שפיצע דעס גליקעס, האבען פיינט געקריגען זייער רעליגיאן? ווער האט זיי געגעבען אזעלכע הערנער? — נור די ספעקולאציאן! . . . . דאס איז שוין צוזאמען געבונדען די פסיכאלאגיע מיט דער פאלי-טישער עקאנאמיע, אין וועלכע **ש'מ'ר** איז פונקט, ווי בא זיך אין דער היים . . . נור סע האט דען א שיעור אויס צו לאזען אללע אנטיקלעך, וואס וואלגערען זאך בא **ש'מ'ר'ן** אין זיינע ראמאנען? אויף אזעלכע קלייניגקייטען קאן מען מדקדק זיין מיט א רעכטען שרייבער, אבער ניט מיט אזא פאפיר פאצקער, ווי **ש'מ'ר** . . . .

אצונד, הערען פריסיאזשנע זאסיעדאטעליס, נאכדעם אז איך האב אייך קלאהר געמאכט וואס פאר אמין ראמאנמאכער אונזער פארסודימע איז, וואס פאר אמין פאלקס שרייבער **ש'מ'ר** איז, פערהאף איך אז אייער שכל הישר, אייער געשמאק און אייער ריינער געוויסען וועט אייך אינטערזאגען, אז איר זאלט זאך באגעהן מיט איהם במדת — הדין, און איר וועט איהם געוויס נישט מילעווען, אזוי ווי סע פארדיענט אזא שאדליכער שרייבער, אזא פאלקס—מערדער; איר וועט דאמיט טוהן צוויי וואהלטהעטיגקייטען: איר וועט באגראבען

אַ ליטעראַרישען געשעפטמאַכער, אונ וועט פערהיטען אונזער יונגען אַרעמען זשאַרגאָן פון אַנדערע אַזעלכע פּאַראַזיטין. ניט פון מיינעט וועגען זאָג איך עס אייך, הערען פּריסיאַזשנע זאַסעדאַטעלים, איך זאָג עס אייך אים נאָמען פון דער ליטעראַטור, פון דער גאַנצער מאַססע לעזער, פונ'ם גאַנצען פאָלק!

*   *

*

דער פּראָקוראָר האָט נאָך אַנדער געזעצט אונ דער אַדוואָקאַט, שמר'ס פּאווערענע, איז אויפגעשטאַנען, האָט נאָך אויסגעהוסט אונ האָט אָנגעהויבען זיין זאשטשיטע בזה הלשון:

הערען סודיעס אונ הערען פּריסיאַזשנע זאַסעדאַטעלים! מיין טאַלאַנטפאָללער פּראָטיווניק, דער הער פּראָקוראָר, האָט אייך דאָ אויסגעמאָהלט אַ גאַנץ שאָנעם בילד אונ האָט אייך פאָרגעשטעלט מיין קליענט. דעם הער שמ'ר, ווי אַ שעדליכען פּאַראַזיט, ווי אַ פאָלקס—מערדער, ווי אַ רוצח, אַ גזלן א.ד.ג — נאָר סע איז ניט אַזוי די מעשה; ווי אַזוי מע ווילל, אַזוי לייענט מען דאָס בריוועל: דערווייל איז ער דאָך אַ פּראָקוראָר צו שנאָרען, צו זוכען, צו געפינען נור די ערגסטע זייט; איך מיין, אַז סע איז קיין מלאכה ניט פון וויים מאַכען שוואַרץ, אונ אַז מיר זאָהלען נעמען זוכען, וועלען מיר געפינען איינער באם אַנדערען גענוג חטאים, גענוג פעהלער. יעדער זאַך מוז

אָבּער האָבּען אַ גדר, אַ גרעניץ; סע איז קיין קונץ ניט אַרויף וואַרפען
אויף אַ מענטשען אַ גאַנצען בּאַרג מיט עבירות און זוכען, און
נישטערען, און קראַצען פון הינטער דער ערד — אַבּי צו בּאַגראַבּען
אַ נפש, אַבּי צו הרגנען אַ נאָמען פון אַ שרייבּער, וואָס האָט דאָך
געשריבּען, אַזוי פיל געשריבּען פאַר׳ן פאָלק. אמת, איך וועל אייך
נישט זאָגען, אַז מיין קליענט איז אַ גרויסער, אַ געריהמטער
בּעלעטריסט; איך וועל אייך אָבּער ניט זאָגען דאָס אויך, אַז ער איז
לחלוטין קיין שרייבּער ניט, אַז ער האָט שוין גאָהר קיין שום טאַלאַנט
ניט. אַ מאה ראָמאַנען, העררען פּריסיאַזשנע זאַסעדאַטעלים, 100
ראָמאַנען איז עפּעס ניט קיין קלייניגקייט, נישט אַזוי גרינג אויס צו-
רעדען — צוויי טויזענט העלדען! דער הערר פּראָקוראָר זאָגט, אַז
זיי זענען אַללע איבּערגעניצעוועט פון פראַנצויזישע ראָמאַנען; קאָן
זיין אפילו אַזוי, איז דאָס אויך עפּעס ווערטה — איבּער מאַכען
אפילו אַ מאה ראָמאַנען איז אויך שווערער, ווי צו זיין אַ פּראָקוראָר!
ובּפרט, אַז ניט אַללע זענען איבּער געמאַכט; צום מיינסטען זענען זיי
זיינע אייגענע, פון **שמ׳ר׳ס** פאַנטאַזיע — דאָס וועט מיר ניט
אָפּלייקענען דער הערר פּראָקוראָר אויך; אַי טאָמער קעהרען זיי זאָך
נישט אָן מיט׳ן יודעשען לעבען — איז ניט **שמ׳ר** שולדיג אין
דעם: אָט אַזאַ מין סחורה פאָדערט פּאָרט דאָס פּובּליקום, דער
אונגעבּילדעטער קלאַסס לעזער, און אַזאַ מין אָרט ראָמאַנען זוכט נאָך
דער מוכר ספרים, דער פּאַקען—טרעגער, וועלכער דאַרף גאָהר ניט
קיין בּעסטער׳ס — ער זוכט נאָר בּילליג און אסך! ... איך פרעג אייך,
מיינע העררען, וואָס איז שולדיג **שמ׳ר**, אַז מע קומט צו איהם
און מע בּאַצאָהלט איהם פונ׳ם בויגען, אַז ער זאָל אָנשרייבּען אָט אַזאַ

און אזא ווערק, סע זאל הייסען אט אזוי און אזוי? די סקלאדען צוקויפען עס, דאס פובליקום רעט דאס — מסתמא דארף מען דאך עס! מע זאל עס נישט דארפען וואהלט מען עס ניט געקויפט, און אז מע ניט געלט פאר וואס זאל מען ניט נעמען? סע איז דא א גויעש ווארטעל: „דורען דאיע, קאזומנע בערע"... דער הערר פראקוראר פיהרט דורך א פאראלעל צווישען מיין קליענט **שמ"ר** און צווישען אבראמאוויטשען, ליניעצקע, גאלדפאדען. א. ד. ג. — וועה איז מיר! ווער זאגט דען, אז ער קאן זאך גלייכען צו זיי? **שמ"ר** אליין וועט עס אייך אויך ניט זאגען! ער איז גאהר ניט אזא אידיאט, אז ער זאל זאך וועללען איינרעדען אזא גראב נארעשקייט ... דער הערר פראקוראר רופט איהם אן „מערדער" „רוצח", „גזלן"; קוקט אייך צו, הערען פריסיאזשנע זאסעדאטעלים, צו מיין קליענט, צו האט ער א פנים פון א מערדער, א רוצח, א גזלן? וואס פאר א שלעכטע מחשבה, חלילה, קאן **שמ"ר** האבען מיט זיינע ראמאנען? ער מיינט, חלילה, דאמיט קיינעם ניט שלעכטס טיהן, נישט זאטשעפען, נישט קאליע מאכען יענעם אין פרנסה; א יוד א סוחר וויל פארדינען א קארבעל — מהיכי תיתא, פאר וואס ניט? מאהלט אייך, וואס א יודעשער מחבר קאן שוין האבען פונ'ם שרייבען, פערגין איך עס אללע מיינע שונאים, און איך בין בעוואָרענט, אז ווען מיין קליענט זאל האבען עפעס א רעכטע פרנסה, א קלייטעל, א קאמיסיע, א שטעללע, וואהלט ער אייך מוחל געווען איננאנצען דעם נאמען, מיט'ן כבוד, מיט דער ליטעראטור מיט אללע מיט א־נ־אנדער.*) נאר וואס זאל מען טוהן,

*) אינ'ם ראמאן „דער אוצר" זאגט **שמ"ר** בפירוש אז ער וואהלט מאכען

הערען פריסיאושנע זאסיעדאטעלעס, מע דארף לעבען, מע דארף עסען! א יודעשער ליטעראט האט אויך א מאגען! דער הער פראקוראר ווייזט אויס, אז **שמ׳ר** איז ניט קיין מאראליסט, ניט קיין סאטיריקער, נישט קיין פאעט, נישט קיין בעללעטע-ריסט, נישט קיין פסיכאלאג, נישט קיין פילאזאף און נישט קיין עסטעטיקער; זעהר פיין, איך בין מסכים, איך גיב איהם נאך; איך וואלט אבער א בעל׳ן געוועהן וויסען, ווער איז דער דאזיגער שרייבער, וואס באזיצט אט די אללע מעלות? צו פאדערען דאס אללעס פון איין מענשען דארף מען זיין א גרויסער פעדאנט! נאר וואס הייסט דאס? שוין זשע איז אין דער גאנצער האלבער מאה ראמאנען, וואס דער פראקוראר האט דא אויסגערעכענט, איז ניטא חאטש איין ביכעל א רעכט׳ס, חאטש איין קאפיטעל, חאטש איין בלאטעל? סע קאן ניט זיין! סע קאן ניט זיין! פארקעהרט, איך ווייס פון מיין אייגענער פראקטיקע, אז פילל מאמזעלען, וואס האבען געלעזען די העכסט אינטערעסאנטע ראמאנען פון **שמ׳ר**, האבען ניט איין מאהל געוויינט, געגאסען מיט טרעהרען; מסתמא, אז מע קאן דאביי וויינען, איז דאך עס עפעס! נאך א בעווייז האבען מיר, אז זיינע ווערק האבען פארט אין זיך א שטיקעל ממש, — דאס, וואס סע געפינען זיך אסך נאכטאנצער, וואס בענוצען זיך מיט׳ן נאמען **שמ׳ר** אויף זייערע ווערק. אט האב איך דא אין מיין פארטפעל

א געשעפט מיט די נאראנים, וואס וועלען איהם שטעללען איין אייזערנעם מאנומענט נאך זיין טוידט; ער וועט נעמען בא זיי בחיין אדריטעל וואס דער מאנומענט דארף קאסטען . . . .
שמ׳ר האט חשק! נאפאליאן האט געזאגט: „יענער איז ניט קיין סאלדאט, ווער עס האפט ניט צו זיין א מאל א ג ע נ ע ר א ל . . .״ **שלום עליכם.**

אַ שאַנע שמאַטע, אַ ראָמאַן „די אַריסטאָקראַטקע" פון אַבְרָהָם יִצְחָק בּוּכְבּינדער פון אָדעס; דער נאָמען פוּנ׳ם מְחַבֵּר איז אויס געשטעלט מיט קליינע אותיות, און פון אויבען שטעהט שוין מיט גרעסערע אותיות: פערפאַסט אויף דעם אַרט פון **ש׳מ׳ר** (נאָהר גרויסע אותיות!)

דאָס צווייטע אַנטיקעל איז „די הֲדַסָה", אַ דראַמע אין 4 אַקטען פון שמעון בעקערמאַנן, אויך פון אַדעססס; און אויך פערפאַסט „אויף דעם אַרט פאַן **ש׳מ׳ר**" (מיט גרויסע אותיות!) און בּבְדֵי סע זאָל אויסקומען פונקט, אַזוי ווי בּאַ **ש׳מ׳ר׳ן**, וואָס שטעלט אויס אויף זיינע ביכלעך „נאַכדרוק שטרענג פארבאָטען", האָט שמעון בעקקערמאַנן דאָס אויך אַנידער געשטעלט פון הינטען, נאָר סע איז אויסגעקומען אַביסעל אַנדערש, דהיינו: „נאַך דריק שטרענקס פאר באָטען!"

אָט דאָ ניט לאַנג האָט אַ נייער מין מְחַבֵּר, עפּעס איינער אולריך קאַלמוס (דאַכט זיך אויך פון אַדעס?..) איבער־געניצעוועט איינעם פון **ש׳מ׳ר׳ס** ראָמאַנען „אַפּאַטש פון זיין ליבען נאָמען", ווי דער בַּעַל הַבַּיִת האָט חֲתוּנָה פאַר דער קעכ׳ן צו־ליעב דעם גרויסען געווינסט; נאָר דער אולריך קאַלמוס האָט עס אַרויס געגעבען פאַר אַ דראַמע (אַ וועלטענהייט!...) אינטער דעם נאָמען „דער גרויסער טראַפּפער", און מיט אַזאַ שאַנער שפּראַכע, אַז ער מעג הייצען די הרובע בּאַ **ש׳מ׳ר׳ן**, און דער אינהאַלט גופא איז אויך וועהר אינטערעסאַנט, דען אַללע העלדען בּאַ אולריך קאַלמוס טרינקען רק קאַפּ׳ע; סע ווייזט אויס, אַז

אולריך קאלמוס האט נישט פיינט קיין קאווע, אונ קאווע איז דאך אזא משקה, וואס סע מאכט ניט קאליע....

—הערר זאשטשיטניק! — האט איהם פלוצלים איבער געריסען דער פרעדסידאטעל — איך וועל אייך בעטען איר זאלט רעדען מעניינו אונ נישט פאר קריכען קיין בויבריק!

—פארדאן! אלזא, הערען פריסיאזשנע זאסעדאטעלים, איז אייך שוין קלאהר, אזוי ווי דער טאג איז קלאהר, אז שמר׳ס קאמאנען האבען אין זיך יא עפעס, ניט אזוי וויא דער הערר פראקוראר האט אפ געלייקענט להלוטין. נאך א בעווייז קאן איך אייך ברייגען פון דעם, וואס דער עולם לעזט אסך מעהר שמר׳ס ראמאנען אלס אברמאוויטשעס אדער אנדערע אזעלכע ווערקע; איבער וואס? איך פרעג אייך, איבערוואס? מסתמא איז דאס נישט אומזיסט; מסתמא מוז דא עפעס זיין. איך רעכען, אז צווישען שמר׳ן אונ צווישען זיינע לעזער איז דא עפעס א מין בונד (связь), עפעס אזעלכעס, וואס זייערע סימפאטיען גלייכען זאך אוים; סע ווייזט אוים, אז שמר האט גוט פארשטאנען, וואס דער עולם האט ליעב; נו, וואס זשע איז שמר שולדיג, אז דאס פובליקום פארשטעהט ניט? וואס זאהל שמר טוהן, אז דער המון האט פארט ליעב אזעלכע בבא מעשיות, ווי דער הערר פראקוראר רופט זיי אן, מיט באנדיטען, פיפערנאטערס אונ וואווקעלאקעס? די מאסע, דער המון-עם איז א קליין קינד אונ סע קאן ניט אנשלאפען ווערען אהן א בבא-מעשה, אונ סע האט ליעב אזעלכע זאכען, אונ סע האט מורא פאר „א באו", אונ סע איז נייטיג, אז מע זאל עם אמאל אנשרעקען.

דָאס אַלֶעס הָאט **שמ״ר** גוט פַארְשְׁטַאנֶען אוּנ, אִיהְר זֶעהְט דָאךְ, ווִיזֶער הָאט קוֹנֶה-שֵׁם גֶעוֶועזֶן! פָאהְרְט אַרַיין, וואוּהִין אִיר ווִילְט, אִין אַ יוּדֶעשׁ שְׁטֶעדְטֶעל, טוּהְט אַ חַאפּ, וֶועמֶען אִיר ווִילְט, אַ קְלֵייט מְשָׁרֵת, אַ דִינְסְטְמֵיידֶעל, אַ בַּעל מְלָאכָה, אַ קֶעכִין, אַ סֶעדֶעכֶע,—וֶועט אִיר הֶערֶען מִיט וָואס פַאר אַ פֶערְגְנִיגֶען זֵיי וֶועלֶען אַייךְ עֶנְטְפֶערֶען: „אַ אַ אַ? **שמ״ר**?..״ טוּהְט זְשֶׁע אָבֶער אַ פְרֶעג דִי זֶעלְבֶּע קֶעכִין אָדֶער דִי סֶעדֶעכֶע, אָדֶער דָאס דִינְסְט מֵיידֶער וֶועגֶען אַבְּרַאמָא-ווִיטְשׁ, לִינֶעצְקֶע א.ד.ג., וֶועלֶען זֵיי עֶפֶענֶען מוֹיל אוּנ אוֹיעֶרֶען אוּנ וֶועלֶען נִישְׁט פַארְשְׁטֶעהְן, וָואס הֵייסְט אַבְּרַאמָא-ווִיטְשׁ, לִינֶעצְקֶע א.ד.ג... וָואס זְשֶׁע אִיז דִי מַעֲשֶׂה? דִי מַעֲשֶׂה דֶערְפוּן אִיז אַזוֹ. אַבְּרַאמָאווִיטְשׁ, לִינֶעצְקֶע א.ד.ג. זֶענֶען שְׁרַייבֶּער פַאר דֶער אִינְטֶעלִיגֶענְצְיֶע, פַאר גֶעקְלִיבֶּענֶע, אֵיינְצֶעלְנֶע מֶענְשֶׁען, פַאר׳ן גֶעבִּילְדֶעטֶען אָדֶער פַאר׳ן הַאלְבּ גֶעבִּילְדֶעטֶען קְלַאס, אוּנ **שמ״ר** אִיז זִיךְ אַ פָאלְקְס-שְׁרַייבֶּער, אַ רָאמַאנִיסְט פַאר קְלֵייט מְשָׁרְתִים, דִינְסְטְמֵיידְלַאךְ, קֶעכֶענ׳ס, אָנְטְרַייבֶּערְס אוּנ סֶעדֶעכֶעס. יָא, הֶערְעֶן פְּרִיסְיַאזְשְׁנֶע זַאסֶעדַאטֶעלִים, פַאר׳ן דָאזִיגֶען עוֹלָם אִיז **שמ״ר** זֶעהְר אַ שֶׁאנֶער שְׁרַייבֶּער, זֶעהְר אַ פַיינֶער בֶּעלֶעטְרִיסְט, דֶען פַאר דֶעם עוֹלָם אִיז משֶׁה מַארַאחָאווְסְקָע מִבָּאהְסְלָאוו אַ גַאנְץ הִיבְּשֶׁער פָּאעֶט, אוּנ אוֹלְרִיךְ קָאלְמוּס אַ דְרַאמַאטוּרְג וָואס שְׁרַייבְּט דְרַאמֶעס אוּנ קָאמֶעדְיֶעס, אוּנ עוֹזֵר בְּלָאשְׁטַיין, אוּנ בֶּעקְקֶערְמַאנְן, אוּנ חַיִים בּוּנִים צִימְבְּלֶער, אוּנ פִישְׁזָאהְן דֶער בַּדְחָ׳ן אוּנ אַלֶע אַנְדֶערֶע שְׁרַייבֶּערְלַאךְ זֶענֶען פַאר דִי לַייט גַאנְץ גְרוֹיסֶע שְׁרַייבֶּערְ׳ס.... אִיךְ זֶעה אַז דֶער הֶערְר פְּרָאקוּרָאר קוּקְט אוֹיף מִיר קְרוּם, וָואס אִיךְ בַּאלֵיידִיג אַזוֹי דִי מַאסֶע,

דאס פאלק; וואס זאל איך טוהן? איך וואלט אויך א בעל'ן זיין, אז דער המון זאל בעסער נעמען צו לעזען דאס, וואס סע לעזט דער אינטעליגענטנער קלאסס אין זשארגאן; איך וואלט אויך געוואלט זעהען, ווי אזוי די קעכ'ן וועט נעמען א בראמאוויטשעס, ליניעצקעס און נאך אזעלכע ווערק; איך וואלט אויך וועלען הערען וואס וועט זאגען דאס דינסט מיידעל וועגען ספעקטאר'ס א ראמאן; איך וואלט אויך געוואללט דער לעבען יענע גליקליכע צייט, ווען דער דאזיגער עולם וועט נאכזוכען עפעס א רעכט ביכ'ל, וועט אנקוקען א יודעש צייטונג, א סבארניק, וועט פארשטעהן, וואס הייסט א קריטיק און ווי נייטיג דאס איז... נאר גאט ווייסט, אויב איך מיט'ן הער'ר פראקוראר, מיט אייך אללע, וועלען דאס דערלעבען; גאט ווייסט, אויב פון אונזער הייניגע' זאסיעדאניע, וואס ווערדט דא געסטענאגראפירט דורך אונזער סטענאגראף שלום עליכם, און סע וועט מסתמא זיין אפגעדרוקט אין א בעזונדער ביכעל, — גאט ווייסט, אויב עמיצער וועט וויסען דערפון! ... ניין, הערען פריסיאושנע זאסיעדאטעלים, איהר דארפט זאך ניט אזוי שטרענג באגעהן מיט מיין קליענט, דען ניט **שמ״ר** איז שולדיג, וואס ער איז א־**שמ״ר**; דאס פובליקום איז שולדיג, דאס פאלק, וואס סע געפינט זיך אין דעם אזא **שמ״ר**... א געוויסער נאטורפארשער האט געזאגט, אז יעדער זאך איז א פראדוקט פון זיין ארט און יעדער מענטש איז א פראדוקט פון זיין צייט, פון זיינע אומשטענדען; אט דאס וואס מיר זעהען, דאס וואס סע געפינט זאך אויף דער וועלט, דאס מוז זיין, סע קאן אנדערש ניט זיין, ווארען סע זאל ניט דארפען זיין, וואלט דאס נישט געווען... דרום מוזען מיר אנקומען דערצו,

דְרוּם מוּזֶען מִיר זַאךְ אִיבֶּערְבֶּעטֶען מִיטְ'ן פַּאקְט, אַז אַזֶעלְכֶע שְׁרַייבֶּער ווִי **שׁ'מ'ר**, בֶּעקְקֶערְמַאנְן, אוּלְרִיךְ קַאלְמוּס, מֹשֶׁה מַארָאהָאוְוסְקִי מַבָּאהְסָלְאוו, עוֹזֵר בְּלַאשְׁטֵיין, חַיִים בּוּנִים צִימְבְּלֶער אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע מוּזֶען זַיין אִין אוּנְזֶער לִיטֶערַאטוּר, אוּנ וָואס מֶעהְר מִיר וֶועלֶען זֵיי פֶּערְפָאלְגֶען, וָואס מֶעהְר מִיר וֶועלֶען זֵיי רוֹדֵפְ'ן, וֶועלֶען זֵיי זַאךְ מֶעהְר פְּלָאדֶען, פְּרוּכְפֶּערֶען אוּנ מֶעהְרֶען, שְׁפְּרָאצֶען ווִי גְרִין-גְרָאז אוּנ וַואקְסֶען ווִי פֶּעטְשֶׁערִיצִים, — לָאזְט זֵיי צוּ רוּה, זֵיי וֶועלֶען מְמֵילָא בָּטֵל וֶוערֶען; לָאזְט דֶעם עוֹלָם, עֶר זָאל זִיךְ אַלֵיין אוֹיסְקְלַייבֶּען מַאטֶערְיַאל צוּם לֶעזֶען. דֶער עוֹלָם, זָאג אִיךְ נָאךְ אַ מָאהְל, אִיז אַ קְלֵיין קִינְד; סֶע וֶועט עֶלְטֶער וֶוערֶען, וֶועט דָאס קְלִיגֶער וֶוערֶען; אִיר וֶועט נִישְׁט פַארְשְׁפֶּעטִיגֶען גָאהְר נִיט, אוּנ דֶער אֱמֶתְ'ער טַאלַאנְט, דֶער וִויכְטִיגֶער שְׁרַייבֶּער וֶועט אִיבֶּער זֵיי נִישְׁט קְלֶאנֶער וֶוערֶען; גָאטְ'ס וֶועלְט אִיז אַ גְרוֹיסֶע וֶועלְט; צוּזַאמֶען מִיט דֶער שֶׁאנֶער נַאטוּר אוּנ מִיטְ'ן קְלוּגֶען מֶענְשֶׁען עֶקְסֶעסְטִירֶען אוֹיךְ שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וֶוערֶעם אוּנ טַארַאקַאנֶעס, צְפַרְדְעִים מִיט כִּנִים, — עָרוֹב, דֶבֶר, א. ז. ו. . . . אוּנ מַאכֶען גָאטְ'ס וֶועלְט נִישְׁט קַאלֶיע . . .

אַלְזָא, הֶערְרֶען פְּרִיסְיַאוּשְׁנֶע זַאסְיֶעדַאטֶעלִיס, פֶּערְהָאפְ אִיךְ, אַז אַייֶער שֵׂכֶל הַיָשָׁר מִיט אַייֶער גֶעוִויסֶען וֶועלֶען אַייךְ נִישְׁט דֶער־לָאזֶען אַז אִיר זָאלְט זַאךְ בַּאנֶעהְן אַזוֹי שְׁטְרֶענְג מִיט מַיין קְלִיֶענְט, הֶערְר **שׁ'מ'ר**, וֶועלְכֶער אִיז אַצוּנְד בַּא אַייךְ אִין דִי הֶאנְט, אוּנ וֶועלְכֶער בֶּעט אַייךְ אִיר זָאהְלְט זַאךְ מִיט אִיהְם רֶעכֶענֶען מִיט יוֹשֶׁר אוּנ מִיט רַחֲמִים, ווִי אַ מֶענְשׁ מִיט אַ מֶענְשֶׁען . . . אִיךְ הָאבּ גֶעעֶנְדִיגְט. —

*   *

*

—וָואס הָאט איר צו אָפּעֶנְטפֶערֶען? — הָאט זַאךְ דֶער פְּרֶעזִידֶע-דַאטֶעל גֶעוֶוענְדְט צוּם פְּרָאקוּרָאר.

—נָאךְ אַזָא רֶעדֶע, נָאךְ אַזָא „זַאשְׁטְשִׁיטֶע“, ווי מַיין פְּרָאטִיווְנִיק, דֶער אַדְוָואקַאט, הָאט גֶעהַאלְטֶען, הָאבּ אִיךְ שׁוין נִישְׁט וָואס אָפּ צוּעֶנְטפֶערֶען. — אַזוי הָאט גֶעזָאגְט דֶער פְּרָאקוּרָאר אוּנ הָאט זִיךְ אַנִידֶער גֶעזֶעצְט.

—הֶערְר פָּאדְסוּדִימֶע! אִיר קָאנְט אַצוּנְד זָאגֶען אַייֶער לֶעצְט וָוארְט.

אַזוי הָאט זַאךְ גֶעוֶוענְדְט דֶער פְּרֶעזִידֶעדַאטֶעל צוּ **שׁ'מ'ר'ן,** וֶועלְכֶער אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען אוּנ הָאט מִיט אַ צִיטֶערֶענְדֶער שְׁטִימֶע גֶעזָאגְט:

—הֶערְרֶען פְּרִיסִיאַזְשְׁנֶע זַאסֶעדַאטֶעלִים! אִיךְ זָאל אָפּעֶנְטפֶערֶען דֶעם פְּרָאקוּרָאר מִיטְ'ן זַאשְׁטְשִׁיטְנִיק, עֶרְלוֹיבְּט מִיר נִיט מַיין גֶעזוּנְד; זָאגֶען, אַז אִיךְ בִּין אַ גְרוֹיסֶער בֶּעלְלֶעטֶערִיסְט, וֶועל אִיךְ נִיט זָאגֶען.. אִיךְ קָאן אַייךְ נָאר זָאגֶען, אַז אִין מַיין צַייט אוּנ צְווִישֶׁען מַיינִיגֶע בִּין אִיךְ גֶענוּג גְרוֹיס... הַיינְט אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען אַ נַייֶער דוֹר ... סֶע הָאבֶּען זַאךְ בַּאווִיזֶען נַייֶע זְשַׁארְנָאנִיסְטֶען; גֶעבִּילְדֶעטֶע מֶענְשֶׁען, הֶעבְּרֶעִיסְטֶען, דָאקְטוֹרִים — אַלְלֶע הָאבֶּען זַאךְ גֶענוּמֶען שְׁרַייבֶּען

זשאַרגאָן . . . סע איז נאָהר געוואָרען אַ מאָדע צו קריטיקירען אַ־זשאַרגאָניש ווערק . . . דאָס איז נישט געווען פריהער ; קיינער האָט מיר נאָך נישט געזאָגט קיין שלעכט וואָרט אויף מיין שרייבען ; . . . פאַרקערהרט, מע האָט מיך געלויבט, מע האָט מיר געדאַנקט, מע האָט מיר געצאָהלט געלט — אַבי איך זאָל שרייבען ראָמאַנען . . אַצונד, אַז סע האָט זאָך אויפגעשעפּענט אַ יודעש בלאַטט, אַז סע איז אויפגעשטאַנען אַ קריטיק, האָט מען זאָך תיכּף גענומען צו מיר, אַללע אויף מיר. . . „קריטיקוס" אויף מיר.. דער „יודעשער גאָזלאָן" אין „פאָלקסבלאַטט" אויף מיר, פרישמאַנן אויף מיר, שלום עליכם אויף מיר . . . . אַללע אויף מיר . . . וואָס עפּעס צו מיר, ניט צו אַללע אַנדערע ? ווייל מיר איז מען מקנא, מע פאַרגינט מיר ניט . . . . הערען פּריסיאַזשנע זאַסיעדאַטעלים! איך האָב אָנגעשריבען אויף מיין לעבען קרוב צו אַ מאה ראָמאַנען . . . גרינג איז דאָס מיר ניט אָנגעקומען . . . . דער הערר פּראָקוראָר זאָגט, אַז איך האָב זיי איבערגעניצעוועט פון פראַנצויזישען . . . איך שווער אייך בנאמנות, אַז קיין פראַנצויזיש קאָן איך נישט . . . . וואָס פאַר אַ פּאָוויאַקע קאָן איך זאָך דערלעבען פונ'ם פאָלק ? . . . איך האָב דאָך לאַנג געזאָגט אין איינעם פון מיינע ראָמאַנען, אַז איך בין אייך מוחל דעם אייזערנעם מאָנומענט, וואָס מע וועט מיר שטעללען נאָכ'ן טוידט . . . איך האָב אַזוי פיעל געהאָרעוועט און צום סוף האָט מען געמאַכט פון מיר אַ תל. . . . . . . הערען פּריסיאַזשנע זאַסיעדאַטעלים ! . . . . האָט רחמנות . . . .

דאַ האָט זאָך בּאַ שמ'ר'ן דאָס קול איבערגעריסען און מע האָט דער הערט אין זאַל אַ געוויין מיט אַ חליפּערײַ ; דאָס האָבען געוויינט צוויי קעבערינ'ס מיט אַ דינסט מיידעל; דער איבעריגער

עולָם איז אויך גֶעוֶועסֶען טְרוֹיֶערִיג און בַּא אֵיינִיגֶע זֶענֶען גֶעוֶוען די אויגֶען רויט און פֵייכְטְלֶעך . . .

—נוּ, הֶערְרֶען פְּרִיסְיַאזְשְׁנֶע זַאסְיֶעדַאטֶעלִים, הָאט דֶער פְּרֶעדְסִיעדַאטֶעל גֶעזָאגְט — אַצוּנְד גֶעהְט איר אִין אַייֶער חֶדֶר אַרַיין; איר דַארְפְט אַרויס טְרָאגֶען אוּנְזֶער פַּאדְסוּדִימֶע אַייֶער מִשְׁפָּט, וֶועלְכֶער בֶּעשְׁטֶעהְט אִין דְרַיי אוֹפַנִים :

1.) אויב איר וֶועט גֶעפִינֶען, לויט דֶעם פְּרָאקוּרָאר׳ס בֶּעשׁוּלְדִיגוּנְג, אַז **שְׁמַ׳ר** איז דוּרְך אוּיס שוּלְדִיג, וֶועט איר שְׁטֶעלֶען : „יָא , עֶר איז שוּלְדִיג.״

2.) אויב איר וֶועט גֶעפִינֶען, לויט דֶעם זַאשְׁטְשִׁיטְנִיקְס פֶּער־טְהֵיידִיגוּנְג, אַז **שְׁמַ׳ר** איז לַחֲלוּטִין נִישְׁט שוּלְדִיג, וֶועט איר שְׁטֶעלֶען : „נֵיין, עֶר אִיז נִיט שוּלדִיג.״

3.) און אויב איר וֶועט גֶעפִינֶען, אַז **שְׁמַ׳ר** איז יָא שוּלְדִיג, נָאר מֶע קָאן אויף אִיהְם מְלַמֵד זְכוּת זַיין, און איר וֶועט זַאךְ וֶועלֶען בַּאגֶעהְן מִיט אִיהְם מִיט חֶסֶד, בְּמִדַת־הָרַחֲמִים, מִיט רַחֲמָנוּת, וֶועט איר שְׁטֶעלֶען : „עֶר אִיז שוּלְדִיג, נָאר עֶר פַארְדִינְט אַ זְכוּת.״

— שמר'ס משפט —

*   *

*

אין אַ האַלבּע שָעה אַרום האָבּען די 12 פְּרִיסִיאַזְשְׁנִע אַרויס געטְרָאגען דעם ווערדִיקְט: „יָא, עֶר אִיז שוּלְדִיג, נָאר עֶר פַארְדִיעְנְט אַ זְכוּת.“

דער פְּרָאקוּרָאר מִיטְ'ן זַאשְׁטְשִׁיטְנִיק האָבּען זַאך נָאך אַ צְוַויי מָאהל אִיבּער געבִּיטען מִיט שְׁמוּעס'ן, אין וועלכע דער פְּרָאקוּרָאר האָט געפָאדערְט, אַז מֶע זָאל שמר'ן לַחֲלוּטִין אַרויסְטְרַייבּען פוּן דער לִיטעראַטוּר אוּנ מֶע זָאל אִיהם פֶערְבָּאטען שְׁרַייבּען רָאמַאנען פַאר'ן פָאלְק, אוּנ דער זַאשְׁטְשִׁיטְנִיק האָט געזָאגְט, אַז סֶע אִיז אַבִּיסעל אִיבּער דער מָאס אַז פֶערְבָּאטען שְׁרַייבּען אִיז אַבִּיסעל צוּ שְׁטְרֶענְג, אַז דער מִשְׁפָּט אַלֵיין אִיז שוֹין פַאר שמר'ן דער גְרֶעסְטער שְׁטְרָאף א. ז. וו.

דער פְּרֶעדְסֶיעדַאטעל מִיט דִי צְווַיי טְשְׁלֶענעס זַענען אוֹיפְגֶע-שְׁטַאנען אוּנ זֶענען אַוועק געגַאנְגען צוּ קְלֶעהרֶען דעם מִשְׁפָּט, אוּנ אִין זַאל אִיז גֶעוָוארען אַ גֶערִידער מִיט אַ הוּ — הַא. מֶע האָט גערֶעדְט, געטַעני'ת, געמִימֶעלְט; דער האָט געזָאגְט, אַז מֶע וועט אִיהם פַארְשִׁיקען קַאטערְזְשְׁנֶע, אוּנ דער האָט געטְרָאפֶען, אַז סֶע שְׁמֶעקְט נָאר מִיט סֶעמְבִּיר (סִיבִּיר); מֶעהר פוּן אַלֶע האָבּען גערֶעדְט די ווַייבּער, אַלֶע אִין אֵיינֶעם, ווִי די גֶענְז: אֵיינִיגֶע זֶענען געווען שמר'ס צַד, אוּנ אֵיינִיגֶע פַארְקֶעהרְט; עֶטְלִיכֶע אַלְטֶע מֵיידען האָבּען געקוּקְט אוֹיף שמר'ן מִיט רַחֲמָנוּת, מִיט מִיטְלַייד, מִיט לִיעבּע... עֶנְדְלִיך

װענען דער פּרעזידענט מיט די מיטגלידער אַרום געגאַנגען און האָבען אויסגעלייגט פאָלגענדע רעשענגע אין פינף פּונקטען:

1.) דער סוד פּריוואַט, אַז **שׁ׳מ׳ר** איז גיט קיין שרייבער, נישט קיין זשאַרגאָניסט.

2.) געבען צו וויסען **שׁ׳מ׳ר׳ן** דורך אַ דעפּוטאַציע פון צוועלף פּערזאָנען, װעלכע זאָלען איהם מכריז ומודיע זיין, אַז ער איז נישט קיין בעללעטריסט, קיין פּאָעט, קיין קינסטלער, קיין מאָראַליסט, קיין פילאָזאָף, קיין סאַטיריקער, קיין עסטעטיקער.

3.) יעדעס נייע װערק, װאס װעט אַרויס געהען פון **שׁ׳מ׳ר**, זאָל עס באַלד אַריינקומען צום קריטיקער אין די האַנט אַריין און מען זאָל עס געמען רעכט צו דער אַרבייט.

4.) בעטען **שׁ׳מ׳ר׳ן**, אַז ער זאָל זאַך דערבאַרעמען אויפ׳ן אָרעמען זשאַרגאָן און זאָל, לכל הפּחות, די אַלטע שמאַטעס זיינע נישט איבערדרוקען נאָך אַמאָל, און זיינע „העכסט אינטערעסאַנטע״ ראָמאַנען זאָלען אַוועק אַהין, וואו הין דער ליבער שבת-קודש געהט אַוועק.

5.) דער דאָזיגער משפּט, וואס װערדט דאַ געסטענאָגראַפירט

— שמר'ס משפט —

וָוארְט כַּא וָוארְט דורךְ אונְזֶער סְטֶענָאגְרַאף שָׁלוֹם־עֲלֵיכֶם, זָאל תֵּיכֶּף וּמִיַד אָפְּגֶעדְרוּקְט וֶוערֶען אִין עֶטְלִיכֶע טויזֶנְד עֶקְזֶעמְפְּלַיאַ־רֶען אונ אַרויסְגֶעלָאזְט וֶוערֶען צְווִישֶׁען דִי לֶעזֶער פוּנ'ם זְשארְגָאן צוּר בִּילְלִיגְסְטֶען פְּרַייזֶען.

ענדע

....

דרוק פעהלער

זייטע	שורה	שט'עהט	דארף שטעהן
4	21	אויסְגֶעוָואקְסֶען	אויסְגֶעווַאקְסֶען
13	21	אויף	אַיין
16	23	גֶעפִּילְלֶען	גֶעפִּיעלֶען
24	18	וֶועלְכֶע	וֶועלְכֶם
27	5	אִיז	זֶענֶען
29	8	אִיבֶּער וֶעצֶער	אִיבֶּערְזֶעטְצֶער
31	2	גֶערֶעט	גֶערֶעדְט
32	23	סַמִין	סַמֶ'ען
35	11	אַיין	אַיין
47	15	(400) פִּיערְהוּנְדֶערְט	(4000) פִּיערְטויזֶנְד
54	15	דִי רַאגֶעס	דִי וואוּגָ'ען
64	1	גֶעהַארְט	גֶעאַארְט
65	24	דָוִדְ'ל	יַאקוֹב דֶער מְשָׁרֵת
66	22	דָוִדְ'ל	יַאקוֹב
68	6	הָאבֶּע	הָאבֶּען
76	15	אַיין טִיפּ	אַיין טִיפּ